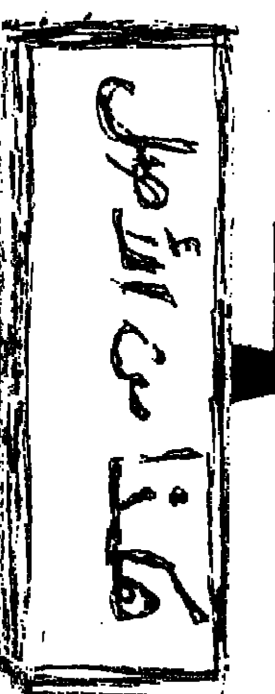
סופשבוע

כ"ב באב, תשמ"ח .1988

Sprite

בראש צלול ספרייט

דורסט - איכות שלא היכרת

ארונות קיר ואמבטיה

7.8.-12.8.88

המשביר לצרכן

מוריד מחירים בסוף העונה

עד 30% הנחה על הלבשת והנעלת קיץ 1988

כולל מוצרי האיכות St Michael MARKS & SPENCER

חוזרים לבית הספר

20% הנחה

מכשירי כתיבה
ילקוטי בית-ספר
מבחר חולצות T
מכנסי ג'ינס
מכנסי התעמלות
גרבי ספורט
מבחר צעצועים

חולצות בית-הספר
מס' 6-10 רק 19.90
מס' 12-16 רק 23.90
מס' S-EL רק 26.90

חצאיות ג'ינס לבית-הספר
מס' 6-8 רק 25.90
מס' 10-12 רק 27.90
מס' 14-16 רק 29.90

נעלי ספורט 15% הנחה

חגיגת מתנות

על כל קניה מעל 30 ש"ח מתנה לבחירתך
משקפי שחיה
או גלגל שחיה
או עפיפון

קניית השבוע

שמיכות קיץ נועם אורים

יחיד — 150×200 במקום 100.- רק 56.90
כפול — 200×220 במקום 143.20 רק 80.90

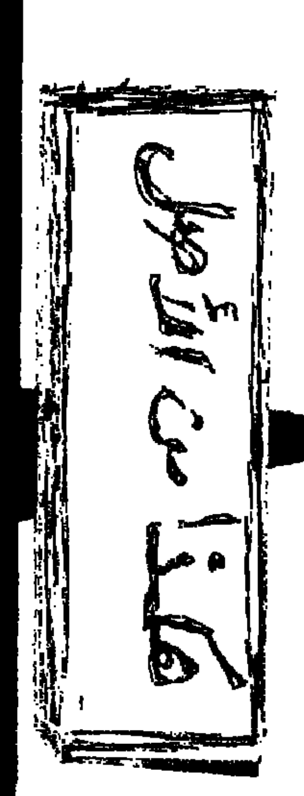
שבוע יצרן מצעים ומגבות ורדינון

25% הנחה על כל מגוון המגבות ומצעי המיטה
דגמים חדישים

במסגרת חגיגות 60 שנה לורדינון

שי על כל קניה מעל 60 ש"ח נטו
לבחירתך: מגבת מטבח או מגבת פנים חינם!

המשביר לצרכן רשת בתי כל-בו ראשונה בישראל

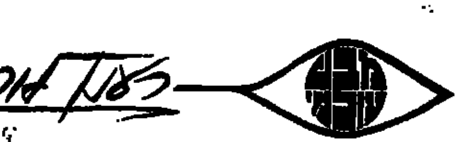
סופשבוע

כ"ב באב, תשמ"ח 5.8.1988

This Magazine is a Supplement to Maariv International Edition

בשער: שמחה שטרן, לבית כהן. עשתה דרך ארוכה אצל שידלובסקי. כתבה בעמוד 10.
צילם: שמואל רחמני.

עורך: עמי דור־און
סגנית עורך: דניאלה בוקשטיין
סגנית עורך: אורית הראל
עורך גרפי: יורם נאמן
מעצבות: אורלי אנשל, נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

"כעת, כשניצחנו במלחמה נגד עיראק, בואו נמשיך עם המהפיכה"!

יעקב חסדאי: להחליף את כולם. עמוד 14.

נסים חבה. הנקמה בעצמותיו. עמוד 6.

שמחה'לי ושידלובסקי. וילה מתנה לחתונה. עמוד 10.

אורי זוהר ואריק איינשטיין. אנו באנו ללול. עמוד 30.

נקמה בוערת

כבר שנה וחצי מתכנן נסים חבה את הנקמה. מאז החזיק בידיו את גופת בנו רמי, שנרצח במערה ליד אלון מורה. הוא מסתובב חמוש בעוזי, מנציח את זכר בנו ברחבי השומרון ויודע שילך למאסר עולם על מעשה הנקמה שהוא מבטיח להוציא אל הפועל: חבה, עבריין לשעבר, הגיע ליו"ש אחרי שהפסיד את ביתו בשכונת התקוה במשחק קלפים. מיד אחרי הרצח נהג להסתובב בשכם ובכפרים הסמוכים, חקר, רדף, שבר רגליים, שיניים, ידיים – בנסיון לאתר את הרוצחים. עכשיו הוא כבר לא מחפש. אבל כשיהיה בטוח מי הרוצח תבוא הנקמה, הוא מבטיח. ובכל האזור כבר יודעים – ופוחדים.

מאת עמוס לבב   צילם: בני גלזר

שנה וחצי מכין נסים חבה את נקמתו. שנה וחצי חלפה מאז החזיק בידיו את גופת בנו רמי, במערה ליד אלון מורה, ואש הנקמה עוד בוערת בעצמותיו.

אמנם נכון, היום הוא כבר לא משוטט ברחובות שכם, כפי שעשה ימים ושבועות אחר הרצח, לא דולק אחר ערבים, אינו שובר ידים ורגלים; היום כבר אינו נכנס, בגפו, לכפרים נידחים, לא מנופף בעוזי שבידו ברשיון, לא חוקר אנשים במבצע חקירות [illegible], בנסיון למצוא את רוצחי בנו. אחרי מות בנו [illegible]. בימים אלה, בקור רוח, הוא מכין את נקמתו. "אני יודע", הוא אומר. "אני יודע כי אכנס למאסר עולם, לכן בניתי את המזנון הזה, כדי שלמשפחתי תהיה פרנסה".

בנו רן נולד ביום השנה למותו של רמי. רותי, אשתו, התייעצה עם רבנים, ואלה הורו לה להמנע מלקרוא לרך הנולד על שם רמי. לנסים ולרותי חבה יש שלושה בנים ובת, אך כאשר נסים נשאל כמה ילדים יש לו, הוא משיב: "יש לי חמישה ילדים. ארבעה בבית ואחד בלב".

הוא אומר מילים קשות, קורעות לב, ועיניו יבשות. אפילו לו עצמו קשה להסביר כיצד לא בכה אף לא פעם אחת. גם לא כאשר החזיק בידיו את גופת בנו, אף לא כאשר הוא מתאר בפרטי פרטים, בלי [illegible], ולמעשה הוא מתבקש לא לספר) כיצד ריסקה האבן הענקית שדוגמתה הוא לוקח מגל אבנים [illegible], את גולגלת בנו הקטן. "זה היה הרצח הכי אכזרי שנעשה במדינה", הוא אומר ביבושת. אוצר המלים שלו [illegible] כדי לתאר את יגונו, ושקית הדמעות שלו יבשה [illegible] הוא יודע למה ומדוע. "נקמת ילד קטן עוד לא ברא השטן", הוא מצטט את דברי המשורר שוב ושוב. [illegible] שמע את המשפט באחד מטכסי האזכרה בשומרון, אחד מני רבים, והמשפט נקלט בזכרונו.

נסים חבה הגיע לשומרון במקרה. בוקר אחד, לפני עשר שנים, הגיע לביתו בתל אביב בשעת בוקר מוקדמת, העיר את רותי אשתו ואמר לה: "קומי, תארזי, הפסדתי את הדירה במשחק קלפים. אנחנו עוברים להתנחלות בשטחים". אנשי גוש אמונים, שהיו טרודים באותם ימים בהתנחלויות ליליות, כמאבקים נגד הצבא והממשלה, קיבלו אותו יפה מאוד. במיוחד נקשרה נפשו בבני קצובר, אז ממנהיגי הגוש, היום ראש המועצה האיזורית שומרון, תושב אלון מורה. נסים חבה, עבריין משכונת התקוה, מכור לסמים, ששוחרר מצה"ל בפרופיל 21, הלך אחרי קצובר כצל. הוא, שבא להר הצחיח ליד אדמות רוג'יב בעל כרחו, ללא כיפה על ראשו ובלי אידיאולוגיה בלבו, נאבק כמו כולם נגד הפינוי מההר, עלה עם כולם להר השני, צפה בציוד הכבד שאריאל שרון הנחית ממסוקים בראש ההר הנישא מול הר גריזים, קיבל בית טרומי כמו כולם, ובנה ביתו באלון מורה.

הוא אינו מצטער על החלטתו לעבור לשומרון. הוא רק מאוכזב שהאיזור לא התפתח כפי שציפה. היום, כשהוא מנסה להתפרנס מאלפי אנשי הצבא החולפים ליד המזנון שלו, הוא אומר בהשלמה: "אנו חיים באיזור אלים. לא רק פה, בשטחים, יש אלימות. ראה את לבנון, ראה את איראן ועיראק".

ולכן גם אינך מופתע לראות את נסים חבה, "בחור זהב" בפי חבריו, מסתובב בין הרי השומרון ומחפש נקמה. בימים טרופים אלה אינך מתפלא אפילו כאשר אדם ששוחרר מהצבא עם פרופיל 21 שולף אישור לשאת נשק שעליו חתום המפקד הצבאי של האיזור, מנהל את שיחתו עמך כשירו על העוזי, ומצהיר ללא חשש שהוא מכין את נקמתו לפרטי פרטים. מה שהיה מזעיק את המשטרה בכפר סבא, נשמע נורמלי לחלוטין מהרגע שאתה עוכר את קלקיליה, טאך מזרחה.

"בני קצובר הוא הכל בשבילי", אומר נסים. "הוא חבר, הוא ראש המועצה, הוא הכל־יכול". אבל גם בני הכל־יכול אינו מצליח לצנן את אש הנקמה הבוערת בקרבו. הוא גם לא הצליח להפוך את נסים לאדם דתי. "החבר'ה האלה לא החזירו אותי בתשובה, אבל החזירו אותי לדרך הישר", אומר נסים. רק לפני עשר שנים עוד היה קלפן, עבריין, סוחר סמים. "היום", הוא מצהיר בשקט, "היום אני נקי. כל השומרון נקי מסמים. מאה אחוז נקי".

את חייו הוא מחלק ל"לפני המקרה" ו"אחרי המקרה" ואין הוא מתייחס להפסד דירתו במשחק קלפים. הרצח הנורא של בנו השכיח ממנו את המעבר הדרמתי שביצע לפני עשר שנים, משכונת התקוה בתל אביב להרי רוג'יב. עתה הוא מביא לשומרון את חבריו מהשכונות. "מהתקוה, מכפר שלם, מיפו, מבת ים", הוא מפרט. רוצה לשכן אותם בישוב חדש שהוא דוחף להקמתו – "בית רמי" יקראו לו. "באריאל יושבות כבר עשרים משפחות כאלה, גם בגינות שומרון", הוא מספר. "הם עובדים, חלקם פתחו עסקים. עזבו את הפשע לגמרי. החלו חיים חדשים".

יש לו עדיין חברים בעולם הפשע. "לפני המקרה", הוא אומר, "עוד הייתי נפגש איתם, שותה בירה. אחרי המקרה – שלום־שלום, לא יותר. רק המשפחה שלי מעניינת אותי אחרי המקרה. אני צריך להיות יותר עם המשפחה. לדאוג יותר. גם האשה דואגת יותר, אם ילד מאחר היא נבהלת".

לפני המקרה הוא עבד כאיש אחזקה באלון מורה, עסק בשמירה ובכל מיני עבודות מזדמנות. "לא התעשרתי, בקושי התקיימתי", הוא מודה בשקט. "האשה עבדה גם כן בעבודות מזדמנות, והיום היא מבשלת בבית התינוקות באלון מורה".

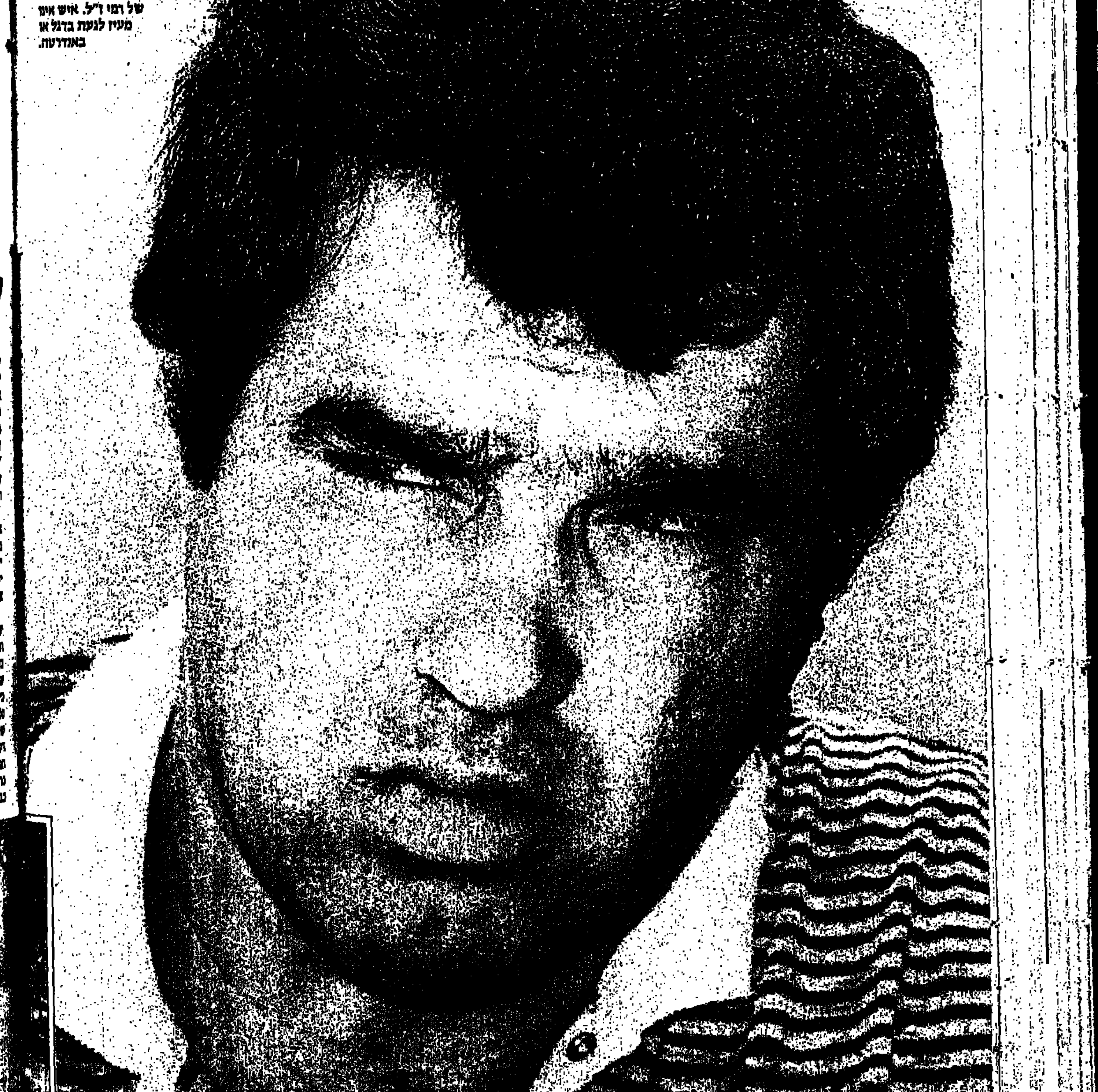
תקופה מסויימת עבד כזפת גגות בבתים של ערבים. "לא היתה לי שום בעיה להיכנס לכפרים. קיבלו אותי יפה. נכון, זה נדיר שיהודי עושה עבודות שחורות אצל ערבים, אבל בשביל עבודה טובה הם מוכנים לשלם. עבדתי גם בכפר השכן, דיר אל חטב".

עקבות רוצחו של רמי בנו הובילו לשם, וכאשר הוא מופיע בכפר ומסתובב בסימטאותיו המוכרות לו כל כך, נמלטים התושבים אל בתיהם. בכל האיזור כבר יודעים – נסים חבה מחפש נקמה. אבל נסים מרגיע: "לא עשיתי שם פעולות נקם. אני רוצה להיות בטוח מאיזו משפחה בא הרוצח, ואז יבוא הנקם. אתה אומר שזה יחזיר אותי לבית הסוהר? נכון, אבל הפעם זו תהיה ישיבה בכיף, על משהו עקרוני, לא על סחר בסמים או משהו כזה".

לא רק בני קצובר מנסה להניאו מהמעשה האיום. אישי ציבור שונים, בעיקר בתנועת החרות, מדברים על ליבו. "בינתיים אינני מתנקם", הוא אומר, ספק מנסה להרגיעם, ספק מתנצל בפני עצמו על כי הנקמה מתמהמהת. "אני לא רוצה לפגוע בחפים מפשע. אחרי המקרה הייתי מסתובב בשכם, בכפרים. הייתי רואה מישהו רוצה לזרוק עלי אבן, הייתי רודף אחריו בין הסימטאות, שובר רגליים, ידיים, שיניים. התחלתי גם לחקור בעצמי. לחפש אחרי הרוצח. לאן לא הלכתי? לשכם, לג'נין, לרמאללה, לכפרים, נפגשתי עם

(המשך בעמוד הבא)

"הילד כבר הלך, נכון? אז מה, נשאר? אני לא בוכה, קשה לי להסביר למה, אבל רמי איתי כל הזמן"

נסים חבה: "אנחנו חיים באזור אלים". בתצלום הקטן – נסים ליד האנדרטה שהקים בפתח המערה בה נמצאה גופתו של רמי ז"ל. איש אינו מעיז לגעת בדגל או באנדרטה.

"הרוצח חייב להיפגע, ואם לא הוא – משפחתו. אין מה לעשות. אם הוא יכנס למאסר עולם זה לא נקרא חוק"

נסים חבה ואשתו רותי, עם העוזי. "יש לי הרגשה שתפסו את הרוצח ופוחדים לספר לי"

(המשך מהעמוד הקודם)

משתפי פעולה. לכן, בטח לבו, הייתי יוצא לפעולה, בלילות, בימים, בשבתות".

גם היום, מדי פעם, ולא באותה אינטנסיביות אובססיבית, נסים חבה ממשיך לחקור לבדו את רצח בנו. הפעם – בשקט, בקור רוח, בצורה מחושבת. הוא הטיל את חיתתו על השומרון כולו. הערבים יודעים: נסים חבה אומר שאת נקמת ילד קטן עוד לא ברא השטן. נסים חבה מדבר בשפתם. נקמת דם. הם כבר היו בסרט הזה. את השפה הזו, טוען נסים, הם מבינים היטב.

הזמן הנוקף לא מביא מזור לנפשו המצועה. הוא גם מלא חשדות. קשה לו להאמין שכוחות הבטחון, שחשפו פשעים כה רבים באותו חבל ארץ ארוז, לא מצאו דווקא את רוצח בנו. הוא חושד כי הם מסתירים זאת מפניו, פן ינקום ויצור מעגל דמים איום בנקמתו האכזרית. "יש לי הרגשה שתפסו את הרוצח ופוחדים לספר לי", הוא אומר בטון מפוכח, ידו על נשקו.

כאשר קבר טרקטור ישראלי ארבעה ערבים בחול, במבואות אלון מורה בואך דיר אל חטב, היה מי שסיפר כי נסים חבה היה מאחורי המקרה. הוא מכחיש זאת בתוקף: "מה אנחנו, נאצים?" הוא שואל, כמו מדקלם את דברי בני קצובר הנערץ עליו. "אני אגיד לך יותר מזה – אם הייתי שם, הייתי מונע את זה".

אבל זה אינו מונע בעדו לומר כי אם הרוצח יהיה כלוא, נקמתו עדיין תבער. אין הוא אומר זאת מפורשות, אך ברור כי הנקמה תהיה "עין תחת עין".

"הרוצח חייב להיפגע", הוא שב ואומר. "ואם לא הוא – משפחתו. אין מה לעשות. אם הוא יכנס למאסר עולם – זה לא נקרא חוק. ואחרי שנה עוד ישחררו אותו באיזושהי עיסקה. אני כבר אשלים את הנקמה", הוא מבטיח. "אני יודע שאני אגמור את חיי בכלא. בשביל זה הקמתי את המזנון, ואני עומד להקים עוד אחד. פרנסת משפחתי תהיה מובטחת, כאשר אני אשב בבית הסוהר במאסר עולם. בטח שזה יהיה מאסר עולם", אין לו ספק. "למה? כי אני יהודי. היום, ערבי שזורק אבן, מקבל חצי שנה. ערבי שמשליך בקבוק תבערה – מקבל שלוש שנים. אני רוצה לשאול אותך – אם אני אשליך בקבוק תבערה בתחנה המרכזית של שכם, אני לא אקבל עשרים שנה? והערבים גם עושים עיסקות עם התביעה. הם מודים בחברות בארגון עוין, ומקבלים חצי שנה. אם אני אודה בחברות במחתרת היהודית, לא אקבל 30 שנה? למה? כי אני יהודי".

הדברים מוכרים. לא רק נסים חבה טוען אותם, אבל כשהוא יושב לו שם, במזנון שלו בפתח המחנה הצבאי, ידו על העוזי, המשפטים הללו מקבלים משמעות אחרת, מוחשית מאד. "את האינתיפאדה יצרו היהודים, לא הערבים", הוא מרגיש. "זריקות אבנים? כל הזמן היו. שריפת צמיגים? מאז שאני פה אני זוכר אותן. כל הזמן. דגלי אש"ף? תמיד הונפו. אבל במקום שהיתה תגובה הולמת – זריקת אבן לא תמצא. קח לדוגמא את ביתא", הוא מצביע על הכפר המפורסם, הסמוך, שומם ככפר רפאים. "זריקת אבן לא תמצא שם היום. מי שיוצר בעיות זה 'הוועד למען ביתא'. היהודים הללו יותר גרועים ממחבלים. הם מתסיסים את הערבים. הם מקוממים אותם, מספרים להם שהיהודים רעים.

"אתה אומר שהמצב פה לא נורמלי? אני אסביר לך, היהודים יצרו את זה. לא יתכן שיהודים יבואו לשכם ויחלקו כרוזים נגד יהודים. אתה שואל מה הייתי עושה נגד יהודים כאלה? אותם הייתי מגרש מהמדינה. וערבים? כן, בטח, ערבים שמפריעים לסדר הציבורי גם הייתי מגרש מפה. ערבים שמתקיפים יהודים גם הייתי מגרש. יותר ממחצית האוכלוסיה פה היה בשקט. אתה שואל אם את החצי השני לגרש? אני לא אומר את זה, אבל את אלה שמארגנים את התאים החתרניים צריך לגרש. היום אתה פותח עיתון ומה אתה קורא? אינתיפאדה, אינתיפאדה, אינתיפאדה. מה שקורה ליהודים כבר לא מעניין אף אחד".

לפני שלושה חדשים הקים את "מפגש רמי" במבואות שכם. עד אז, יותר משנה, לא תיפקד כלל. רותי אשתו תאמר אחר כך שהוא צבר חובות עצומים. למרות שהיא יודעת מהי המטרה האמיתית של הקמת "מפגש רמי", אין הדבר מפחיד אותה. היא מסכימה עם בעלה כי עליו לנקום. היא אפילו קיצונית יותר, ורומזת לא רק ל"עין תחת עין" כי אם ל"ילד תחת ילד". אבל אליה נגיע מאוחר יותר, כאשר נעפיל בעקבות נסים לאלון מורה. בינתיים אנו יושבים עם נסים במזנון שלו. חיילים באים, חיילות, מילואימניקים, שוטרים, קצינים. כולם מתבבים מאוד את הבחור הפשוט הזה, שמבטו זעוף אך נשמתו נשמת ילד. "שלום נסים, אהלן נסים" תשמע מכל עבר, והוא רק מנפנף בידו, ואומר: "אני עסוק עכשיו עם עיתונאי. קח מה שאתה רוצה ותשאיר שם את הכסף".

"גם המפגש השני יהיה 'מפגש רמי', וגם הישוב יקרא 'בית רמי', ובאלון מורה בונים עכשיו שכונה חדשה שנקרא לה 'גבעת רמי', ויש כבר קבוצת כדורגל באריאל – 'בית"ר רמי'. בטח שחשוב לי להנציח אותו", הוא מאשר. "הילד כבר הלך, נכון? או מה נשאר? אני לא בוכה, קשה לי להסביר למה, אני לא זוכר את עצמי בוכה אי פעם, אבל רמי איתי כל הזמן. זה שאני לא בוכה, לא אומר שהוא לא בלבי תמיד. התמונה שלו שוכב שם במערה, כל הזמן מלווה אותי. כולם אמרו לי: 'נסים, אל תכנס למערה, אל תראה אותו ככה, חשוב שתזכור אותו יפה ונחמד, אסור שהתמונה האחרונה שלו תהיה זו שבמערה'. כולם אמרו את זה, הרופאים, השוטרים, החיילים. אבל אני אמרתי להם, בשקט, בלי להתפרע: 'לא אתן לכם לזוז מפה, עד שאראה אותו'. אשתי לא ראתה. היא היתה כבר תחת זריקות וסמים. עד היום לא סיפרתי לה איך רצחו אותו".

אבל לכולם הוא מספר, והוא עושה זאת בדייקנות, בפרטי פרטים. לוקח פחית משקה ריקה, מוחץ אותה בין אצבעותיו, ומספר. נוטל אבן ענקית מגל אבנים סמוך, מגלגל אותה עד לשולחננו, ומספר. גם אם תעצור בעדו, גם אם תבקש ממנו להפסיק, הוא יספר. לכולם, רק לא לאשתו וילדיו. בבית, נראה מאוחר יותר, הנושא הוא טאבו. נסים מנסה לדבר על המקרה עם ילדיו, אך הם מתחמקים. הוא זקוק לעזרת מומחים, הוא עצמו מודה בכך. מספר כי הבטיחו שישלחו אליו פסיכולוגים, ולא עשו זאת. נותנים לאש הנקמה לכלות אותו מבפנים, עד שיהיה פיצוץ איום. ואולי גם ועדת חקירה.

הדרך לאלון מורה שוממה. חולפת על פני מחנה פליטים שנפש חיה לא נראית בו, מתעקלת ליד איזור תעשיה בלתי מרשים, ומעפילה לישוב וילות גדול. מי שזוכר את המסוקים שהביא שרון באותו חורף בוצי, יכול רק להתפעל מהשוני, מהפיתוח. אבל אין אנשים בין הבתים. כנראה כולם נמצאים בעבודה.

"מאז המקרה אלון מורה חטפה עוד זאפטות", אומרת רותי חבה. "אחר, יוסי שטרן, קיבל גרזן בראש בשוק של שכם. אחר כך היו יריות על אוטובוס של הישוב, ואז בא מקרה ביתא, ותרצה פורת ז"ל מתה".

נסים חבה אומר שמשפחת פורת מתגוררת בסמוך, ואין בין שתי המשפחות קשר דם. "רק קשר של שכנים", הוא אומר בשקט. הוא גם לא יודע אם

(המשך בעמוד 20)

"אני רוצה להיות בטוח מאיזו משפחה בא הרוצח ואז יבוא הנקם. אתה אומר שזה יחזיר אותי לבית הסוהר? נכון, אבל הפעם זו תהיה ישיבה בכיף, על משהו עקרוני, לא על סחר בסמים או משהו כזה".

שמחה'לי של שידלובסקי

שמחה כהן ויוסף שידלובסקי. הילדונת מאור עקיבא והתעשיין העשיר מצרפת. הוא היה האיש שעיצב את אישיותה, היא היתה זו שניהלה בשבילו הכל. יש מי שאומרים סיפור סינדרלה, יש שמדברים על השתלטות. והיא מדברת על קשר חזק. בת 18 פגשה אותו ולא התביישה להתקרב לאיש החשוב, שהזמין אותה לעבוד אצלו. לחתונה שלה עם איל הון אמריקני, נתן לה כמתנת נישואין את הווילה שלו בקיסריה. וגם בסוף היא היתה איתו, כשאמר שחבל על הזמן ומאוחר מדי לנסוע לבית החולים.

מאת סימה קדמון

שידלובסקי מת בזרועותיה של שמחה'לי. "שמחה'לי", אמר לה, "את צדקת. את ידעת". בצרפתית ריבר אליה. כמו תמיד. והיא ראתה בעיניים שלו שהוא מבין, שהוא יודע שזה הסוף. כמה דקות קודם היא אמרה לו: "יוסי'לי, מוכרחים ללכת לבית חולים". והוא אמר: "שטויות, זה שום דבר", וקם והניף זרועותיו באוויר בתנועות רחבות, מנסה למלא את חזהו באוויר. ואז היא ראתה משהו חדש בעיניים שלו. אולי הלם, אולי פחד. הוא, היא אומרת, שהיה עולה לכל טיסות הניסוי של המנועים שלו, כדי שאם עשה איזו טעות בתכנון, יהיה הראשון שישלם עליה. הוא – בפעם הראשונה בחייו – פחד.

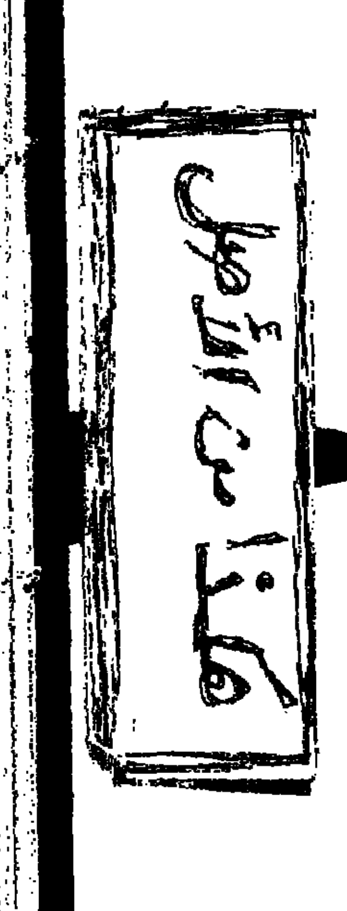
שמחה שטרן, לבית כהן, לא היתה איתו לבד. אז, ברגעיו האחרונים, היתה שם גם אחותה, ציפי טייכנר, שהיתה מזכירתו של שידלובסקי בחמש השנים האחרונות, מאז נישאה שמחה ועברה לניו־יורק. והיתה שם גם אורה בר־שים, בת הדודה של שמחה וציפי, שבארבע השנים האחרונות, מאז שהשתחררה מהצבא, היתה לידו כל הזמן. אורה, שהיתה בשבילו, אומרת שמחה, כמו אוויר לנשימה. ארבע פעמים נסעה אורה ללמוד בניו־יורק, ובכל פעם הוא קרא לה לחזור. ביקש ממנה שתבטיח לו שלא תעזוב אותו עד שימות. "אם הוא יכול היה להביע משאלה, ולהגיד איזה אנשים היה רוצה לידו ברגע מותו, אני בטוחה שהיה רוצה אותנו. את שלושתנו. אותי, את ציפי ואת אורה".

שתי בנות יש לו, לשידלובסקי, שנישא פעמיים לנשים לא יהודיות, ומשתיהן התגרש. יש לו גם נכדים ונינים. אבל כשמת, התקשרו אל שמחה כהן, בשעה שתיים אחר חצות, שבעה ילדים ישראליים, ששוהים בחופשת הקיץ בקייטנה בניו־יורק. התקשרו ופרצו בבכי. ביקשו שיחזירו אותם לארץ, ללוויה. 20 דקות דיברה שמחה עם כל אחד מהם. שיכנעה אותם שסבא יוסי'לי היה רוצה שישארו שם. הזכירה, שאמר להם שהוא כבר בן 92, שהוא עייף. והם בכו. התחננו. הילדים של יאנוש בךגל, שכן של שידלובסקי וחבר קרוב, הילדים של אחותה של שמחה והבת של דן ויידל, שכן.

ילדים בבית ספר תיכון, שהיו מתחלפים ביניהם וישנים איתו כל לילה בתקופה האחרונה, כי

(המשך בעמוד הבא)

שמחה, כלה ביום חתונתה בניו יורק, עם יוסף שידלובסקי ואמה השווייצרית המאמצת (מימין), ועל דשא הווילה בקיסריה (צילם: שמואל רחמני). "הוא ידע שיאבד אותי כשאנשא, אבל הוא כל כך אהב אותי, שרצה רק שיהיה לי טוב".

(המשך מהעמוד הקודם)

פתרו להשאיר אותו לבד. אשתו של יאנוש היתה צריכה להתייצב שם כדי להרגיע את הרוחות. "אז איך את יכולה להסביר את זה?" שאלת שמחה "הרי הם רק ילדים. אבל תשאלי אותם, והם יגידו לך שזה היה סבא שלהם. מגיל ארבע הם באים ל'סבא עם האווירונים'. יושבים לו על הברכיים. מקבלים ממנו שוקולד. הם חשבו ש'טורבו־מכה' זה בית חרושת לשוקולד. הוא היה מדבר איתם בעברית. מלמד אותם לאכול קוויאר ו'סימון פומה'. הוא היה נוסע לקחת אותם מבית הספר, הם היו הולכים לשחק איתו גולף. אהבו אותו כמו שאוהבים סבא. אולי יותר. ובשבת הראשונה, אחרי שנפטר, הם הלכו שם, בקייטנה, לבית הכנסת. הילדים של יאנוש אמרו עליו קדיש. וכל הילדים בקייטנה ראו שבעה ילדים בוכים, והתאבלו יחד איתם".

אני מבקשת משמחה שתסביר לי את הקשר הזה, שהתחיל לפני 20 שנה. הקשר בין יוסף שידלובסקי, תעשיין וממציא, אחד מעשירי אירופה, לבין משפחת כהן, שעלתה לפני 30 שנה מקזבלנקה שבמרוקו, למעברת אור־עקיבא. את מערכת היחסים בין שמחה כהן, בת למשפחה מרובת ילדים, אז, בערך בת 20, לבין מהנדס המכונות הגאון, שנולד בפולין, המציא את המנוף ההידראולי ועוד כ־360 פטנטים אחרים, אז בן 72. את הקשר שלו עם ציפי, הנשואה לגינקולוג צרפתי ואם לארבעה ילדים. את הקשר עם יוני, בן החמש, הבן של ציפי, ועם אורה, בת 24, בת הדודה.

"אני לא יודעת מה להגיד על הקשר הזה. אני לא חושבת, שמישהו מבין אלה שמכירים אותנו, שהכירו אותנו, יכול להסביר את זה. זהו קשר חד פעמי. קשר לא מובן, שפשוט קרה. לא משהו מתוכנן. אני לא בטוחה שאם היינו רוצים לעשות אותו – הוא אכן היה נעשה. זה פשוט התרחש בצורה ספונטנית, בטבעיות מוחלטת".

"האיש הגדול המיוחד הזה, שכולם קראו לו 'מיסייה פרזידנט' היה אדם בודד. הטבעיות של המשפחה שלי היתה אולי מה ששבה אותו"

ואחר כך היא אומרת: "אהבתי אותו, הערכתי אותו, הערצתי אותו". ושותקת. ואז: "אהבתי אותו, ודאגתי לו עד היום האחרון שלו. הוא היה המורה שלי. הוא עיצב את האישיות שלי. הוא הרחיב את האופקים שלי. אפשר גם לשאול", היא אומרת, "מה אנשים צעירים אחרים מצאו בו. יאנוש, שהיה מדבר איתו שעות, ועוד הרבה אנשים אחרים. מה כל אלה מצאו באדם בן 92? עם כמה אנשים בני 92 יאנוש מוכן לדבר? אבל זה היה אדם עם ראש בריא, צעיר. שהתנהג כמו איש צעיר. כשהיינו הולכים לשחות, הוא תמיד התעייף אחרון. כששיחקנו גולף, נשברנו תמיד לפניו. לא עמדנו בקצב שלו.

"זה איש שלא ידע מה זה רופא עד לפני חמש שנים. שכשקיבל שפעת, היה שותה חצי בקבוק וודקה, עולה על האופניים וגומר עם זה. הוא לא האמין בתרופות. אוויר צח, ראש בריא ועבודה פיסית, בזה הוא האמין, ואת זה עשה עד היום האחרון. אפשר היה לדבר איתו על כל נושא בעולם. תמיד היה מקשיב, רוצה לדעת את כל הפרטים, ורק הפרטים הרלוונטיים, ואז אומר את דעתו. מה הוא היה בשבילי? סבא טוב. אבא טוב. חבר טוב. יועץ טוב. מדריך טוב. ואותו דבר יגידו לך גם ציפי ואורה".

אני מנסחת שוב את השאלה. מה, לדעתה, הוא מצא בהן, בבנות משפחת כהן, מה היה חסר לו, ליוסף שידלובסקי, שגדולי עולם התדפקו על דלתו, שהיו לו בתים ברחבי העולם, שניהל עד יומו האחרון מפעל ענק בצרפת שמעסיק כחמשת אלפים עובדים ו־12 אלף קבלני משנה ב־124 ארצות, שכולם אהבו אותו והוא אהב את כולם. היא חושבת.

"האיש הזה", היא אומרת, "האיש הגדול הזה, המיוחד הזה, שכולם קראו לו 'מיסייה פרזידנט', היה אדם בודד. אף אחד לא העז ליצור איתו קומוניקציה. לא העיזו לשאול אותו איך היה היום שלך, מה שלומך, מה איתך. הטבעיות שבאה מהמשפחה שלי, מההורים, מהאחים והאחיות, הפשטות הזאת, זה, אולי, מה ששבה את לבו. הוא היה אומר שהמשפחה שלו זה משפחת כהן. לילדים של אחותי אמר, שהוא הסבא שלהם. הם האמינו שזה הסבא שלהם. כן", היא אומרת, "הוא היה אדם בודד. עם כל האימפריה שלו, הוא היה אבסולוטלי בודד. והבדידות הזו נעלמה כשהכיר אותנו. אלו היו השנים הכי יפות שהיו לו. פה, איתנו. החמימות, האהבה, הדאגה שהרעפנו עליו. לא, הוא לא דיבר איתי על זה. הוא תמיד אמר שאין לו זמן לפטפוטים משעממים. אבל אני בטוחה שזה מה שזה היה. החום. האהבה. ואולי", היא אומרת, "אולי הקשר ליהדות, לארץ ישראל, שהגיע אליה כל־כך מאוחר. הוא מצא כאן משפחה. משפחה יהודיה וחמה. הוא אימץ אותנו ואנחנו אימצנו אותו".

משפחת כהן נחשבה בקזבלנקה למשפחה אמידה. האב היה סוחר, בעל רשת חנויות למוצרי חשמל. היו להם משרתים, מכוניות, בית מפואר. עם גל האנטישמיות ששטף את מרוקו החליטו לברוח. כנופיה ערבית הבריחה את אבא ואמא כהן ותשעת ילדיהם לספרד. משם המשיכו דרך גיברלטר ומרסיי היישר למעברת אור־עקיבא. מצבם היה גרוע, אומרת שמחה, אבל אביה עשה הכל כדי שיהיו שבעים.

כשהיתה בת שמונה ישבה על שפת הים. תיירת ניגשה אליה ושאלה אותה שאלות. זו היתה הגברת ריין־נורדמן, בת למשפחה יהודיה עשירה מאוד משווייץ. למר וגברת ריין־נורדמן לא היו ילדים. הם התאהבו בשמחה, והחליטו לאמץ אותה. היא היתה נוסעת אליהם לשווייץ, מתגוררת בארמונות מפוארים, מבלה את חופשותיה בז'נווה. הם מימנו את לימודיה באוניברסיטה, קנו לה את המכונית הראשונה שלה, את הווילה הראשונה שלה בקיסריה. "היום", היא אומרת, "אני מבקרת אותם הרבה. אבל עכשיו בעמדה שווה".

את השם שידלובסקי שמעה לראשונה בשעור אזרחות. דיברו על העשיר הצרפתי הזה, שיצא נגד האמברגו והקים מפעל גדול למנועים בבית שמש. כשהיתה בת 18, התארחה עם משפחתה המאמצת במועדון הים התיכון בקיסריה. הם ראו את יוסף שידלובסקי, וניגשו לומר לו שלום. דיברו על הים, על מזג האוויר, והכירו לו את הגברת הצעירה שעמדה לידם.

"תכיר בבקשה – שמחה כהן". "קומון?" שאל שידלובסקי. שמחה חזרה על השם. אחר כך ראתה מסוק נוחת, ואנשים חשובים יורדים ממנו. שידלובסקי ישב איתם באיזה פינה במלון. היא עברה ונופפה לו בידה. הוא קרא לה להתקרב. "תזכירי לי איך קוראים לך?" היא הזכירה. שנתיים אחרי זה, באמפיתאטרון בקיסריה, ראתה את שידלובסקי, בשורה הראשונה, מדבר עם גולדה מאיר. "אני מקווה שיזכור אותי", אמרה לבת דודתה, וירדה בריצה למטה. "בונסואר", אמרה. "תזכירי לי?" ביקש. הזכירה. הוא ביקש שתדאג לו לקאדי (נער שנושא את כלי הגולף). היא מצאה נער מאור־עקיבא, אמרה לו לבוא נקי ומסודר. להתנהג בנימוס. בארבע אחר־הצהריים התייצבה איתו על מדשאות הגולף. "מרסי", אמר שידלובסקי, והיא אמרה, שאם יצטרך עוד משהו, שיתקשר. "הוא הודה לי שוב. אמר שאני בחורה מעניינת. וזהו".

באותה תקופה ניהלה את מחלקת החינוך באור־עקיבא. בת 19 היתה כשמונתה לתפקיד. היו לה, היא אומרת, רעיונות מהפכניים בנושא חינוכם של בני הנוער. "רציתי להוציא אותם מהמקום. שילמדו בפנימיות. רציתי להכיר להם עולם אחר. שלא יתבשלו בתוך הווי של מעברה. לקחתי את עצמי כדוגמא. אני סיימתי תיכון מחוץ לאור־עקיבא. אם הייתי נשארת לא הייתי מגיעה לשום דבר. רציתי שהילדים יתמודדו עם החברה הישראלית, כמו שאני עשיתי. ולי הרי מעולם לא היתה בעיה. רציתי שגם הם יראו עולם אחר".

על הדשא, ליד בריכת השחיה בווילה של שמחה כהן־שטרן בקיסריה, בין הפסלים והצמחיה המטופחת, מגיש שמעון, מאור־עקיבא, מיץ טבעי. עונה על טלפונים, עורך את השולחן, מנקה את רהיטי הגן. כל הצוות שעובד אצלה, שמעון ועוד ארבעה־חמישה אחרים, כולם מאור־עקיבא. לא, היא לא הכירה אותם קודם. בשנים קודמות, כשהיתה מגיעה מניו־יורק לארץ, לחופשת הקיץ, היתה מביאה את הצוות שלה משם. אבל היו בעיות עם השפה, עם הקניות וכל זה, אז היא החליטה לקחת צוות מקומי, וחיפשה אנשים שעובדים טוב. הם מתגוררים בבית כל השנה. גם בעשרת החודשים שמשפחת שטרן נמצאת בשדרה החמישית במנהטן, הם מקבלים משכורת. בטח. זו הרי לא בעיה. הם קנו עכשיו, היא ובעלה, את הווילה הסמוכה. מתכננים להעביר את בריכת השחיה למרכז השטח הענק הזה. בית אחד יהפכו לבית אורחים. הרי הבית שלהם, בחודשיים שהם בארץ, מוצף תמיד אורחים.

בפעם הבאה שפגשה את שידלובסקי, זה היה על שפת הים בקיסריה. הפעם הוא זכר. "קומון סבה?" "ביין. א וו?" ועוד הרבה שאלות. רצה לדעת הכל. שמחה רצה אז בבחירות לראשות מועצת אור־עקיבא מטעם חרות. היא הסבירה לו שהיא לא עושה את זה בגלל הפוליטיקה המדינית, אלא כדי לעזור לישוב שלה. שהיא מאמינה שרק אחת מבפנים תעשה את המהפיכה. שאסור לה, כאחת שיצאה משם, לוותר. כמה שנים אחרי כן היא תאבק בבתי משפט, כדי להוכיח שלמרות שהיא מתגוררת בקיסריה, היא עדיין נחשבת לתושבת אור־עקיבא. היא תגיד, שכמו שלתושב תל־אביב יכול להיות גם בית בקיסריה, והוא עדיין נחשב תושב תל אביב, זו גם זכותו של תושב אור־עקיבא. זה עלה לה הרבה כסף, היא אומרת, אבל היא זכתה.

"בכל הפגישות ישבתי לידו, לעולם לא בצד. הוא האמין בי, ביושר שלי, בדינמיקה שלי. הוא הפך תלותי. הוא לא יכול היה בלעדי"

שידלובסקי התרשם מאוד מהתלהבות שלה. הוא שאל אם היא רואה לפעמים את בגין. היא אמרה, שבמקרה היא מתכוונת ללכת באותו היום להרצאה שלו במצודת זאב. הוא ביקש שתמסור לבגין איזה רעיון שהיה לו. משהו בנושא של טרוריסטים. "היססתי. נראה לי משונה לבוא אל בגין עם מסר משידלובסקי. אבל יצא ששנינו, מר בגין ואני, עלינו באותה מעלית. במקרה. אז אמרתי לו. הוא הסתכל עלי ושאל: מאיפה את מכירה את מר שידלובסקי? איך את מגיעה אליו בכלל?"

היא מראה לי אלבומי תמונות. לא, לא של שידלובסקי. שלה ושל בעלה. שמחה וסטנלי שטרן עם שמעון פרס, שמחה וסטנלי שטרן עם ג'יהאן סאדאת, שמחה וסטנלי שטרן עם עוד כל מיני אנשים שלצערי אני לא מכירה, אבל אין שום ספק שהם מאוד חשובים. היא מיידעת אותי, בסבלנות רבה, בשמותיהם, ובעיסוק שלהם. בבית שלה שבשדרה החמישית, היא ממשיכה לארח, בצורה מושלמת, כמו שתמיד ידעה, גדולי עולם. גם שם הפכה את ביתה למקום מפגש לאנשים חשובים מאוד. ולהרבה, הרבה ישראלים שמגיעים לניו יורק, כולם דווקא מוכרים.

כשנפגשה עם שידלובסקי בפעם הבאה, הוא הזמין אותה לארוחת ערב במלון שבו התגורר. יש לו דברים מעניינים לדבר איתה, אמר. בשמונה בדיוק התייצבה בקבלה. ביקשה שיודיעו למר שידלובסקי שהגיעה. "מה את בשבילו?" שאלו, "את בטוחה שהוא הזמין אותך?" היא לא השאירה להם שום מקום לספק. הם סערו לבד. אחר־כך הצטרפה גם מנהלת המלון. זה היה בערב שלפני ערב יום כיפור. מנהלת המלון אמרה שיפה מאוד להיות בירושלים ביום כפור. למחרת נסעו שלושתם לירושלים. "אחרי 50 שנה", אמר להן, "אני חוזר לאותו מקום. בדיוק באותו היום. אלא שאז אכלתי האם עם ביצים, והיום אני צם".

הם הלכו לבית כנסת בעיר העתיקה. שידלובסקי פרץ בבכי. לא הפסיק לבכות. "הוא היה בוכה הרבה. תמיד ברגעים שהיו קשורים ליהדות, או למדינה, היה מנגב את העיניים. ואחר כך, יותר מאוחר, כשהיה מדבר על המפעל בבית שמש, היו לו דמעות בעיניים. שנים אחרי שאילצו אותו לעזוב את המפעל, עוד היה בוכה. מסיבות בטחוניות, אמרו לו. פחדו שכשימות, יוריש את המפעל לבנותיו הלא־יהודיות. מה שהם לא ידעו, זה שהוא כתב צוואה שהוא מוריש את המפעל למדינת ישראל. ומי שלא העביר את המידע הזה לבגין, עשה טעות איומה, ועוול למדינה. וכמה, כמה הוא פגע בשידלובסקי".

שמחה נבחרה לסגנית וממלאת מקום ראש מועצת אור־עקיבא. מהר מאוד, היא אומרת, הגיעה האכזבה. הפוליטיקאים שהיו מבטיחים ולא מגיעים, כל התכניות שאי אפשר היה להוציא לפועל. הביורוקרטיה. היא התפטרה מתפקידה, ונשארה חברת מועצה. באותה תקופה הציע לה שידלובסקי להיות איש הקשר שלו, פה בארץ, עם מפעלי "טורבו מכה" בצרפת.

"אז התחיל הקשר שלי עם מפעל מנועי בית שמש, עם מפעל 'אורמת' ביבנה, ועם המפעלים בצרפת. שידלובסקי היה פדנט. דורש שלמות. הוא אמר את מה שרצה רק פעם אחת וציפה לביצוע מושלם. בדיוק כפי שדרש. עבדתי קשה, אבל לא היה רגע משעמם. הבית היה תמיד כמו מטה בזמן מלחמה. תרים טלפון, תתקשר לשם, תזמיני את זה, תעבירי טלקס להוא. לא חשובה השעה. הכל היה צריך להתבצע מיד. הוא היה נכנס לאכסטזה שכולם חייבים ללכת איתה. הוא עקב אחרי כל מה שנעשה במדינה. ניהל את המדינה מהחדר שלו. היה מרים טלפון ונותן לישראל טל רעיונות לטנק המרכבה. יושב עם יאנוש על מפות, מציע הצעות מדהימות. שבוע לפני שהפצצנו את הכור העיראקי, שאל קצינים גבוהים שהיו פה, למה לא טסים מעל הכור וזורקים מעליו סוכריות. רק כדי להראות להם שאנחנו מסוגלים להגיע לשם גם עם פצצות".

"שידלובסקי לא עזר למשפחה שלי בכספים. רק לי. כל מה שביקשתי קיבלתי ממנו. אני שבעה מכסף"

שמחה, עם בעלה, סטנלי שטרן. בתצלום הקטן – יוסף שידלובסקי ז"ל. "אני נשואה למישהו הרבה יותר עשיר משידלובסקי. ולא בגלל שהוא עשיר. אבסולוטלי נוט".

בשנה הראשונה לעבודתה הציעה לשידלובסקי לקנות בית בקיסריה. עד אז, בתקופות ששהה בארץ, התגורר במלון "דן קיסריה". היא טיפלה בכל תהליך הרכישה. אחרי שקנה את הבית, אמר לה: "קחי את את הבית, גורי בו ונהלי מכאן את העניינים". והיא ענתה: "פיין, למה לא?" ומהבית הזה היא אומרת, יצרה לו מרכז שכל העולם, ומכל העולם, היו מגיעים אליו. שכל ענייניו העסקיים, פגישותיו העסקיות והחברתיות נוהלו בו וממנו. "לאט לאט", אומרת שמחה, "הוא הפך להיות תלוי בי. הוא האמין בי. נתן לי את כל הסמכות. בהתחלה היה אומר, ואני הייתי מבצעת. אחרי כמה זמן, כבר הייתי מבצעת ורק אומרת לו מה עשיתי. היינו יושבים ביחד, לאחר מעשה, והייתי מדווחת לו. והוא היה אומר – טוב עשית. מעניין ששנינו חושבים אותו דבר. הייתי אומרת לו: לא שאלתי אותך קודם, אבל אמרתי לאיש הזה ככה וככה. והוא היה אומר: טוב מאוד אמרת". ויותר מאוחר, הוא כבר אמר לה: תבצעי, ורק תספרי לי.

"ניהלתי לו את הכל", היא אומרת. "הוא לא היה צריך לטפל בכלום. כספים, העברות בין בנקים, דיווחים, נסיעות, ארגון פגישות, טלקסים. הכל. אירחתי פה את כולם. שגרירים, אנשי מדע, פוליטיקאים, מהנדסים, נשיאי חברות גדולות. את כולם אני הזמנתי, אני אירחתי. לכל נסיעה שלו התלוותי. הייתי איתו במרוקו, אצל הנשיא סאדאת במצרים, בדרום אפריקה, באנגליה. ובכל הפגישות האלה הייתי יושבת לידו. לא בצד. לעולם לא בצד. תמיד לידו. בכל דבר הוא שיתף אותי. הוא האמין בי, ביושר שלי, בדינמיקה שלי. הוא הפך תלותי. הוא לא יכול היה בלעדי. אם שמחה'לי מטפלת, היה אומר, אז אני שקט".

שמחה'לי של שידלובסקי. היא אומרת – ספור של קשר חזק. יש כאלה שאומרים – ספור של השתלטות.

להגיע אל שידלובקי היה צריך תמיד לעבור את שמחה. זה לא תמיד היה פשוט. במסיבות הקוקטייל, כשהיה מישהו מדבר עם שידלובסקי, היתה שם גם שמחה. מתרגמת, או חוזרת באזניו על הדברים שנאמרו. כבד שמיעה היה, כתוצאה מניסוי שעשה פעם למנוע, יכולת לצעוק קרוב לאוזן, אבל רק את שמחה הוא שמע היטב. ובערבים, היתה יושבת מולו ומקשיבה להמצאות שלו. "האמת היא, שלא הבנתי כלום", היא מודה, "אבל הקשבתי. זה היה ספוק אדיר בשבילו. הייתי מעודדת אותו. הייתי אומרת לו שזה פנטסטי, ההמצאה שלו. שהוא גאון. ביום שמת הוא הראה לי את ההמצאה האחרונה שלו. גלגל טורבינה שיכול לחסוך 20 אחוזים מהאנרגיה".

אני שואלת אותה אם היו רינונים אורותם. היא מופתעת. לא מבינה. אני צריכה להסביר. את יודעת, גבר ואשה. "מעולם לא", היא אומרת. "כולם הכירו את האישיות שלי. אף אחד לא יכול היה להלביש עלי שום דבר. אנשים שפטו אותי לפי התכונות שלי. לא הרגשתי מעולם חוסר פירגון, רק הערכה וכבוד. גם מצד הגדולים. אף פעם לא זלזול. כל מה שעשיתי", היא אומרת, זוקפת מולי אצבע החלטית, "עשיתי עם הכישורים שלי. בגיל 19 קבלתי את מחלקת החינוך באור־עקיבא. הפעם הראשונה שאשה קבלה תפקיד כזה. בלי פרוטקציה, בלי דוד שהמליץ עלי. גם כשהתמודדתי בבחירות, אף אחד לא עזר לי. וגם כשהתחתנתי עם בעלי. לא חיפשתי בעל מיליונר. חיפשתי אישיות".

שידלובסקי, היא אומרת, עודד מאוד את הנישואין שלה. כל השנים האלה, שיתפה אותו בחייה הפרטיים. הוא תמיד הקשיב, נתן עצות. כשהכירה את סטנלי שטרן, אלמן יהודי מניו יורק, איל הון העוסק בנכסי דלא־ניידי, הזמין את שניהם לסלון האווירי בצרפת. "הוא ידע שיאבד אותי כשאנשא, אבל הוא כל־כך אהב אותי, שרצה רק שיהיה לי טוב". וכשנישאה, לפני פחות מחמש שנים בניו־יורק, הגיע שידלובסקי לחתונה בקונקורד. כמתנת חתונה העניק לשמחה את ביתו שבקיסריה.

"כסף?" היא שואלת. "אני כבר ידעתי מה זה כסף.

(המשך בעמוד 20)

חסדאי. מוסר עכשיו

אל"מ (מיל.) יעקב חסדאי, היסטוריון, לא מאמין בגיבורים מהסוג הזוהר ולא במנהיגים שמידותיהם אינן טהורות, שידיהם אינן צחות. בששת הימים קיבל צל"ש הרמטכ"ל, ביום הכיפורים נפצע קשה. האהבה לצבא בוערת בו, ויחד עם זאת נחשב תמיד ל"מצליף" של צה"ל, לנון־קונפורמיסט "מקצועי", לנביא זעם. יש גם מי שקוראים לו אסטרטג וטקטיקן כושל, אדם שהמרחק בין דיבוריו למעשיו עצום ורב. חסדאי אומר שלא חשוב איך קוראים לו, גם לא אם מכנים אותו נאיווי. חשוב איך יקראו לו בעוד עשר שנים, "אם עדיין יהיה כאן מישהו שיוכל להשמיע קול".

מאת עמנואל רוזן צילומים: אירית זילברמן

תיקו של יעקב חסדאי בארכיוני העתונים אינו עולה על גדותיו. כתבות בודדות, ספורות. כולן, פחות או יותר, נפתחות בהתנצלות של הכותב – כאן סירב חסדאי להתראיין, שם הסכים לדבר על הכל, חוץ מאשר על עצמו. חשיפה תקשורתית עם רעלה שמכסה על הפנים, היה מורה.

עכשיו, כאשר אלוף־משנה במילואים יעקב חסדאי מחליט להסיר את הרעלה ואפילו לפתוח כפתור כתולצה, זה עולה לו ביסורים. מי שפיו, המשלח חיצים בהנהגה, העלה בעבר את חמתם וחרדתם של גדולי־אומה כמו משה דיין, מתקשה לענות על שאלה אלמנטרית כמו "איפה נולדת?". תשובותיו לשאלות האישיות מגומגמות, מתפתלות, פוסחות על פרטים שוליים כמו צל"ש רמטכ"ל בששת הימים ופציעה קשה ביום הכיפורים. עניינים "חושפניים" של ממש, כמו מקצועו של אביו ועיסוקה של אמו, הוא מבקש למחוק מהפרוטוקול. יש גבול להתערטלות בפני התקשורת..

יעקב חסדאי רץ לכנסת. לפני יותר מעשר שנים, כשהיה מותך ללא רחם בבשרו של צה"ל כשהצבא עדיין היה בגדר "פרה קדושה", קראו לו "נביא הזעם". על שוחט פרות קדושות אחר, ד"ר עמנואל ולד, אמרו שהוא בסך־הכל דוקטור שלא שכב מעולם בשדה הקרב תחת אש. על חסדאי, שהיה מג"ד צנחנים עתיר פציעות, אמרו שהוא אסטרטג וטקטיקן כושל, שהמרחק בין דיבוריו למעשיו עצום ורב, שביקר בחריפות רמטכ"לים ואלופים אבל נכשל בתרגילים ובאימונים פשוטים כמפקד גדוד וכמח"ט.

כאשר החליט חסדאי לפרוש מצה"ל, ניסה סגן שר הבטחון דאז מרדכי ציפורי לשכנעו להישאר למרות הכל: "אתה תצא מהצבא, יכתבו עליך חצי מאמר בעיתון – וזהו. איש לא יקשיב לך יותר, איש לא יזכור", אמר לו. עשר שנים אחרי, חסדאי דווקא לא נשכח והוא כותב ומצוטט בעתונים מדי פעם, אבל שנתם של אנשים כבר לא נודדת בלילה בשל ביקורתו האכזרית ועט הברזל שלו.

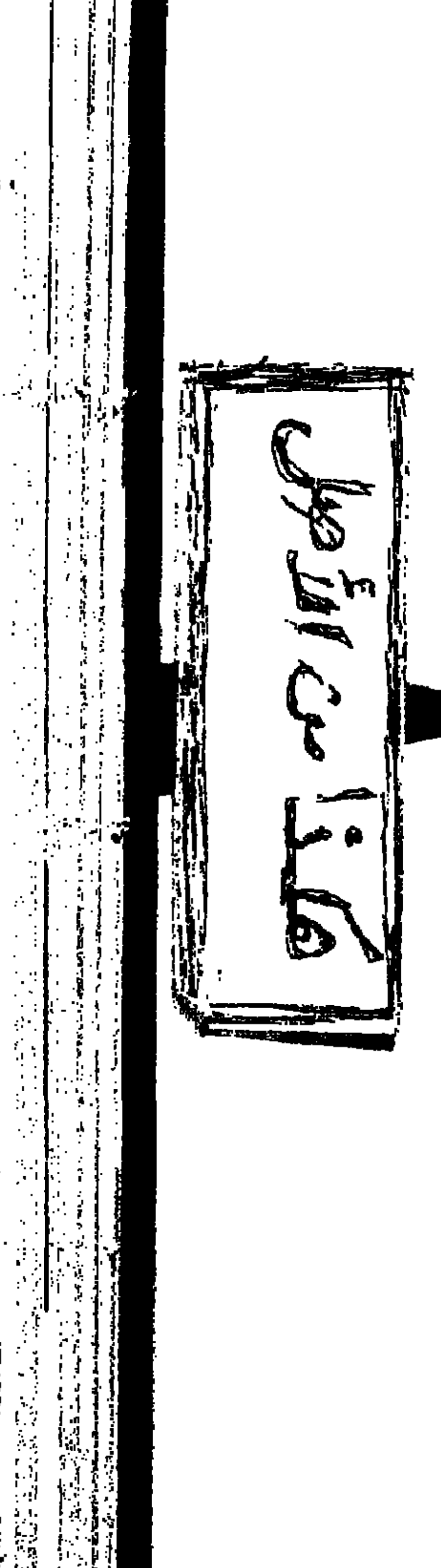
פעם זה היה אחרת. כאשר עדיין היה חסדאי קצין בצה"ל, היו רבים שחששו מהשאלתו לוועדת אגרנט כחוקר צבאי. מוטה גור ניסה להתנגד למינוי. מאוחר יותר זומן חסדאי ל"משפט חברים" בפני פורום המטה הכללי. התריסו כלפיו שהוא פוגע בשמו הטוב של צה"ל. כלפי חוץ, הוטל על האיש "איפול" כבד. דובר צה"ל והצנזורה הצבאית מנעו מהעתונות לפרסם את דברי ביקורתו, שהודפסו והופצו בין הקצונה הבכירה בהוראת שר הבטחון שמעון פרס. הציבור לא ידע מיהו חסדאי. כאשר תם החוזה שלו עם צה"ל, ב־1978, הוא לא נקרא להאריך אותו. הרמז היה ברור: חסדאי – בצה"ל – הוא מיטרד מזיק ומסוכן.

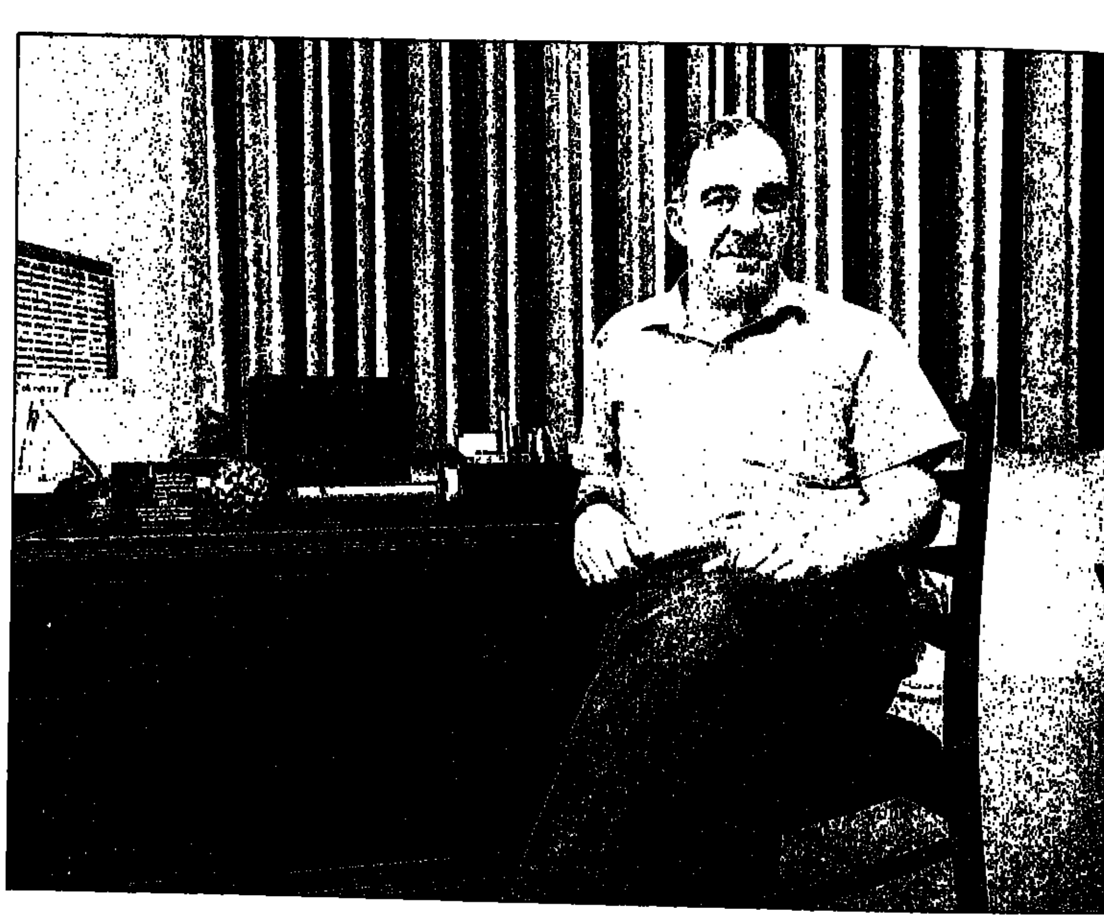
אלא שמה שמזיק ומסוכן לצה"ל אינו מזיז למערכת הפוליטית המשומנת והמשוריינת, שבה ליצן מצוייד ב"סטיקר" שווה יותר קולות מניתוח אקדמי על עתידנו הלאומי. חסדאי כבר אינו מאיים על איש. אם בעתונות הוא מוחזק על תקן של ספק קוריוז ספק נושא תפקיד האיפכא מסתברא, במפה הפוליטית יתייקו אותו הפרשנים בטור ה"שונות", יחד עם ויקטור תייר והרשימה למען האסיר.

יעקב חסדאי, ראש תנועת לאו"ר: "ישנן היום שתי

(המשך בעמוד הבא)

יעקב חסדאי, עכשיו הוא רץ לכנסת בראש תנועת לאו"ר ("לב אחד ורוח חדשה", יחזקאל י"א). השורה התחתונה [illegible] להחליף את פרס, את [illegible], את [illegible] ואת [illegible] המערכת.

יעקב חסדאי: "ישנן היום שתי אפשרויות. הראשונה: במדינה תהיה קטסטרופה. נחטוף כזאת מכה, שאחריה כבר לא צריך יהיה לשכנע איש שעלינו לשנות דברים מיסוד. השאלה היא רק האם בכלל עוד ישארו אנשים להבין את זה... השניה: לנסות ולהשיג, בדרכים דמוקרטיות, הסכמה לאומית רחבה להחלפת המערכת הפוליטית והשלטונית".

(המשך מהעמוד הקודם)

אשרויות. אפשרות ראשונה: במדינה תהיה קטסטרופה. נחטוף כזאת מכה, שאחריה כבר לא צריך יהיה לשכנע אף אחד שעלינו לשנות את הדברים מיסוד. השאלה היא רק האם בכלל עוד ישארו אנשים להבין את זה... אפשרות שניה: לנסות ולהשיג, בדרכים דמוקרטיות, הסכמה לאומית רחבה לכך שצריך להחליף את המערכת הפוליטית והשלטונית.

„אנחנו מדברים על משחק חדש, על שינוי עמוק מאוד. יכול להיות שנצליח לבנות כוח קטן, ועם הזמן הארועים בשטח – ולאו דווקא דברי השכנוע שלנו – יגרמו לכך שהכוח הזה ילך ויגדל עד שיוכל להיות כוח אלטרנטיבי. יכול להיות גם שהציבור הרגוע והשאנן שוב ילך שבי אחרי הטיוח של המפלגות, ובמקרה הזה עמדך פשוט לחכות לכך שאנשים יפקחו את העיניים. אני לא מטורף. אני היסטוריון שחושב במושגים של היסטוריה. לא חשוב אם היום קוראים לי נאיווי – חשוב איך יקראו לי בעוד עשר שנים, אם עדיין יהיה כאן מישהו שיוכל להשמיע קול".

יעקב חסדאי נולד בדרום תל־אביב לפני 50 שנה. דרום תל־אביב, הוא מדגיש. "לא ליקקתי דבש בילדות, החיים היו אפורים וקשים", הוא אומר, "והאצולה יצאה לשכונות הצפוניות ואנו נשארנו בדרום, בשכונות שהיו מין תערובת של עיירה יהודית גלותית ושיכון עולים המזרח. התושבים בדרום היו אנשים שהגיעו לישראל בגלל מצוקה, לא בשבילי האידאולוגית. הם לא פרדו בגלות, אלא המשיכו לחיות אותה כאן בתל־אביב.

"אני מעולם לא כותי לגלות. תמיד הזהרתי את החיילים שלי שלא יתנשאו על הגולה, שלא ידברו בזלזול על הצאן שהלך לטבח. אנחנו לא טובים יותר מהיהודים בגולה, למרות שצריכים היו לבוא לכאן של כמוני ואנטולי שצ'רנסקי כדי שכולם יבינו זאת. מעולם לא חשתי שכקצין בצנחנים אני טוב יותר מאבי או סבי. הם היו טובים לשעתם, ואני לשעתי".

חסדאי אינו חש הדרת כבוד בפני הצבר השווף, גם סיפורי גבורה על מעלליו של הצבא הטוב ביותר בעולם אינם עושים עליו רושם. "התגייסתי לגדוד 50, לנח"ל המוצנח, ושם עשיתי את רוב שירותי", הוא אומר, "שרתתי לצידם של אנשים שהגיעו ארצה לעתים בכירות. דן שומרון, למשל. לכן יש לי יכולת שיפוט בלתי־משוחדת לגבי הכישורים שלהם. אני יודע לשפוט סיפורי עלילות".

חסדאי יודע שהוא חשוד בתמהונות, ברוח לשטויות. אבל במקום להתגונן בפני הטענות האלה הוא מעמיד מול המבקרים והלועגים עוברות קשות – שלא כמו התמהוני המצוי, הבונה את התאוריה שלו בספירות עליונות לא נתפסות, דמיוניות, בלתי־מוחשיות. חסדאי משכנע אותך שהוא בסך הכל אחד מהחבר'ה, שהוא היה לידם, ראה אותם ברגעיהם המביכים. שאי־אפשר למכור לו לוקשים. שרגליו בקונצנזוס, ורק ראשו פנה לכיוון אחר. "אני בטוח בצידקתי", הוא אומר, "ואם אתם רואים בי תמהוני או קוריוז – זאת יכולה להיות רק הבעיה שלכם".

כך, למשל, איש לא יספר לו שישנם הבדלי מנטליות והשקפות־עולם בין הימין לבין השמאל בארץ הזאת. שאחד כוחני – והשני רוחני. כולם, הוא אומר, אותו דבר. גוש אמונים ושלום עכשיו. הוא, חסדאי, ראה אותם בחיתולים, ואיפה אם לא בגדוד 50. "ראיתי שם שהמוצא שלהם משותף וההשקפות הרעיוניות שלהם עוצבו על רקע דומה", הוא אומר, "כולם היו חיילים שלי וכולם הושפעו מרוח היחידה 101. כולם הושפעו מהכוחניות, ששורשיה אינם בגולה הפולנית ואינם ברוויזיוניזם, אלא דווקא בתרבות של עמק יזרעאל. גינוני הטקס והמיליטריזם של בית"ר היו אופרטה בהשוואה לתרבות הכוח שצמחה בעמק, כתוצאה מההכרות המעשית עם הערבים. הגיבור של כולנו היה מאיר הר־ציון, וכאשר אני מקשיב היום ל'שלום עכשיו' אני לא יכול שלא לומר לעצמי בחיוך: אלה אנשי מלחמה מחופשים. עולמם הרוחני הוא עולם של מלחמה. תראה רק כמה שהם גאים בדרגותיהם".

לא רק אתם טועים, אם למקרא דברים אלה קיטלגתם את חסדאי בין יובל נאמן לבני קצובר. גם חברי מפלגתו של נאמן טעו באיש כאשר קראו לו להמנות עם צוות המייסדים של 'התחיה'. חסדאי סירב, גם משום שבדרכו הנון־קונפורמיסטית צריך היה תמיד להיות סולל ומורה הדרך, לא זה שמצטרף אליה, אבל בעיקר מפני שהוא מגנה את דרכן של כל המפלגות בארץ, ובראש וראשונה אלה מהימין, הקושרות אידאולוגיה ורחשי לב למדיניות ולמציאות.

"עוצמה אמיתית של אומה אינה נמדדת באנשים המבריקים והזוהרים, אלא באנשים האפורים, שמערכת הערכים והמוסר שלהם היא חוסננו האמיתי".

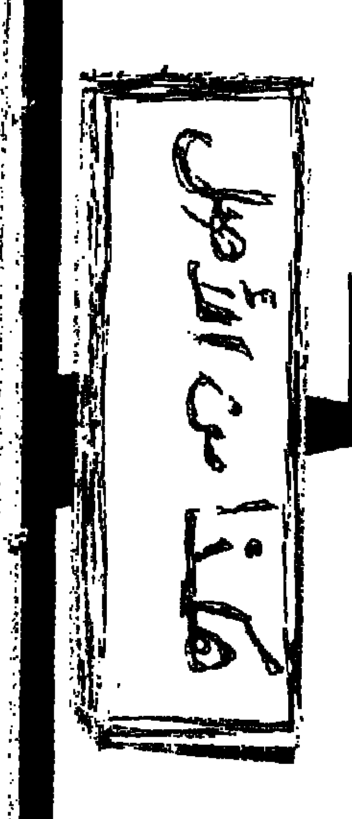
"אנחנו צריכים לחזור למימדים האמיתיים שלנו", הוא אומר, "אנחנו לא אימפריה, אנחנו מדינה קטנה שנאבקת על קיומה. ומאחר שאיננו אימפריה, אין אנו יכולים לקבוע עובדות סופיות בעזרת מלחמה, כפי שאיננו יכולים לשגות באשליות של שלום. הערובה לקיומה של אומה קטנה כשלנו היא תוכמת הממשלה, ונחישות ההחלטה של העם. כפי שאנו צריכים להיות מוכנים לצאת למלחמה, כך עלינו לחתום על הסכם נסיגה משטחים, אם נצטרך. עלינו לחתום על הסכם שלום גם אם נדע שהוא לא יביא שלום, מפני שאין לנו ברירה אלא לחתום. אסור לוותר על האפשרות. שלום איננו התנאי לנסיגה. חוסר הברירה הוא התנאי הזה. מדיניות היא תימרון, ואני מתנגד לנסיון לכבול את המדיניות בשיקולים אידאולוגיים. אם המערך קובע מראש שהוא לא יצא למלחמה, או הליכוד מתחייב שלא לסגת – אבד כושר התמרון. זו היתה גדולתם של בן־גוריון, איש תנועת העבודה, שיצא לקשות שבמלחמות ישראל, ושל בגין, איש בית"ר, שמסר את סיני – ושניהם עשו זאת בניגוד למצע, בניגוד לאידאולוגיה".

לעיתים, כמעט מבלי משים, חוטא חסדאי בהתרפקות נוסטלגית קלה שיכולה להעיד בכל זאת על נטיות לב מסויימות. כך, למשל, כאשר הוא מספר על מסע ההלוויה של יואב שחם, מפקד גדוד 202 של הצנחנים, שנהרג בפעולת סמוע. חסדאי, סגנו באותם ימים, נסע עם משמר הכבוד, מלווה את גופת שחם בדרכו האחרונה. "בדרך" – הוא מספר – "חלפנו ליד קבוצת פועלים שעסקה בסלילת הכביש. כאשר הקומנדקר התקרב אליהם והם ראו את הארון העטוף בדגל, הפסיקו את העבודה, ומבלי שמישהו הורה או אמר להם הסתדרו בשורה ועמדו כדום מתוח. תחושת השותפות הזאת היתה אז העוצמה שלנו. איבדנו משהו מאז".

חסדאי מהרהר, עוצר לרגע בשטף הדיבור, אבל אז מסיר מעיניו את ענן הנוסטלגיה וממהר לתקוף בארסיות את כל המתגעגעים המקצועיים למה שהיה פעם. "הבעיה של המערכת הפוליטית שלנו", הוא אומר תוך התעשתות מהגלישה הקלה, "נעוצה בכך שהיא מנסה – בחוסר הצלחה מרהים – לשחזר את הימים ההם, במקום להתמודד עם ההווה ולהתכונן לעתיד. מחפשים תשובות בעבר. אחד מדבר על חזרה לערכי העבודה ומצטט את א.ד. גורדון וברל כצנלסון; והשני מדבר על התנחלות בנשימה אחת עם 'חומה ומגדל' ומצטט את טבנקין והרב קוק".

אומרים על חסדאי שהוא נהנה להרגיז, לדרוך על

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)
מוסכמות, לרמוס את מה שנחשב כמקובל וכמובן מאליו. כמפקד בצה"ל, חשו זאת מפקדיו הבכירים לא פעם ולא פעמיים. בטקס פתיחת גן זכרון לחללי גרוד 202 הבחין חסראי, אז סגךאלוף צעיר, מפקד הגדוד, בכך שהאח"מים והמכובדים למיניהם הושבו על ספסלים, בעוד "העם הפשוט" – במקרה הזה בני המשפחות השכולות – מצטופפים על הרשא. בדברים שנשא בטקס היישיר חסראי מבט לספסל הבכירים ואמר: "הגיבורים האמיתיים כאן הם אלה שיושבים על הרשא, לא על הספסלים".

חסראי אומר כי בכל אשר עשה תמיד "ציפצף" על תגובות הממונים עליו. "השופטים האמיתיים שלי הם החיילים והקצינים שתחת פיקודי", נהג לומר. עם זאת, לא היה החבר של פיקודיו והציב בפניהם דרישות שנראו לעיתים מוגזמות גם לקשוחים שבמפקדים. הוא סלד מכל נסיון לפנק את החיילים, העביד אותם בפרך וקימץ מאוד בשעות השינה שלהם. "אני זוכר" – הוא מספר – "שבסוף אחד הקורסים שהעברתי בבית־הספר לקצינים כינסתי את הורי הצוערים, התנצלתי על מה שעשיתי לבנים שלהם אבל הסברתי את השיקולים".

במקביל, גם מעצמו דרש חסראי מה שמעבר למקסימום. במלחמת ששת הימים, כסגן מפקד גרוד 202, נפצע בקרב על עזה. כדורים ורסיסים רבים חדרו לידיו, לרגליו ולראשו. אפילו בלשון היבשה שהוא שומר לסיפורים אישיים שכאלה, לא יכול חסראי שלא לומר: "יצאתי מזה חי בחסד". כאשר שב אחרי שנה לצה"ל, עם חוסר תחושה בכמה מאצבעות הידיים ובלי פיקה בברך, ומונה כמפקד גרוד 202, היו כולם בהלם.

"למישהו עוד יש ספק שהריקבון במערכות הגדולות, כמו מערכת הבריאות, הגיע גם למערכת הבטחון? שכולנו נרגיש את זה במלחמה הבאה?".

חסראי מודה שהכריח עצמו לחזור מהר, שהאהבה לצבא בערה בו. הוא לא מספר על הציון־לשבח שקיבל אחרי המלחמה מהרמטכ"ל רב־אלוף יצחק רבין על גילוי אומץ־לב ומנהיגות. וכך נכתב שם: "ביום ה־5 ביוני 67', על־יד עזה, נפצע רס"ן חסראי יעקב בשתי ידיו בכדורים, נחבש והמשיך לפקד על הדרגים של הגדוד. נפצע עוד פעם באש מרגמות, אך המשיך לפקד על פינוי הפצועים וארגון ההתקפה ההיקפית. דיווח למפקד הגדוד ולמפקד החטיבה על מצבו ונשאר עם הכוח שמונה שעות כשהוא פצוע, עד שפונה".

את מלחמת ההתשה עבר חסראי בתעלת סואץ כמפקד גרוד 202. הוא אומר שהיתה זו התקופה הקשה ביותר בשירותו הצבאי, ומדבר בלשון כוללת על "שחיקה נוראה" וחיילים שלמדו את מושג ה"מחיר" בדרך הקשה. מתנגדיו דואגים להזכיר שבאחד המקרים איבד במארב שלושה־עשר מחייליו.

חסראי: "אני זוכר את הפעם השניה בה ירדנו לתעלה. עד אז, היינו יוצאים לקרב מלאי רוח לחימה ורצון להתנגש עם האוייב. בפעם הזאת ישבתי עם כמה מהסמלים ופניהם היו קודרות. שאלתי אותם: 'מה קרה? אתם לא רוצים להילחם עם המצרים?' והם ענו לי: 'כן, אבל אנחנו כבר יודעים את המחיר.' מלחמת ההתשה היתה תחילת תהליך ההתבגרות הלאומית שלנו, שהגיעה לשיאו במלחמת יום הכיפורים. מה שחשו אותם סמלים בגדוד שלי, חש העם כולו אחרי המלחמה הזאת".

"המלחמה הזאת" הוציאה מקירבה נביאי זעם ונושאי מתאת לא מעטים, אך מכולם זכה חסראי להיות המצליף העיקרי בצה"ל. מבחינה זאת, מלחמת יום הכיפורים רק חידדה את נטיותיו הטבעיות להיות אופוזיציונר מבית ולכפור בעיקר. אומרים שעוד בתחילת המלחמה, כאשר ישב בחדר־המלחמה של פיקוד הדרום על־תקן אחראי לנושאי הצנחה וחי"ר, אמר בקול רם את שחשב על תיפקודם של שמואל גורודיש וחיים בר־לב.

אחרי־כן, בחלקה השני של המלחמה, פיקד חסראי על גרוד מאולתר שנכנס לקרב הרמים בעיר סואץ. "נכנסנו ובקושי יצאנו", הוא אומר. הקרב הזה שימש לו, לדבריו, לקח חשוב. "כל הזמן טענו שהבעיה של צה"ל במלחמת יום הכיפורים היתה ההפתעה. אבל הנה, בסואץ לא היתה הפתעה והקרב היה כולו כשלון נורא של צה"ל. כשלון שנבע מתכנון ומניהול קרב לקוי".

חוץ מלקחים אישיים, היה בסואץ סיפור נוסף שיכול להיכנס אולי לספרי החינוך של צה"ל. חסראי מספר אותו בחוסר רצון בולט: "עלינו על מארב, אבל ברגע שהמצרים הרימו ידיים – נתתי פקודה להפסיק את האש. כולם הפסיקו לירות, כשלפתע התברר שאחד המצרים החביא רימון בכף היד. הוא זרק אותו לעברי, הרימון התפוצץ וחטפתי רסיסים בכל הגוף".

כאשר חזר לצה"ל אחרי שנה, נקרא חסראי להיות חוקר צבאי בוועדת אגרנט, שהחלה אז בהכנת הדו"ח השני שלה – זה שעסק בהיבטים הצבאיים של מלחמת יום הכיפורים. האיש שהמליץ על חסראי היה חיים לסקוב ז"ל, אחד מאותם אישים שהוזמנו להרצות בקורסים עליהם פיקד חסראי בבית־הספר לקצינים. המתנגדים היו רבים. ביניהם מוטה גור. אבל חסראי החל לעבוד וכתב דו"ח מפורט בן 1800 עמודים. "הדו"ח הזה", אומר חסראי, "קבור עד היום עמוק באדמה, והמערכת הפוליטית כולה, בלי הבדל מפלגה, מרגישה שמוטב שיישאר שם".

בארבע השנים שחלפו מסיום כתיבת הדו"ח ועד שנאלץ לפרוש מהשירות, גרם חסראי כאב־ראש רבים לפיקוד הבכיר של צה"ל. הרגישות לביקורת היתה גבוהה, הפצעים היו עדיין פתוחים – וקשה היה לקבל תופעה של "אחד משלנו" שמצליף ללא רחם וחותך בבשר החי.

זה החל במכתב ששיגר לשר הבטחון שמעון פרס, מכתב שסיכם פחות או יותר את לקחי 1800 העמודים. חסראי כתב לפרס כי הליקויים העיקריים שהתגלו בצה"ל הם תרבותיים וערכיים, וכי אם לא יופקו הלקחים הנכונים – עתיד ישראל בסכנה.

"...נוכחתי לדעת", כתב חסראי לפרס, "כי המשטר של שרירות לב, שפשט בקרב הקצונה של צה"ל, גרם כמישרין לירידת כושר הלחימה של הצבא. הדוגמאות הבולטות לכך הן בתחום בטחון הקשר ועבודת המטה... בשעת מבחן היו אלה דווקא מפקדים בכירים שחשבו כי האסור לכל קצין זוטר – מותר להם. התוצאה היתה שתוכניות אופרטיוויות ברמות הבכירות ביותר הועברו בקשר ללא כל הסתרה ונמסרו לאוייב על מגש... אינני מוצא הסבר להתנהגותם של אותם מפקדים, אלא בזה שבמשך שנים הורגלו לכך שפקודות ונהלים מחייבים את זולתם – אך לא אותם עצמם...".

פרס הורה להפיץ את המכתב הקשה בקרב הקצונה הבכירה של צה"ל. אחרי־כן גם הרפיסה הוצאת "מערכות" דברים של חסראי. הפצת החוברת בקרב הצבא נהפכה לשערוריה, החוברת בגנזה. כמפקד בית־הספר למ"כים היה אוסף את חייליו להרצאות בהן מתח ביקורת חריפה על הפיקוד הבכיר בצה"ל, את תוכן ההרצאות היה מדפיס ומפיץ בין חייליו.

"שיחות המחנך" של חסראי נודעו עוד מהימים בהם היה מפקד בבית־הספר לקצינים. אז אמרו "שיוציא את האנרגיה שלו שם". במציאות שאחרי מלחמת יום הכיפורים, כבר לא נמצאו "לארג'ים" כאלה. חסראי היה אומר לחיילים: "סגנון החיים הבזבזני והראוותני הביא לכך, שפקידי ציבור ברמות הבכירות השתמשו לעיתים במעמדם ובסמכותם כדי להתפרסם ולקיים אורח חיים פזרני. כתוך כך ראינו גם מסוקים של צה"ל המטיסים אנשי בוהמה לסיורים... משאיר אני לכם לשפוט אילו חברים הייתם רוצים לראות סביב המפקדים שיובילו אתכם לקרב, פועלים ואנשי רוח – או בדרנים ופרטומאיסו?"

לא פעם ולא פעמיים נקרא חסראי לבירורים נוקבים בלשכת הרמטכ"ל. אחד הבירורים האלה נשא אופי של "משפט חברים". מוטה גור תקף את הקצין הסורר במלים בוטות. מולו קם ראש אג"ם דאז, אלוף קותי אדם ז"ל, והשמיע סנגוריה. יתר החברים במטכ"ל גמגמו לכאן או לכאן. חסראי: "זה היה מעמד קשה. הוזמנתי לשם כעבריין. נאלצתי לשמוע את כתב האישום נגדי".

זו היתה רק שאלה של זמן ועיתוי עד שהמערכת תפלוט מקירבה את הגוף הזר. גם מי שהסכים עם חסראי, לא ראה בו אלמנט חיוני לצה"ל המשקם את כבודו. חסראי, מצידו, הרגיש שהגיע לסוף הדרך ודחה באופן בוטה במיוחד את הצעת מוטה גור להיות קצין חינוך ראשי. הכבוד להיפטר מחסראי נפל דווקא בחלקו של רפול, זמן קצר אחרי שהחליף את מוטה גור בלשכת הרמטכ"ל. השיטה היתה פשוטה: חוזהו של חסראי הסתיים, ואיש לא טרח לבקש ממנו לחדשו. "בוקר אחד", מספר חסראי, "הגיע יום השחרור שלי. נסעתי לבקו"ם, החזרתי את הרכב והמסמכים, קיבלתי תעודת שחרור, עליתי על אוטובוס ונסעתי הביתה". חסראי לא עזב כמנצח. גם היום, כאשר הוא מגיע לקטע הזה בחייו, קשה לו להסתיר את הדמעות בעיניים.

בשנים שחלפו מאז שחרורו נהג חסראי כמי שממהר להשלים את כל שהחסיר בשנות השירות. הוא השלים תואר דוקטור להיסטוריה, סיים את לימודי המשפטים, לימד היסטוריה באוניברסיטה ופירסם שני ספרים. באותה תקופה גם נולדו לו שישה ילדים. במקביל הקים בתחילת שנות ה־80' את תנועת לאו"ר ("לב אחד ורוח חדשה", יחזקאל י"א), בראשה הוא הולך עכשיו לבחירות.

"השיכבה המנהיגותית כולה צריכה לרדת מהבמה... נתחיל מחדש. אם תעצור עשרה אנשים ברחוב באופן מקרי, תראה שיש בהם כאלה שאינם נופלים ואולי אף עולים על השרים שמכהנים כיום".

השורה התחתונה במשנתו של חסראי: להחליף את כולם. את המערך, את הליכוד, את ראשי המערכת הנישאים מעם. "השיכבה המנהיגותית כולה צריכה לרדת מהבמה", הוא אומר, "היא צריכה לרדת מבלי שתינתן לה הזכות לקבוע מי יהיו יורשיה. נתחיל מחדש. אם תעצור עשרה אנשים ברחוב באופן מקרי, תראה שיש בהם כאלה שאינם נופלים ואולי אף עולים על השרים שמכהנים כיום. לא תהיה שום בעיה למצוא להם מחליפים טובים מהם".

חסראי מדבר גם על צה"ל ומערכת הבטחון. "פולארד, פרשת השב"כ, אירנגייט, הלביא – מה כל אלה אומרים לך? זו הרי התפוררות מושגי האמינות של הצבא. כשאנחנו מדברים על הצבא הרקוב של דרייפוס, על מה אנו מדברים? בדיוק על זה! והרי היה כאן לפני שש שנים מחדל גדול – מלחמת לבנון. מלחמה שהוכיחה שגם הצבא חורק. כולם דנו על המוסר ועל סברה ושתילה, אבל מישהו מוכן היה לדון על רמת הצבא כפי שהשתקפה במלחמה הזאת? למישהו עוד יש ספק שהריקבון במערכות הגדולות, כמו מערכת הבריאות, הגיע גם למערכת הבטחון? שכולנו נרגיש את זה במלחמה הבאה?"

חסראי לא סולח למנהיגים, למפקדים. לא מוותר להם. איש אפור שמזדהה עם האנשים האפורים. "במלחמת ההתשה", הוא אומר, "למדתי להכיר את האנשים האפורים. גיבורים מסוג אחר, בקרבות התעלה. הגיבורים האמיתיים היו בעיני ה'זרזירים' – אותם חיילים שליוו את מיכליות המים והאספקה. לא כתבו עליהם ספרים, הם לא טסו במסוקים, אבל במשך חודשים נסעו יום־יום במיכליות פתוחות, תחת הפגזות כבדות ובסכנת מארבים. למדתי אז את הלקח: עוצמה אמיתית של אומה אינה נמדדת באנשים המבריקים והזוהרים שבשורותיה, אלא באנשים האפורים, שמערכת הערכים והמוסר שלהם היא חוסננו האמיתי".

עמנואל רוזן

שמחה'לי של שידלובסקי

(המשך מעמוד 13)

היה לי את כל מה שהייתי צריכה מהמשפחה המאמצת שלי. משפחה מיליונרית. מגיל צעיר היה לי הכל. טיסות, נסיעות ניגוארים, ארמונות, חופשים מופלאים. במקומות הכי יפים כז'נווה". הכסף, היא אומרת, לא שיחק בכלל. "הוא לא עזר למשפחה שלי בכספים. רק לי. איך? אם רציתי משהו, קיבלתי. כל מה שבקשתי קיבלתי. כמו מה? לא ביקשתי כמעט שום דבר. המשפחה שלי מסודרת לא בזכותו. יש לי אחות שנשואה לעורך דין וחיה באנגליה, אח שחי בלונדון, שני אחים שגרים בארצות הברית, ציפי שנשואה לרופא וחיה בקיסריה, ועוד שני אחים שעבדו קשה ובנו בתים בקיסריה. אני שבעה מכסף", היא מסבירה. "כסף לא משחק יותר. היום אני נשואה למישהו הרבה יותר עשיר משידלובסקי. ולא בגלל שהוא עשיר. אבסולוטלי נוט. לא הייתי מתחתנת איתו אם לא היה צנוע, וחם ופשוט ולבבי. אפילו לא תארתי לעצמי עד כמה הוא עשיר, עד שהגעתי לפיפט' אבניו. העולם כולו היה בשוק מהנישואים שלי, ורק אני לא ידעתי למה כאמת הגעתי". וכשאני מרימה, רק קצת, את הגבה, היא אומרת: "באמת שלא. לא היה לי מושג באיזה סדר גודל מדובר".

סטנלי שטרן, תורם גדול למדינת ישראל, הוא ברשימת 300 האנשים הכי עשירים באמריקה. עד שהכירה אותו, היא אומרת, לא רצתה להתחתן. "היה לי טוב. לא הייתי צריכה לבוא עם מישהו למקומות, כדי להצדיק את המעמד שלי. היו לי חברים מכל השכבות ומכל המעמדות. כל החברות שלי היו נשואות. אבל הקריירה שלי היתה תמיד חשובה לי".

היא רוצה, היא אומרת, להראות לי משהו. שאולי כך אוכל להבין יותר את הקשר הזה, בינה לבין שידלובסקי. בינו לבין משפחת כהן. בקומה השניה מדליק שמעון מאור־עקיבא, את מכשיר הווידאו. מכניס למכשיר קסטת וידאו-שציפי צילמה באוקטובר האחרון. יוסף שידלובסקי יושב על ספסל בחצר ביתו. יוני בן החמש שוכב על הארץ, מעלעל בספר "מטוסים". אחר כך קם, ניגש לשידלובסקי, מטפס על ברכיו ומנשק אותו. שמחה יושבת ליד שידלובסקי. מדברים צרפתית. הוא מספר לה על שיחה שהיתה לו עם המפעל בצרפת. מתייעץ איתה, מה יגיד בנאום שישא במפעל, ביום הולדתו ה־91. יוני ניגש אליו שוב, מטפס על ברכיו. עוד נשיקה. "גם אני רוצה" אומרת שמחה. גם אורה. "לא, לא", אומר יוני. "רק את יוסי'לי".

מדברים על יום כיפור המתקרב. שמחה שואלת את שידלובסקי אם הוא מתכוון לצום. "יש לנו אלוהים טוב", הוא אומר. "מספיק שאתה מבקש אותו שיסלח לך, והוא סולח". לא, הוא אומר. הוא לא הולך לבית כנסת. הוא כמו יוני. "יוני", הוא שואל בעברית, "אתה הולך לבית כנסת לבקש סליחה"? "לא", אומר יוני "לא עשיתי שום דבר רע". ושידלובסקי אומר "גם אני לא". ואז שואל שידלובסקי את יוני אם הוא רוצה ללכת עם אמא שלו, או לאכול איתו. יוני רוצה לאכול איתו. רוצה למסעדה. לא, אומר סבא יוסי'לי, ולוקח את יוני למטבח. "סומון פומה" מבקש יוני, ויוסי'לי פותח את המקרר.

"בגיל 19 קבלתי את מחלקת החינוך באור־עקיבא. בלי פרוטקציה, בלי דוד שהמליץ עלי. וגם כשהתחתנתי לא חיפשתי מיליונר, אלא אישיות"

"סינדרלה" קראו לה, לשמחה כהן. אבל מי שמכיר את שמחה כהן, יודע שהיא לא חיכתה שאיזו פיה טובה תהפוך בשבילה את הדלעת לכרכרה. היא לא מאמינה כפיות טובות. אמביציה, היא אומרת. "כשרציתי לעשות משהו, אף אחד לא יכול היה להפריע לי. לא היו לי שום מחסומים. האמנתי בעצמי. לא פחדתי משום דבר. יכולת לפגוש אותי בכל מקום, בכל חברה, וזה תמיד נראה טבעי. ואת זה אי אפשר ללמוד בשום מקום. בשום בית ספר. שום אוניברסיטה לא יכולה ללמד את העוצמה, את הכוח, את היוזמה.

"יש צריך להיות עם פוטנציאל. אף אדם לא יכול לעשות אותך. אתה הוא זה שעושה את עצמך. ואני רציתי להגיע למשהו בחיים שלי. לא, לא רציתי להוכיח שום דבר לאף אחד. הגעתי לדברים באופן טבעי ובלי מאמץ". וכששמעון מאור־עקיבא מגיש את הקפה, היא אומרת שאמנם היא נשואה, ומתגוררת עם בעלה בניו־יורק, אבל היא לא עוזבה את אור־עקיבא. "אז אמרו שאני קשה, שאני קשוחה. אבל אני מבטיחה לך שאף פעם לא לקחתי מקום של אף אחר. שלא הרסתי אף אחד בדרך".

היא לא אומרת מילה רעה על אף אחד. את הבנות של שידלובסקי היא אוהבת. מקסימות, היא אומרת. היא ביחסים מצויינים איתן. "היה להן קשר יפה עם יוסי'לי. קורקטי ויפה. מחר הן באות. לפני שמת הוא אמר לי, שהוא מאושר שהבת שלו לקחה את 'שורנו מכה' לידיים שלה. שהיא מתמודדת יפה". קשר קורקטי? "תראי, הן חיות בעולם אחר. איתנו זה היה קשר של יום יום, שעה שעה. כל כך הרבה שנים. גם כשגרתי באמריקה, הייתי מתקשרת אליו כל יום. הוא היה כמו אבא שלי. אחרי שהורי נפטרו, הוא היה האדם שדאגתי לו. שהרגשתי אחריות עליו".

על הצוואה שהשאיר, היא לא מוכנה לדבר. "ישנה צוואה. אבל אנחנו לא בענייני ירושה עכשיו. עכשיו יש כאב. קשה לי, קשה לאחותי, קשה מאוד לאורה. זה כמו שאיבדנו הורה. איבדנו אדם יקר מאוד. עכשיו אנחנו כואבים".

בחודשים האחרונים לחייו, גידל שידלובסקי תירס בחצר האחורית של ביתו. איזה זן חדש שלא מכירים בארץ. עדיין היה יושב כל היום עם סרגל החישוב שלו, וחושב. מתנתק, כמו תמיד, ממה שנעשה סביבו. כאילו לא היה שם בכלל. היתה שם ציפי. דואגת לו, מאכילה אותו, לוקחת אותו, כשצריך, לרופא. והיו שם הילדים של ציפי, שהיו כמו הנכדים שלו, ואורה, שלא זזה ממנו. בערב היתה ציפי משכיבה אותו לישון והולכת הביתה. תמיד נשאר אחד הילדים לישון איתו.

בשבת האחרונה לחייו באה שמחה, כמו תמיד, בשעה 11. דיברו על הכל. קודם על הבריאות שלו, אחר כך על המפעל. הוא הראה לה את ההמצאה שסיים לעבוד עליה באותו בוקר. עכשיו, אמרה לו, תוכל לנוח. אחר כך הוא הלך עם אורה לים, כמו בכל יום. הם אכלו במסעדה וחזרו הביתה. שמחה באה שוב. הוא הביא לה כוס מים, ואז היא שמעה את הנשימה שלו. הוא נשם קשה, היא אומרת. כמו בברונכיט. היא התקשרה לרופאה, הזעיקה בינתיים את גיסה הרופא, בעלה של ציפי. וכל הזמן הזה הוא אמר שזה שום דבר. ואז התחיל להזיע. כשרצו לקחת אותו לבית חולים, אמר שחבל על הזמן. שכבר מאוחר מדי. הזעיקו עזרה ראשונה. אבל שניות ספורות לפני שהגיעה, הוא התמוטט בידיים של שמחה. היא, ציפי ואורה הרימו אותו והשכיבו אותו במיטה. וממש בידיים שלהן הוא נפח את נשמתו.

סימה קדמון

נקמה בוערת

(המשך מעמוד 8)

יוסף פורת מתכנן נקמה, כמוהו. "לא דיברתי איתו על זה", הוא אומר, ומבקש לרדת עמנו אל המערה. "למה לא צריך"? הוא מתרעם. "בואו אל המערה".

לידה הוא הקים מצבה במו ידיו, בדיוק כתום השבעה. תלה שם דגל ישראל גדול, ומדי פעם הוא עולה לשם, בודק אם הכל בסדר. וכך, בהר, במקום שומם, בלב האינתיפאדה, עומדת מצבה עם כתובת בעברית, ודגל ישראל גדול מתנפנף, ואיש אינו נוגע בהם לרעה, איש לא מחלל את המקום. בשכם הסמוכה שורפים את דגלי ישראל, ופה, בשדה, איש אינו נוגע בו, בדגל. אכן, פחדו של נסים חכה נפל על תושבי האזור, ולהט הנקמה כנראה מרתיע יותר מהג'יפים של צה"ל, והרובים, והגז המדמיע.

גם בבית ניבטות אליך תמונותיו של רמי ז"ל מכל עבר. נסים שולף מהמגירה חוברות לזכרו, חלקן מקצועיות, של הטוכנות, של הישוב, אחרות נעשו בידי ילדים והן מרגשות מאד. תלויות גם תעודה ממוסגרת המעידה כי עירית תל אביב נטעה עץ על שמו של רמי, ומגילת היסוד לגבעת רמי באלון מורה. רותי ונסים פותחים אלבומים. תמונות מהימים היפים שלפני המקרה. שניהם נראים בהן רזים, יפים. אתה מביט בהם, ונסים מפרש מיד את מבטך. "הזנחנו את עצמנו", הוא מאשר. "לא שמרנו על הצורה החיצונית שלנו אחרי המקרה. היום אנחנו שמנים כאלה. למי יש זמן לחשוב על הצורה החיצונית"?

הילדים נבוכים. אבי, בן 11.5 פשוט בורח מהבית כשהוא נשאל אם אינו פוחד להסתובב בישוב לבדו. גולן אחיו רק אומר: "מסתובבים, מסתובבים", ואף הוא מסתלק מן החדר. ונסים אומר: "אתה רואה? הם לא רוצים לדבר על המקרה. ואני בכל הזדמנות מדבר על המקרה. אני מנסה לדבר עם הילדים על המקרה, אבל הם בורחים ממני בכל פעם שאני מעלה את המקרה".

רותי דווקא כועסת. "כל הספור של המזנון לא מוצא חן בעיני", היא אומרת. "בשבילי זה לא עבודה, הוא נמצא שם משמונה בבוקר עד אחת בלילה, אבל בשבילי זו לא עבודה. הוא צריך בעל בית, עם משכורת מסודרת. אבל עכשיו לפחות הוא מתפקד. אחרי המקרה הוא בכלל לא תיפקד. גם אני לא. אמא שלו באה, עזרה קצת, כישות לאומי עזר קצת. מזל שאחר כך הוא נסע מפה, להיות אצל אמא שלו בתל אביב. זה היה מזל".

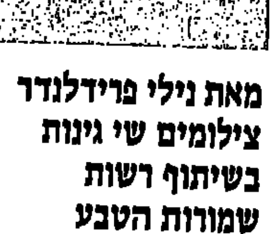
המקרה, אומרים רותי ונסים חכה, המקרה שינה להם את החיים. לא שלפניו היו להם חיים מי יודע מה, אבל המקרה הזה ליכד את המשפחה. "המקרה הזה מחזק את שנינו כחוטים", אומרת רותי. "גם התינוק מאיר את החושך".

מהחלון חודרת רוח פרצים חמה, לוהטת. היא פורצת את שלבי התריס, והר הברכה, הר גריזים, נשקי מבעד לחרכים. רותי צוחקת צחוק מר, כשהיא נשאלת אם אינה חושבת שההר שעליו היא חיה, בכורח נסיבות כל כך מוזרות, הוא הר הקללה.

"מה אני אגיד לך? תשע שנים חיינו כאן בשקט. רק בשנה האחרונה באו המכות. אתה שואל אם יש לי תקווה במקום הזה? מה אני אגיד לך? תקווה למה? במשך הזמן אני אעזוב פה, זה בטוח. אחרי כזה מקרה, אין לי מה לעשות פה. הכל פה מזכיר לי אותו. אולי נעבור לבית רמי. איפה שנסים ילך – אני אחריו".

אחרי המקרה היה מי שאמר לה כי רמי היה ילד כל כך יפה, שמישהו שם עליו את עין הרע. היא אינה מאמינה בזה. "זו דרכו של השם", היא אומרת בהשלמה. "אנחנו כאלה קטנים", היא מצמידה אצבע לאגודל ומותירה מרווח אפסי ביניהן. "המקרה הוא המלחמה הפרטית שלנו. ביום הלוויה התחתן האח שלי בתל אביב. קברנו את רמי בבוקר, ובערב אחי התחתן. וביום הברית של רן, היתה הלוויה של תרצה פורת ז"ל. ככה זה אצלנו בארץ – שמחה מתערבבת בעצב. תמיד".

עמוס לבב

מטולה – משובה גלילית בין מטעי תפוחים, אגסים, שזיפים ודובדבנים.

מאת נילי פרידלנדר
צילומים שי גינות
בשיתוף רשות שמורות הטבע

77. הגלילה, הגלילה

בשבוע שעבר תיארנו את עין הדיג של קיבוץ חולתה, בכניסה לשמורת החולה ואת הקיאקים והקונצרטים של כפר בלום. אנחנו עדיין בגליל, מקום נהדר לבילוי קייצי ארצישראלי מיום ועד שבוע.

בשבוע הבא יהיו קונצרטים קאמריים בכפר בלום. כל הכרטיסים נמכרו, אבל החזרות פתוחות לכולם. הפעם אנחנו מצפינים מעט למטולה, ולדן.

● **איינשטיין היה כאן**

אחד הטיולים היפים בגליל: שלוש מושבות ראשונות. מתחילים בראש פינה, ברחובות המרוצפים אבנים ובבתי הראשונים, קופצים לגלריה של אלכסנדרה זייד בצומת ראש פינה, בית המכס הישן קומה שניה, בצד הכביש העולה צפונה. וממשיכים לנסוע ליסוד המעלה, לבית דוברובין. לראות את האחוזה ואת הדירה של דוברובין והמיטה שפעם, באופן חד פעמי, הירשו לאורח אחד ששמו אריק איינשטיין לנמנם בה. יוצפון הצפוני. עדיין שומרת על האופי המטולאי המיוחד של מושבה צפון גלילית

שייט אבובים במעין ברוך.

אם דרך שמורת החולה ועולים לכיוון קרית שמונה ולמטולה.

הקוראים הקבועים ששומרים את דפי הטיולים, ודאי ימצאו את הדפים הגליליים. את מטולה תיארנו שם בחורף, עם טיול במפלים של נחל עיון. עכשיו אין מים בנחל, כי החקלאים הלבנונים מטים אותם להשקיית שדותיהם.

אבל מטולה בקיץ היא פנינה קטנה בצפון דרום לבנונית. יש בה בתי הארחה ומלונות באווירה משפחתית מושבתית, ובתי האבן עם גגות הרעפים בין מטעי הנשירים עושים שלווה וטוב בלב. האוויר קריר ונעים, בתי המייסדים שמורים במצב טוב ולנופשים יש בריכת שחיה ומרכזי ספורט.

מי שרוצה לנקות את הראש בקיץ או לכתוב כאן את יצירת חייו מוזמן לבוא, אל שלושת המלונות של מטולה: ארזים, המבריא ושלג הלבנון. כבר השמות העבריים היפים האלה אומרים משהו על אווירת המקום.

● **מטולה**

במטולה יש זמן תמיד ויש המשכיות. לא הרגשה של מקום זמני אלא של שורשיות, של לא נזוז מכאן.

המושבה נוסדה בשנת תרנ"ו (1896) בידי 59 משפחות שהתיישבו על אדמות הכפר הערבי אומטלה, שנקנו בידי הברון אדמונד דה רוטשילד. בני משפחות המייסדים אוהבים את המושבה שלחם ופיתחו יחסי שכנות מיוחדים עם תושבי דרום לבנון. כמוהם, הם חיים לא רק על חרבם ותיירותם אלא בעיקר על מטעי אגסים, תפוחים, מישמשים, אפרסקים ודובדבנים. מקום לבילוי שקט ויש גם דיסקוטק, בריכות שחיה ומגרשי טניס.

אחרי מנוחה של יום־יומיים אפשר לצאת מכאן לטיולים ובילויים בסביבה, שמורות הדן והבניאס וארץ פלגי מים, פתוחות לקהל מ־8 עד 4 אחר הצהרים וביום שישי עד 2 אחר הצהרים. כל השבוע הבא יהיו קונצרטים קאמריים בכפר בלום (פרטים במלונות) ועוד בילויים – ועל כך בהמשך.

● **למעין ברוך**

ממטולה יורדים לכיוון קרית שמונה ובצומת פונים שמאלה, לכיוון קיבוץ מעין ברוך. קיבוץ בן 43 שיושב ליד נהר שניר (חצבאני) ממקורות הירדן. כבר שלוש שנים שיש פה אפשרות לשייט בחצבאני על אבובים – פנמיות של צמיגים. אבוב ליום שלם שוכרים בשבעה שקלים, באתר שפתוח מתשע בבוקר עד שתיים וחצי אחר הצהרים. המסלול הארוך, לבני 16 עד 120, נמשך בשעתיים, מהחניון עד לקיבוץ לשדה נחמיה־חוליות. המסלול הקצר מתחיל מבית הלל ומגיע עד חוליות. אורכו כשעה ורבע, והוא מתאים לנערים ונערות מגיל 13 ומעלה.

● **לא להיסחף**

השייט על האבובים מתאים רק למי שיודע לשחות. לבוא בנעלי התעמלות, או נעלי פלסטיק סגורות ובבגדים, לא בבגד ים. להיזהר מתפיסת ענפים שש־טים במים. אם האבוב בורח מתחת לישבן, לתפוס אותו בשחיה ואם זה קשה, לצאת מהמים כדי לא להיסחף. ניתן לשכור מציל אישי ומדריך מלווה לאורך כל המסלול. יש הסעות חינם בכל שעה. בימי חול ובשבתות הסעות רצופות לכל חלקי המסלול. הטלפון 06־951390.

● **אמנון אסף**

מי שרוצה אדם מרתק ומשעשע מהגליל, שלא יפסיד פגישה עם אמנון אסף במוזיאון של מעין ברוך. חוויה יפה ולא משעממת בכלל. מבט לחיי האנשים שחיו בגליל ובעמק החולה רק כמה אלפי שנים לפנינו, איך צדו, אכלו, אהבו, התקשטו וחיו בטבע הגדול והפתוח שהיה פעם המקום הזה. לתאם מראש בטלפון של החניון, או במזכירות קיבוץ מעין ברוך: 06־944570.

● **השייט של חוליות**

כדי להגיע לקיבוץ שדה נחמיה־חוליות, פונים בצומת שבתוך קרית שמונה מזרחה, לכיוון מושב בית הלל, שדה נחמיה וקיבוץ שמיר. כאן, אין אפשרות לשכור מדריך אישי או מציל צמוד.

יש הדרכה בחניון והמסלולים שוניים: שעה וחצי בנהר שניר (חצבאני) עד חוליות. יש הסעות למסלולים. החניון פתוח מ־7 בבוקר עד 5 אחר הצהרים. שכירת אבובים רק עד 2 אחר הצהרים. יש מסלול חדש והרפתקני של שלוש שעות עד לשמורת החולה. פרטים במקום ובטלפון 06־946010. גם כאן – לא לילדים, אלא לנוער בלבד.

● **דג על הדן**

על המקום הזה אני לפעמים חולמת בתל אביב. לשבת בין עצי ערבות ותאנים על פלגים קטנטנים של הדן ולאכול פורל ישר מהמים. לשטוף אותו ביין גרלן לבן וצונן, כזה שעושה גוזזים על קצה הלשון.

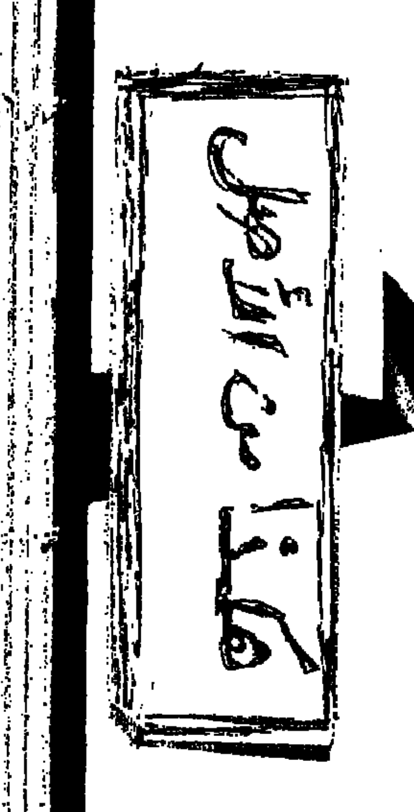
איפה היינו? בדג על הדן. גן ומסעדת פורלים, דגי שמך בעברית, של אקי מבית הלל. מצומת גיבור לכיוון שמורות הטבע של ארץ פלגי מים. בין מעין ברוך לדן, רואים את השלטים על הכביש. מקום טוב לבלות בו. פתוח מ־11 בבוקר עד חצות, והכי רגוע כאן באמצע השבוע.

● **לא לספורטאים**

מי שהוא לא ספורטאי גדול ולא בא לו על אבובים, שיכנס לשמורות הדן וילך לו לאט שעה וחצי על פלגי מים, בתוך הקירות הירוקה.

חוות דוברובין – אריק איינשטיין היה כאן.

חדש! טיפ עם מחדש כביסה
טיפ
עם
מחדש
כביסה,
קליין
אותה ולא תרצי לחזור לאבקה רגילה

פולס, איש המיסתורין

אמרו עליו שמסר ידיעות לאייכמן תמורת כסף. רמזו ששיתף פעולה עם הנאצים. סיפרו שנפגש עם אייכמן בברלין ואירח אותו בארץ ישראל. והוא שתק. כמעט 30 שנה ריחף ענן של מיסתורין סביבו, ופייבל פולקס־פולס לא דיבר. רק בערוב ימיו כתב את גירסתו למגעיו עם אייכמן, וביקש שהדברים יתפרסמו רק לאחר מותו. מי היה האיש ששלט ב־12 שפות, נדון למוות בפולין, תרגם מסמכים גרמניים בשביל הבריטים, היה חבר הגנה וניהל מגעים עם אייכמן ובכירים נאציים אחרים? למה עשה ולמה שתק? פרסום ראשון.

מאת אלכס דורון

פולס (שני מימין), מקבל פני אורחים מארץ ישראל, בתערוכת התעשיה בקהיר, 1940.

הדביקו לו אות קין של מוסר ידיעות בשכר לאייכמן. היו נסיונות לרמוז שיש עילה, לכאורה, להעמידו לדין על שיתוף פעולה עם הנאצים. תיארוהו כמי שניסה להשיג לעצמו טובת הנאה אישית, ממגעיו עם פקידי הרייך. רווח שהיה מארחו של אייכמן בביקור שזה ערך כאן לפני 50 שנה.

כמעט 30 שנה נוצרה סביבו הילה של איש מסתורין. מעט מאוד היה ידוע עליו. הוא גזר על עצמו שתיקה ובכך תרם שלא במודע, לעוול שנגרם לו בכל מיני פירסומים שהתבססו על מסמכים שנמצאו בשרידי הארכיונים הנאציים. תגובתו לדברים לא נשמעה מעולם. הפירסום האחרון בנושא, ספרו של פרנסיס ניקוסיה "הרייך השלישי ובעית פלשתינה", בהוצאת אוניברסיטת טקסס, נמצא עתה בספריה האמריקנית בתל אביב, הסתמך גם הוא על מקור נאצי, "תיק הימלר" ומסמכי ארכיון הגסטאפו, השמורים בארכיונים הלאומיים של ארה"ב. המחבר ציין שבארכיון ההגנה בתל אביב מצוי תיק, אליו לא הותר לו לגשת.

פייבל פולקס (לימים פולס), הוא האיש שעמו נפגש אייכמן בברלין ב־1937 ושבו עוסקים כמה מסמכים נאציים ישנים. הוא איש המסתורין בפרשה, זה שעליו סופרו כל מיני סיפורים, לא כולם מבוססים.

פולס הלך לעולמו לפני כשש שנים. שלוש שנים לפני מותו השאיר עדות מפורטת על מגעיו עם אייכמן, שהועברה להסטוריון ד"ר שלמה בן־אלקנה, לשעבר חוקר במשטרה וקצין בצה"ל. העתק הופקד בידי שמואל תמיר, שר המשפטים לשעבר, שמת לפני שנה.

זהו איפוא, פרסום ראשון לגירסתו המלאה של פולס לפרשה.

ד"ר בן־אלקנה: "אין לי סיבה לפקפק בגירסת פולס. היא עדיפה על כל המצוי במסמכי הנאצים ובדו"חות שכתבו אייכמן והממונים עליו ושמצוטטים מ־1960 ואילך בכל מיני מקומות".

מי היה פייבל פולקס־פולס?

בן־אלקנה: "אישיות מיוחדת במינה. משכיל, שלט ב־12 שפות וניחן בזכרון פנומנאלי. נולד ב־1900 באוסטריה, למד בגימנסיה ריאלית בלבוב. כלכלה ושתונאות בוינה, גיאופוליטיקה באוניברסיטת מינכן. סיים בקהיר בית ספר צבאי של מינסטריון האווירייה הבריטי במזרח התיכון. בנעוריו היה בהנהגת השומר הצעיר בלבוב. בסוף מלחמת העולם הראשונה, קצין בצבא האוסטרו־הונגרי. השתתף בהדיפת פורעים בפוגרום ביהודי לבוב ונאסר ב־1919 בידי הבולשת הפולנית ונידון למוות. מנהיגים יהודיים בלבוב הבריחוהו לוינה, שם היה מזכיר ועד העליה המחתרתי ובאוקטובר 1920 עלה לארץ ישראל והצטרף ל'הגנה'".

זמן קצר עבר פולס בסלילת כביש חיפה־ג'דה (רמת ישי), היה בהכשרת קיבוץ בית אלפא ונשלף משם לשמש עוזר אישי ומתורגמן למושל חיפה המנדטורי. שכרו – פי שמונה משכר פועל באותם ימים – איפשר לו לסייע לחבריו בהכשרה כשפתח להם קו אשראי לרכישת מזון...

ב־1921 נשלח לקהיר לתרגם מסמכים גרמניים שנפלו בידי הבריטים במלחמת העולם הראשונה. חלקם נתגלה ליד עפולה. לימים, כשנתבקש לספר מה מצא בהם, אמר: "אינני יכול. התחייבתי לשמירת סודיות". העובדה שעברו יותר מ־50 שנה מאז, לא שינתה את עמדתו. בן־אלקנה: "מה שמעיד על אישיותו ודרכו, גם בפרשת אייכמן".

מ־1923 ועד 1931 הועסק פולס ב"מסילת הברזל הצבאית בסיני" (קנטרה־רפיח). עקב תפקידו, נועד עם אישים מרכזיים בעולם הערבי: המלך פארוק, סעד זע'לול באשה ומוצטפא נחאס באש, שהיו ראשי ממשלה במצרים; האמיר עבדללה, לימים מלך ירדן וסבו של חוסיין; שוקרי אל קואתלי, לימים נשיא סוריה וסולטן אל אטראש, מנהיג הדרוזים.

במסמך שבידי בן־אלקנה, כותב פולס: "כראשית 1930 הופיע במשרדי בחיפה, שטיפל בהקמת בתי מלאכה חדשים למסילת הברזל בסיני, מכרי, המהנדס יוסף מילר – בעל קשרים טובים בממשלת המנדט – ועמו גבר מצוחצח, שדיבר אנגלית במבטא גרמני, ד"ר פרנץ רייכרט, מנכ"ל 'מודרן קונסטרקשן' (חברת בנייה בקפריסין) ו'ביטומולס־אספלט' (בעלת סניפים באיסטנבול, ביירות ודמשק)".

רייכרט סיפר, שמילר הוא נציג חברותיו בחיפה ומייצג יזמים בינלאומיים המעוניינים להקים במפרץ, בשיתוף משקיעים מארץ ישראל, מפעל לאספלט קר, לבניין וסלילת כבישים. רייכרט ביקש שחברותיו ייכללו ברשימת הקבלנים שיזכו בעבודות מממשלת המנדט ולכן באו לפולס, שיתדרכם בנושא.

חודשים אחדים לאחר מכן, פוטר פולס עקב צימצומי תקציב. אותו זמן הציע לו מילר מישרה כמנכ"ל ב"מודרן קונסטרקשן", שפתחה משרד ואולמי תצוגה בחיפה. החברה בנתה תחנות משטרה בגדרה ובמושבה הגרמנית שרונה (הקריה בתל אביב) ובתי מגורים על הכרמל. רייכרט הירבה לנסוע לארצות הערביות השכנות ומילר מילא מקומו.

בארץ התהדר רייכרט במכונית פונטיאק ובנהג תורכי צמוד. הציג עצמו כקצין פרוסי וניהל אורח חיים ראוותני, שעורר חשד. "במיוחד", כותב פולס בעדותו, "חשדתי בנסיעותיו התכופות לטבריה, שתפפו מועדי נחיתה של מטוסים ימיים, הידרופלאנים, של חברת 'אימפריאל איירווייס', שחנו בכנרת, בדרך בין לונדון להודו.

רייכרט קשר קשרים חברתיים עם מדינאים ערביים: בדמשק עם קואתלי ובביירות עם כאמיל שמעון. התידד עם ד"ר תמרי כנען משכם ונאששיבי בירושלים. היה אורח קבוע בסלון הפוליטי של הלאומנות הערבית, שניהלה קטה אנטוניוס. "השקיע מאמץ רב לחדור לחברה הטובה, היהודית והאנגלו ערבית".

נהגו התורכי, ששוחד בידי מודיעין "ההגנה", סיפק מידע על אדונו: גילה דבר חברותו עם הברון פון בולשוינג, שהיה בשנות ה־20 מועמד לנזיר באחד המנזרים בגליל. (עם עליית הנאצים לשלטון, מיהר לברלין ולימים היה ראש הס.ס. בבוקרשט. בתום המלחמה, נמלט לארה"ב והסתתר, עד שנחשף, בשנות ה־70. בעת ההכנות למשפטו, על כניסה בלתי־חוקית לארה"ב, מת).

פולס תמה לא אחת על תחומי התעניינותו של רייכרט: "הוא שאל לעברן של משפחות חשובות שעם בניהן נפגש. חקר מי צידד בבריטים, בצרפתים, באוסטרו־הונגרים, ברוסיה הצארית ובתורכיה, במלחמת העולם הראשונה".

בינתיים החמיר מצבה הכספי של חברת הבניה שלו, ולפני שהוכרזה כפושטת רגל, נעלם רייכרט.

(המשך בעמוד הבא)

"אייכמן מעולם לא נחקר כמו שצריך"

שאלות לד"ר שלמה בן־אלקנה, על חקירתו של אייכמן.

בספר האמריקני נאמר כי אייכמן היה משקיף בקונגרס הציוני ב־1937...

"אינני מאמין בזה. אייכמן פירסם על עצמו דברים רבים. פעם נתן להבין שנולד כביכול במושבה שרונה, שידע עברית... הכל קישקוש. אולי ידע כמה מלים בעברית... כל הדו"חות שתיבר, היו רק כדי להאדיר את עצמו ולזכות בתקציבים".

ראיינת אותו?

"השיטה בלשכה 06 במשטרה היתה שרק אחד – אבנר לס – דיבר איתו. היינו 13 חוקרים שהכנו את השאלות. לס הציגן לאייכמן. לפי 'הילכות השופטים', אדם המואשם ומוזהר, לא ניתן לחקרו, רק להגיש לו שאלות הבהרה. אסור גם להחליף חוקרים, כי זה לחץ. חששנו, שאם נלחץ אותו כל עדותו תיפסל. לכן נקבע שרק אחד ישאל שאלות. לס נבחר כי היה לו 'דם של דג'".

ז‏ז‏ז

"כשדיבר עם אייכמן על גירוש יהודי באדן־באדן, למשל, אמר לס: 'גם הורי היו שם' ואייכמן ענה: 'או, אני מאוד מצטער'... צחקנו מלס: 'בטח בעטת בו מתחת לשולחן, כשאיש לא ראה'... לס לא לחץ בחקירה. אילו נתנו לי את אייכמן, הייתי גורם לו 'לזמר'. מידי ערב נתנו לקרוא את הודאת אייכמן מאותו יום. קראנו לזה: 'אמירת תהלים'. הכנו את השאלות שהוצגו למחרת. אייכמן קרא יום־יום את עדותו המודפסת ותיקן רק את שגיאות התחביר הגרמני. רק זה עניין אותו.

"אייכמן לא נחקר מעולם חקירה משטרתית לשמה. הכנו 3000 מסמכים כמוצגים למשפט שכל חתימה בהם, הצריכה אימות. לכן היה חשוב שידבר, אפילו שטויות. כשדיבר, הנחנו לפניו את המסמכים והוא אישר את אמיתותם, בחתימתו. אילמלא כן, היינו צריכים לאמת כל חתימה, על כל מסמך, באמצעות עדים.

"רק בכלא, לפני הוצאתו להורג, ריאיין אותו פסיכאטר שערך לו מבחנים השלכתיים, במטרה לתהות על אישיותו. חקירה כפי שצריך, לא נעשתה.

"הקצין זלינגר אמנם הבטיח לי שאוכל לחקור אותו אחרי המשפט, אבל לאחר פסק הדין זה כבר לא היה רלוונטי. רציתי להוציא מאייכמן פרטים על נאצים בכירים שנעלמו, למשל, ראש הגסטאפו מילר או מנגלה. לאחר שנדחה ערעורו וגם בקשת החנינה, מיהרו להוציאו להורג".

יתכן, אם כך, שהיה כאן פיספוס היסטורי?

"אינני יודע. אם מטרת המשפט היתה לקבל תמונה היסטורית מקיפה על השואה – הרי שהיא הושגה. אינני יודע אם ניתן היה להוציא ממנו פרטים נוספים. ברור לי, שהדבר לא ניתן היה מבלי לשבור אותו נפשית, לעשות ממנו שבר כלי, לסמרטט אותו. אייכמן היה מאד גאוותן. כדי לסמרטט אותו, צריך היה לפגוע בכבודו. הוא זכה ליחס מיוחד – איש מעולם לא העליב אותו, לא אמר לו מילה קשה"...

(המשך מהעמוד הקודם)
המרכז בקפריסין סירב להכיר בחובות הסניף הארצישראלי. מנהלי העבודה היהודיים הניחו יד על הציוד הכבד. החברה נשארה חייבת לפולס "סכומים נכברים".

במחצית 1935 צץ רייכרט שוב בארץ. הפעם הציג עצמו כנציג סוכנות החדשות הנאצית ד.נ.ב. תחילה פקד את נושיו מתקופת חברת הבניה, והגיע עמם להסדר מחוץ לבית המשפט. לפולס החזיר, בתשלומים, מעט ממה שנותר חייב לו.

"ביקשתיו", כותב פולס, "לחדול מלבקרני, כי הדבר איננו רצוי לי כיהודי וכציוני. הערתי לו, שהעקרונות הנאציים אוסרים עליו מגע חברתי עם יהודי. רייכרט העיר בזילזול: 'אבל ארון פולקס, אינך מאמין שאני לוקח ברצינות את כל השטויות הנאציות'".

פולס מציין כי עם שובו של רייכרט, מיהר לדווח עליו לקולונל קיש, היו"ר לשעבר של ההנהלה הציונית בארץ; לאיסר בירנצווייג־בארי, "איסר הגדול", לימים ראש מחלקת המודיעין הראשון בצה"ל ולקציני מודיעין בריטים וביקשם לעקוב אחר תנועותיו של רייכרט.

בן־אלקנה: "פולס היה אז חבר בחוג רעיוני חיפני, שבין אנשיו היו קיש ואיסר בארי. החוג נהג להתכנס להחלפת רעות על המצב הפוליטי כאן ובאירופה. אלה הטילו עליו להמשיך במגעיו עם רייכרט ולעקוב אחריו. ואמנם, רייכרט ביקש מפולס להסדיר לו פגישות עם ראשי הסוכנות, והוא הציגו לפני משה שרתוק (שרת) וד"ר אמיל שמורק. לפני כל שיחה הזהיר את מארחיו של הגרמני, לנהוג עמו ב'כבדהו וחשדהו'".

"יום אחד", מספר פולס, "בא אלי רייכרט בהצעה שכינה 'הזדמנות פז לעשות זהב': נרויח סכום רציני שיעמידנו על הרגליים". רייכרט סיפר, שבחברת הביטוח לויד'ס בלונדון מוקפאים סכומים עצומים מביטוחי המשנה של רכוש יהודי גרמניה, שנעשו בידי חברות גרמניות. הרכוש הוחרם בידי הנאצים; על ביטוחי המשנה, לא יכלו להניח ידם. רייכרט העריך שבעתיד יפלו הכספים לידי הבריטים והוסיף כי ידידים ורמי מעלה בברלין (ביניהם פון ריבנטרופ, לימים שר החוץ של היטלר), סבורים שבשיתוף פעולה עם הסוכנות היהודית ובלחץ גרמני, ניתן לשכנע את הבריטים להפשיר את כספי הביטוח הללו, לטובת מהגרים יהודיים מגרמניה. לשם כך, פירט, תוקם קרן ממנה יקבל כל יהודי העוזב את גרמניה, 1000 לישט כדי שיוכר כבעל הון ויורשה להיכנס לארץ ישראל.

"הבריטים", הוסיף רייכרט, "יסירו מעצמם טירדה זו; הסוכנות תקבל אלפי עולים ושנינו נרוויח עמלה של 15 אחוז"... פולס השיב שהתוכנית צריכה להימסר למשרד ה"העברה", שעסק בהעברת רכוש יהודי גרמניה לארץ. רייכרט השיב בזעם: "רק לא אלה (אנשי ההעברה)! בעבר הם נכשלו".

פולס החליט להיוועץ באנשי סודו, קיש ובירצוייג, שהציעו לו להמשיך לרוכב את רייכרט ולהעמיד פנים שהוא מתעניין בהצעתו. "נאסר עלי", הוא כותב, "להזכיר שאני מדבר כשם מוסד כלשהו, כשותף בכוח לעיסקה או לגימלה".

בפגישה אחרת, פירט רייכרט שמדובר בעשרות אלפי עולים ולהבהרת הנושא עליו לצאת עם פולס לברלין.

קיש לא התלהב מהרעיון שפולס יסע לגרמניה. דיבר על הסכנה שהגרמנים טומנים לו פח. הציג תסריט לפיו יוזמים הנאצים משפט־ראווה נגד הציונות. "אין לך סיכוי, אלא של אחד לאלף, שתצליח לחזור חי. לא נוכל להצילך", קבע קיש והציע שרייכרט ישאר בארץ כבן ערובה...

בסופו של דבר החליט פולס להעיז ולצאת לברלין; הוזהר להופיע שם כאיש פרטי, "כיהודי הלהוט להרוויח כסף, לא חשוב איך וממי". קיש ובירנצווייג, שאת רעותיהם ומעמדם החשיב מאוד, תידרכוהו להודיע לרייכרט שהוא מעוניין בעיסקה בהיקף של 50 אלף עולים בשנה, לשלוש שנים. "רק בהיקף כזה", נצטווה לומר, "העיסקה כדאית. על פחות מ־150 אלף, קיימת ה'העברה'...

"קיש הרגיש שאינו מאמין לרייכרט והטיל ספק

HAQIQAT AL-AMR
WEEKLY
P.O.B. 190 TEL. 1000

חקיקת אל־אמר

حقيقة الامر

16.2.48

תל־אביב
TEL-AVIV

"הליגה הערבית תכיר במדינת תל־אביב"

מיד לאחר החלטת או"ם ב־1947, על הקמת מדינת ישראל, פגש פולס אישיות פוליטית מצרית רמת מעלה, אותה הכיר משירותו בקהיר בתחילת שנות ה־40, ושמע ממנה הצעה מדהימה. הוא מיהר אל ידידו, העתונאי המזרחן מיכאל אסף, ודיווח לו שהמצרי מציע, כי אם המדינה תיקרא "מדינת תל־אביב", הוא מוכן להביא לכך שמצרים תתמוך בקבלתה לליגה הערבית.

אסף התלהב מהרעיון ואץ לבן־גוריון. על התגובה כתב אסף לפולס, על נייר מכתבים של השבועון הערבי "חקיקת אל אמר", אותו ערך. מהתכתבות זו, בפברואר־מארס 48', המתפרסמת כאן לראשונה, עולה כי בן־גוריון גילה עניין גדול בהצעה.

אסף מספר כי בן־גוריון כינה את המדינאי הערבי "שועל ערום" ודחק שלא לאבד זמן ולברר את פרטי הרעיון. הוא היה מוכן למו"מ שיתבסס על הבנה הדדית או ברית. אך לא הסכים שהמדינה תיקרא מדינת תל־אביב אלא רק מדינת ישראל. הוא הדגיש ש"אם הערבים יכירו באורח יסודי במדינת היהודית, היהודים מוכנים לדבר על ברית יהודית־ערבית, או ברית בין המדינה היהודית לארצות העצמאיות, כפדרציה או קונפדרציה; חברות בליגה (הערבית) וצורה אחרת – והיהודים מתחייבים לתת כל עזרה פוליטית ואחרת שבכוחם לתת למדינות ערב, בכל עניין חיוני הקובע למצרים, עיראק וכד' או לעולם הערבי בכללו. לא יתכן לדבר עם היהודים בלא מדינה. לא באת בחשבון ותיקן טיטו"...

במכתב אחר לפולס, מציין אסף כי לבן־גוריון לא ברור מדיווחו, אם המנהיג הערבי מדבר בשם הליגה הערבית או שהליגה תשלח איש אחר מטעמה, לדון בהצעה.

בן אלקנה: "בסופו של דבר טורפדה היוזמה, כי מזכיר הליגה הערבית, עזאם עבד־אל רחמן באשה, הכריז ש'החרב תשפוט בינינו' וזמן קצר אחר כך פרצה מלחמת העצמאות".

במלחמה זו שימש פולס מפקד־אזור מטעם ה"הגנה" בחיפה. במלחמת ששת הימים היה יועץ לעניינים ערביים במיפקדת יו"ש. בחיים האזרחיים היה מזכ"ל לשכת המסחר בירושלים, עד לפרישתו.

"להערכתי", אומר בן־אלקנה, "היה ראוי פולס לתוקרה רשמית על מעשיו. פניתי בעניין ליצחק נבון, כששימש נשיא – אלא שמלשכתו השיבו לי, שאין הדבר מקובל ושעל ידידיו של פולס לערוך לו על כך מסיבה".

ב־10 במאי 1982, נפטר פולס, נשכח לחלוטין.

פולס, (משמאל), בערוב ימיו, מקבל אורח מחו"ל בתוקף תפקידו כנשיא לשכת המסחר הבינלאומית.

נקשרו בברלין", כותב פולס. "היה ידוע אז שבצמרת הנאצית פועלות כמה כנופיות שמתחרות זו בזו, שבכל אחת 'ג'נטלמן־גנגסטרים' השואפים להתעשר על חשבון היהודים. כמה מהם אינם בטוחים שהרייך יאריך ימים, ולכן ניסו לדאוג לעצמם לקראת היום שבו יתמוטט.

"יתכן שבגלל זה תצליח להציל מספר לא מבוטל של יהודים מצפרני הנאצים... האדמה בוערת מתחת לרגליה של יהדות גרמניה... אם תעמוד לך תבונתך – נתראה בשנה", אמר קיש כשנפרד מפולס.

רייכרט נשאר בארץ אבל ביקש ששליחות פולס לברלין תישמר בסוד, גם מהקונסול הנאצי בירושלים, שעמו הסתכסך... בסוף פברואר 1937 הגיע פולס לגרמניה, באשרת מעבר לשמונה ימים, שקיבל בשוויץ.

למחרת נקבעה ישיבת העבודה הראשונה, בארוחת צהריים במסעדת פאר. "כשנכנסתי", כותב פולס, "גיליתי שהועמד לרשותי שולחן שמור וחמישה אנשים במדי ס.ס. המתינו שם. פון בולשווינג היה ביניהם. מארחי קמו לקראתי והציגו עצמם. היתה המולה מסביב ולא קלטתי שמות כל המסובים"...

על פי התידרוך המוקדם, דיבר אנגלית או צרפתית בלבד, והסביר כי שהותו הארוכה בארץ ישראל השכיחה ממנו את הגרמנית. הוא נקט בתכסיס זה, כדי שתהיה לו שהות להגיב ולהבין את מארחיו,

"כשיחה החל אחד הנוכחים, שאחר כך הוברר לי שזה אייכמן, להציג שאלות שלא לעניין, וניסה כוחו ביידיש. הקצין הבכיר נזף בו".

אם יתייעצו ביניהם בגרמנית.

"כשיחה החל אחד הנוכחים – שאחר כך הוברר לי שזהו זה אייכמן – להציג שאלות שלא לעניין, כמו על 'זקני ציון' וניסה כוחו במלים ביידיש. על כך ננזף בידי הבכיר כחבורה, הקצין הרברט האגן: 'הקורפורל שלנו (זו היתה אז דרגתו של אייכמן), עדיין איננו רגיל לנימוסים דיפלומטיים', העיר האגן".

השיחה נתארכה כשלוש שעות, אבל רק כחצי שעה הוקדשה לנושא שלשמו הגיע פולס. האגן ניסה לברר את השקפותיו הפוליטיות של פולס; שאל על הרקע למרד הדרוזים בסוריה. פולס השיב שדעותיו שוות כקליפת השום, משום שהוא איש עסקים ו"מה שאני יכול לקרוא בעתונים, כל־אחד יכול...

"מארחי כיבדוני בכמויות גדולות של ברנדי צרפתי וסיגרים האוואנה, עד שנאלצתי לדחות בנימוס את השתיה הנוספת, בנימוק שעייפתי מהנסיעה". לאחר הארוחה הוחזר במונית למלון ונתבקש להמתין להודעה ממארחיו.

בימים הבאים קויימו עוד שתי שיחות, כולן באותה מסעדה ובאותו הרכב. רק במקצת מהשיחות רנו ב"עיסקה". "בכל שיחה חזר אייכמן לנושא היהדות העולמית ו'זקני ציון'. בהזדמנות אחת ביקש לשמוע דעה על בעיית דנציג והמושבות הגרמניות באפריקה ועל שלויה... נאלצתי להשיב לו, לעתים בחריפות, כדי להורידו מהנושא".

פולס כותב, כי בשובו למלון מצא "סימנים שחפצי האישיים עברו חיפושים מדוקדקים ביותר.

"בשיחות החולין היה אחד הנוכחים מעורר, כבדרך אגב, את הנושאים האקטואליים, ואחר כך היו פונים אלי שאחווה דעתי. למשל, בפרשת רצח וילהלם גוסטלוף (המנהיג הנאצי שנרצח בדאבוס, שווייץ, בידי היהודי דויד פרנקפורטר)". פולס כותב שהשיב להם: "כאיש פרטי אין לי מושג בזה. אני בטוח שאין כאן יד ציונית. באורח פרטי, אולי מדובר באנרכיסטים... פון בולשווינג, העמיד פנים שגם הוא בדעה זו, וכך נסגר העניין...

"ברור, שבכל השיחות נדרשה ממני עירנות מירבית וזהירות לבל אכשל בפליטת פה, ביחוד כשהיה ברור לי שהכמויות הגדולות של המשקאות החריפים שהוגשו נועדו, כנראה, להפילני בפח. מארחי ליגלגו כיצד יתכן שכמי שעבר שנים רבות אצל הבריטים, לא למדתי לשתות"...

בסופו של דבר, נאמר לו שההצעה בדבר עליית 50 אלף יהודים לשנה, מצריכה בירור יסודי ותשובה יקבל בארץ, באמצעות רייכרט. הוא יצא מיד ברכבת לפאריס.

במסמכי הנאצים שנמצאו לאחר המלחמה, מוזכרות פגישות פולס עם אייכמן והאגן, בדו"ח ששניהם הגישו לממונה עליהם. כדי להרשים, ובעיקר להאדיר את חשיבותם ולגייס תקציבים למחלקתם, כתבו, שפולס הציג עצמו לפניהם כבכיר ב"הגנה". במסמך אחר נאמר, שניסו לשאוב ממנו מידע על רצח גוסטלוף, על נסיונות לרצוח את מנהיג הגרמנים הסודטים הנליין, ולברר אם יהודים מתכננים לרצוח את היטלר...

"הדו"ח נועד לתצרוכת פנימית, לעשיית רושם. אין בו שמץ אמת. פולס לא נשאל על כך מעולם, אך אייכמן, והממונה עליו, כתבו את המסמכים הללו כדי שמפקדיהם יעריכו את מעשיהם", אומר בן־אלקנה ומסתמך, לדבריו, על שיחותיו עם פולס.

בספר האמריקני החדש נאמר שבשיחה עם אייכמן, דיבר פולס על רכישת 300 אקדחי "מאוזר" בשביל ה"הגנה", שהובאו לארץ במיכלי מלט: מפעל "מאוזר" אישר שהאקדחים נשלחו לארץ, אך ציין שמסמכי המשלוח הושמדו במלחמה. "גם בזה אין ממש", אומר בן־אלקנה. "אייכמן ופולס לא דיברו על כך וככל שידוע לי מדובר במשלוח מתקופה אחרת לחלוטין, שלפולס לא היה בו יד".

פולס מדגיש בעדותו שהרעיון בדבר מו"מ על 50 אלף היהודים, היה של רייכרט בלבד ושהמסמכים שאחר כך חוברו בקשר לפגישתו עם אייכמן והאגן, היו מפוברקים, נועדו להצדיק את המגעים הללו, הנסיעות, ובעיקר ההוצאות הכספיות שהיו כרוכות באירוחו בברלין, "כאילו מדובר באדם בעל קשרים...

"מעולם", כך פולס, "לא נחשדתי בידי גורם נאצי כלשהו, לא שימשתי ולא נדרשתי לשמש מודיע". ובן־אלקנה מוסיף: "מגוחך לחשוב שהיה לו קשר עם נמושה כמו הקורפורל אייכמן".

בעניין הכספים שכאילו קיבל מרייכרט כשלמונים, עליהם נרמז בכמה מקומות, כותב פולס: "מעולם לא קיבלתי ממנו ומגרמני אחר – לא 15 לא"י ולא סכומים אחרים. להיפך: רייכרט נשאר חייב לי סכומים נכבדים, מתקופת 'מוהרן קונסטרקשן'.

"אינני מסוגל לרדת לסוף דעתם של המוחות הנאציים העקומים הטוענים שהזמנתי את מארחי מברלין ובמיוחד אייכמן והאגן, לבקר בארץ ישראל, כפי שמופיע בפירסומים שונים. להיפך: ניסיתי למנוע את הביקור, וכשנודע לי שבדעתם להיות כאן, דאגתי שיופקד עליהם מעקב, שהביקור יקוצר ושיישלחו במהירות למצרים".

כששב פולס לארץ הגיש דו"ח לקיש ולבירנצויג, ותמצית ממנו גם לצבי וולף מראשי "אוצר התיישבות היהודים". כעבור ימים אחדים הוזעק לעמק יזרעאל, כיוון שנמסר על "גרמנים מוזרים המבקרים שם עם שליח המופתי הירושלמי ומאלצים את ערביי האזור לארחם ולהפגישם עם ראשי הכנופיות הערביות". רייכרט היה אחד מהם. בחקירה התברר שרייכרט, בניגוד להבטחותיו להימנע מפעילות בקרב הערבים, הידק קשריו עם הוועד הערבי העליון וראשי הכנופיות.

רייכרט נשאל בידי פולס על מעשיו. אז כבר היה ידוע שהוא נציג הביון הנאצי ובולש, בין השאר, גם אחר קיסר חבש, היילה סלאסי, שמצא מיקלט בירושלים.

רייכרט סיפר לפולס, שאייכמן והאגן עומדים לבקר בארץ, ומעוניינים להיפגש עם ראשי הישוב. פולס מיהר לדווח לקיש ובירנצויג והאחרון פנה למאיר קליינמן ז"ל, חבר "הגנה" ואיש הבולשת המנדטורית (סי.איי.די.) ולקצין הבריטי קונקוויסט.

אייכמן והאגן הגיעו לחיפה באניה, הציגו עצמם כעתונאים, ירדו לחוף, אך לא הורשו להאריך שהותם, מעבר לכמה שעות. המשטרה הבריטית, על פי מידע מוקדם, דאגה לסלקם.

"רייכרט נבהל מהפעולה המהירה של הבולשת ובשדר לברלין הסביר שהבריטים אינם יכולים ליטול אחריות לבטחון ה'עתונאים'". אייכמן והאגן המשיכו לקהיר ורייכרט ביקש שפולס ייצא לפגשם. בעצה עם קיש ובירנצוייג, נסע פולס באוקטובר 1937 למצרים ופגש את השניים ב"קפה גרופי הקטן".

"בכל השיחות נדרשה ממני עירנות וזהירות לבל אכשל בפליטת פה. היה לי ברור שהכמויות הגדולות של המשקה החריף נועדו להפילני בפח"

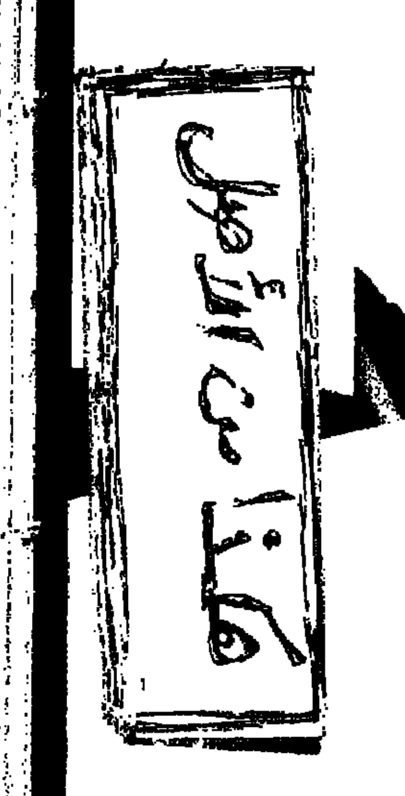
"שיחה זו כבר היתה פחות מנומסת", כותב פולס. "אייכמן והאגן אמרו שברלין אינה מאמינה ביכולת הישוב הציוני לקלוט 50 אלף יהודים בשנה, והפחיתו את המיכסה ל־10 אלפים בלבד. כדי להוכיח כנות העיסקה, היו מוכנים למסור עד 600 איש, מאסירי דאכאו ובוכנוואלד, 'אבל יהיה עליכם לקבלם בגבול הרייך ולהביאם לארץ ישראל'...

"בנקודה זו דווקא, עמדו רייכרט ועמיתיו בדיבורם. ב־38־39' שוחררו דרך יוגוסלוויה והונגריה כמה מאות יהודים שהגיעו לארץ. רייכרט קיבל על כך תשלום – ובמזומן...

"מאז לא ראיתי את אייכמן – אלא רק ב־1960, בתא הזכוכית, במשפטו בירושלים".

בן־אלקנה: "נתקלתי במסמכים הנאציים, בהכנות למשפט אייכמן. פולס הציע למסור גירסתו לפרשה, אך אברהם זלינגר, ראש לשכה 06 במשטרה, לא מצא שעדותו רלוונטית.

"אחר כך, כשהחלו הפירסומים, מתוך המסמכים הגרמניים, ואיש לא טרח לבקש תגובה מפולס – נשברה רוחו. הוא עייף מכל העניין. מצבו הבלכלי לא איפשר לו להתמודד עם הדברים בתביעה משפטית. כשדיברתי איתו, אמר: 'ומי ימנן זאת?' הוא מסר לי את עדותו וביקש שלא אפרסמה בחייו. בכך איפשר בדיעבד את כל הסיפורים – שחלקם הופיעו לאחר מותו. את ההכפשה, התעויות והכזבים". ■

יהונתן גפן

המשפחה החולמת

"לא הָיָה, לֹא הָיָה, סוּס לָבָן, שַׁלְגִיָּה בַּיַּעַר,
לֹא הָיוּ אַגָּדוֹת מֵעוֹלָם, הָיָה רַק חָלוֹם,
לֹא בְּאוֹשֶׁר, אַךְ עַד הַיּוֹם.---

(משירי הלול)

כולם ב"לול": בתצלום המרכזי – אורי זוהר (מימין) עם משה איש כסית ז"ל; בתצלום הימני – אורי זוהר עם שיסל (משמאל); בתצלום השמאלי – אריק איינשטיין (משמאל) ושלום חנוך.

פעם לא היו הפקות

לא מכבר, נקבעה לי פגישה עם זמר. הוא בא עם הסוכן האישי שלו, המפיק, אשת יחסי ציבור, ועוד דמות בלתי מזוהה. גם אני הצטיידתי בסוכן שלי ובמשקפי "כלוז כראדרס", כדי שכל המנהלים של הזמר לא יראו לי את העיניים.

אני צריך לכתוב את השירים האלה, אבל אני מרגיש כאילו אני מפריע להם, כאילו היו מסתדרים טוב יותר בלעדי. מדברים קצת רכילות, קצת על הכסף. נפגשים שוב. אומרים מלים כמו "קונספציה" ו"ללכת ישר גם על קומפקט דיסק".

אבל שום שיר לא יוצא מזה.

ופעם לא היו הפקות.

פעם היו רק שירים וחברים. שיסל ושמילך היו המפיקים הראשונים שלי ועד היום הם חברי הטובים. והם לא היו מפיקים. גם הם היו אמנים, שהיצירה המשותפת שלנו היתה חשובה להם יותר מכל. לא הייתי זקוק למשקפי שמש כשדיברתי איתם על השירים שלי. הסתכלתי להם ישר בעיניים.

פעם לא היו הפקות. היתה בעיה למצוא את שיסל לפני שתיים בצהריים, אבל כשמצאת אותו – ישר ידעת שאתה מופק. זאת היתה חבורה, לא אני לא אוהב את המלה הזאת, זאת היתה משפחה, עם הפלוס הגדול – משפחה שאתה בחרת, ולא נולדת אליה, לטוב או לרע. אבל לא המשפחה הלוחמת. לא, אנחנו היינו המשפחה החולמת. משפחה מרובת ילדים והזיות.

המשפחה

ישבנו במרתף באבן גבירול, וזה היה העולם שלנו. עולם ושמו "הגר", מסתתר מתחת למסעדת "כתר מזרח" הנפלאה. אברם ונסים מאכילים אותנו סלטים ושאוורמה בפיתה, כדי שיהיה לנו כוח לרדת שוב למרתף שלנו, ולהמשיך לחלום.

לא תמיד שילמנו. אבל תמיד חלמנו.

ואלונה כל הזמן צילמה.

ישבנו וחלמנו בחוג המשפחה עם אבא אורי ואמא אריק, דוד שיסל, והאחים והאחיות, שבאו והלכו, ולא תמיד נשארו, כי זה לא תמיד קל, משפחה: שלום, ליהי, בועז, ברוריה, נורית, מיקי, סימה, פופחק, טרטא, טליה, תיקי, הגר, יענקל'ה, רפי, יהודית, אלונה, טליה, דורי, מישה ומוישל'ה, אבי ז"ל, וניט, ורחל שקראנו לה "המלאך", משום שהיא היתה מלאך, והיא היתה הכי מסכנה משום שאליה הגיעו כל החשבונות.

ולא היה לנו כסף.

לא היה לנו גרוש על תחת.

רק כיסים ריקים מלאים בחלומות.

חלמנו לכתוב את הסרט הכי טוב בעולם, את המחזה שאחריו לא יהיו יותר מחזות. את השיר שיביא את השלום.

השיר שיביא את השלום

כל כך הרבה שירי שלום נכתבו בהצלחה מאז ישבנו, לפני בערך עשרים שנה, בחוג המשפחה החולמת שלנו, וניסינו להביא את השלום כשיר. והרי ידוע שאחרי כל שיר־שלום, פורצת מלחמה עוד יותר נוראה מהקודמת, ולמרות כל שירי המתאה הנפלאים – העולם רק נהיה יותר חרא.

התקופה היתה תקופת מלחמת ההתשה. גולדה מאיר היתה ראש הממשלה. דיין היה שר בטחון. נישאו נאומים חוצבי להבות על ארץ ישראל הגדולה החזקה, עם ניצנים של משיחיות שקידשה אבנים ולא חיי אדם. הרבה אדמה והרבה כסף, ככה שהכי טוב היה לך בתקופה ההיא אם היית קבלן עפר. אבל אנחנו היינו קבלני חלומות. ישבנו צפופים, במחתרת שלנו מתחת לרחוב אבן־גבירול, שמענו את האלבום הלבן הכפול של הביטלס. הסתתרנו מהעיתונים, מהחדשות, מהעבר ומהעתיד מתחת למסעדה של אברם ונסים. ואלונה צילמה אותנו כל הזמן. וכתבנו ביחד את השיר שיביא את השלום: "אבשלום".

"אבשלום"

את השיר שהיה צריך להביא את השלום כתבנו ביחד, בארבע שעות בערך, שזה לא הרבה זמן כשחושב כמשימה שהצבנו לשיר. ואחרי שגמרנו לכתוב אותו – חשבנו, או לפחות אני חשבתי: זהו גמרנו עם המלחמות!

כתבנו ביחד. שתי מלים שממש לא מסתדרות ביחד, הכתיבה היא מלאכה בודדת. כמו שבדרך כלל דרושים שניים למעשה האהבה, כך דרוש רק אדם אחד לכתיבת שיר. משום שהשירה היא כתיבת רגש, ורגש משתנה מאדם לאדם. לפיכך יכולה להיות מחשבה קולקטיבית, אבל השירה לעולם תהיה רכושו הפרטי של כל אדם ואדם, ולא חשוב מה מרקס ולנין חושבים על זה.

אבל אנחנו הרגשנו ביחד. לזמן מה, היינו נשמה אחת, ואחר כך התפזרנו. ומשום שהרגשנו ביחד, התחולל הנס הזה: ארבעה או חמישה אנשים צעירים, יושבים וכותבים ביחד שיר.

אורי היה האיש הכי פוליטי במשפחה, לכן הוא היה היחידי שהיה יכול לקחת את החלומות שלנו ולהפוך אותם לשירים. הוא גם היה היחידי, בתקופת החלומות ההיא, שממש שמע חדשות עד הסוף, וחשב ש"צריך לעשות משהו". ישבנו בדירת שני החדרים של שמילך, אני אפילו כבר לא זוכר באיזה רחוב בדיוק, וזה גם לא חשוב. שלום ניגן אקורדים שהוא חלם אתמול בלילה על הגיטרה שלו, ואורי היה נסער אחרי שמיעת מהדורת חדשות כלשהי: "שמעתי את ראש הממשלה אומרת שהיא כמהה לשלום".

"כמהה זאת מלה חזקה", אולי שיסל אמר וצחק אחורה.

"למה לא עכשיו"? שאל אריק.

"מה זאת אומרת למה לא עכשיו"? צעק אורי.

"למה מדברים על השלום רק בעתיד", אמר אריק, "למה לא עושים את זה עכשיו"?

"למה לא", עבר שלום לשירה, בקול גבוה וחדש, "למה לא היום – "

"מה היה לא היה", הצעתי את השורה שלי.

"יפה"! צעק אורי, ושקל אם להביא לי סטירה מרוב התפעלות.

"זה אולי צריך להיות כמו אגדה כזאת שמתנפצת", אמר מישה, "כמו שיר ילדים".

וככה, כל אחד נתן את המלים שלו לגיטרה של שלום, והשיר נולד. אורי שלח אותי לחדר השני, שאני "אכתוב את זה על נקי", שיסל טילפן לאולפן, ואנחנו ידענו שעשינו את שלנו להיום. שוב הצלחנו להרגיש ביחד, ואם גם קרבנו את השלום, אז באמת עשינו את היומית שלנו.

ככה נכתבו המערכונים, השירים, והדיאלוגים לסרטים. רק בחלק קטן מכל זה השתתפתי, אבל תמיד הרגשתי אח ושייך. אהבתי את המפיקים שלי, ובכך יצרתי תקדים מסוכן בביצת עולם השעשועים הישראלי.

הצפיפות הזאת היתה לפעמים נפלאה ומפרה, ולפעמים מתסכלת ורוחה. ידוע שהמרחק בין חיבוק לחניקה הוא סנטימטר אחד. אבל בכל פעם כשאני שומע ברדיו את "אבשלום" אני חווה מחדש את רגעי החסד האלה: על נהרות החלום באבן־גבירול, שם ישבנו וגם צחקנו, ושכחנו לרגע את ציון.

יום אחד שיסל קם מוקדם בבוקר – באחת בצהריים, ואמר שיש הצעה לסידרת טלוויזיה מצחיקה, שאורי יביים, ואריק ישיר, וכולם יכתבו וישתתפו, ויהיה גדול.

מישהו שאל כמה ישלמו לנו.

שיסל צחק אחורה.

אורי אמר שנהיה שותפים.

שיסל צחק שוב, עוד יותר אחורה.

וכך התחילה סידרת סרטי "לול".

לול

אם עברתם פעם במושב או בקיבוץ, וראיתם לול – אני לא צריך להגיד לכם מה זה לול. מאה תרנגולות מצטופפות, מקרקרות ביחד. לקירקור של התרנגולת אין משמעות מיוחדת. הן מקרקרות כי הן שם, ביחד בין כותלי הלול, מקרקרות כדי להעביר את הזמן, כי זה די משעמם להיות תרנגולת. לעמוד שם, להטיל כל יום ביצה, ולראות איך לוקחים לך את הביצה, ועוד אומרים שהיא מלאה כולסטרול ומזיקה לבריאות. גם לוקחים וגם בוכים.

התרנגולות מקרקרות. הקרקור שלהן לא מוסיף ולא כלום, אבל הן ממשיכות לקרקר, ואף אחד לא יודע למה בדיוק הן עושות את זה. הפילוסוף הצרפתי האקסיסטנציאליסט, ז'אן פול סארטר, אמר: "מי בכלל צריך את האמן. העולם היה מסתדר טוב מאוד גם בלי האמנים. אבל באותה מידה היה מסתדר העולם לא פחות טוב, גם בלי האדם".

אולי התרנגולות מקרקרות כדי לשמוע שהן ביחד. שהן לא לבד. והרי כל תרנגולת אקסיסטנציאליסטית יודעת שבסופו של דבר היא תהיה עוף קפוא ודל־קלוריות.

לכן, אסור לה להפסיק לקרקר.

וגם לנו אסור.

אסור לנו להפסיק ולקרקר מתוך הלולים הקטנים והעלבונות שלנו. אסור לנו להפסיק לצווח ולבכות, ולנסות להרגיש ביחד, לנסות לאהוב.

אני יכול לשמוע את שיסל צוחק אחורה עכשיו.

אני יכול לשמוע את עצמי מצטרף אליו.

לבן בצבע, אדום בטעם

מקובל היום, כי נוה הבריאה של היין הלבן הוא השרדונה. אזור גידולו הקלאסי הוא בורגונדי שבצרפת, ויינות מונטרשה, מרסו, קורטון־שרלמן, שבלי, מקון־בלאן – שמם הולך לפניהם. הענב הזה זכה בשנים האחרונות לתפוצה ניכרת. הוא הולך וכובש שטחים נוספים בצרפת, ספרד, איטליה, מזרח־אירופה, אוסטרליה, ניו־זילנד, דרום־אפריקה ושיא הפופולריות שלו – בקליפורניה.

הענב, הינו כחומר ביד יוצר־היינן. ניתן לחלק את יינות השרדונה לשתי קבוצות סגנוניות, כאשר הראשונה עניה בווריאציות ואילו השניה עשירה להפליא. את הקבוצה הראשונה אני מכנה בשם "סתם־שרדונה", והיא מאופיינת בכך שיינותיה נעשים כפי שנעשה כל יין אחר־לבן ויבש. דרך יצור זו מאפשרת לבקבוקו ולשווקו כעבור שלושה־ארבעה חודשים מיום הבציר. בדומה לשאר היינות הלבנים, הוא יהיה בלתי מורכב. איכותו הדומיננטית תהיה הארומטיות הרעננה שלו, והיא בלבד תייחד אותו מכל יין אחר – לבן ויבש.

הקבוצה השניה – היא שחולצת את יין השרדונה מתוך המסגרת של סתם יין לבן, וקובעת אותו במסגרת של יינות עשירים, מורכבים, רבי־איכויות. ניתן להשוות את יין השרדונה בקבוצה זו לעושרם ומורכבותם של היינות האדומים. יינות השרדונה בני הקבוצה הזאת הינם יינות שצבעם לבן, אבל פונקציונאלית הם אדומים.

הסבר: דרך יצורו של יין השרדונה, למרות צבעו הלבן, הרי היא יותר דומה לזו של היינות האדומים מאשר ללבנים, וכתוצאה מכך, גם מאפייניו דומים יותר לאלה של היינות האדומים. זהו יין שענביו נבצרו בהבשלת־יתר, כך שרמת האלכוהול ביין היא 12.5% בערך, כשל יין אדום.

בתהליך יצור היין, משרים את הזגים בתירוש – פעולה הגורמת למיצוי־יתר של חומרים ארומטיים ותמציות המרוכזים בזגים, כפי שהדבר נעשה תמיד ביינות אדומים. גולת הכותרת המשותפת לשרדונה וליינות האדומים היא ההתיישנות בחביות עץ אלון קטנות. אין כל ספק: יין השרדונה ששהה בחבית עץ אלון שונה מזה שלא זכה לכך. תוצאת המפגש הפורה הזה היא הווצרות קבוצת ריחות וניחוחות של בוקה, שהופכים את היין הלבן, העסיסי והחד־מימדי, ליין לבן מורכב.

חמישה גביעים:	🍷🍷🍷🍷🍷 – מעולה.
ארבעה גביעים:	🍷🍷🍷🍷 – טוב מאוד.
שלושה גביעים:	🍷🍷🍷 – טוב.
שני גביעים:	🍷🍷 – בינוני.
גביע אחד:	🍷 – מספיק.
ללא גביעים:	יין פגום שנדחה על־ידי הצוות.

הוא זקוק – כמו היין האדום – לזמן, כדי שתהליך ההתיישנות בחבית ואחר כך בבקבוק – יביא לידי התמזגות כל מרכיביו. התכונה הזאת – כושר התיישנות, השבחה, והיווצרות קבוצת ריחות חדשה, הם ריחות הבוקה – תכונה זאת נדירה ביין לבן, והיא מאפיינת את השרדונה ואת הריזלינג בלבד, ומבדילה אותם משאר היינות הלבנים. השהות בחבית גם גוררת אחריה קליטת ריחות וטעמי־עץ־האלון שניתן לזהותם ביין, ואיפיונם בכך שהם מזכירים טעם של וניל. טעם זה ניתן לזהותו הן בשרדונה הלבן והן ביינות בורדו האדומים, כיוון ששניהם שהו בחביות עץ־אלון.

תחושות נוספות שהן בלעדיות לשרדונה, הן של לחם־קלוי (טוסט), והמעניין ביותר – של בַּטֶרְסְקוֹץ', הוא טעמן של סוכריות־טופי עשויות היטב מקרמל ושמנת. אל כל העושר הזה, שהוא פרי הקונצפציה הראשונית והוצאתה אל הפועל בידי היינן, מצטרפת כמובן כל אותה קבוצה של ריחות ארומטיים המיוחדים את ענב השרדונה והנתרמים על ידו ליין. איכותו הארומטית של השרדונה ניתנת לזיהוי ולהבחנה מיינות ארומטיים אחרים. אם נשווה את הארומטיות שלו לשל הסוביניון־בלאן, שהוא יין האיכות הסטנדרטי שלנו בארץ, נמצא כי היא שונה ממנה בכך, שזו של הסוביניון היא חדה וחודרת לנחירינו, ואילו זו של השרדונה רחבת ממדים וחודרת כעננה עשירה ורבת־רבדים לחדרי־אפנו. יש המזהים בריחות וניחוחות השרדונה פירות הדרים ולימון, ויש המזהים בו את ריחות התפוח – ודווקא מזן אלכסנדר.

השרדונה של ירדן: ממלא את כל הציפיות ואף יותר מכך.

השנה זכינו לשני יינות שרדונה תוצרת הארץ. הראשון שיצא לשוק בחודש מארס היה זה של כרמל. שרדונה כרמל שייך לקבוצה הגדולה והחשובה של סתם יין לבן. הוא נבצר מוקדם ונעשה כפי שנעשה כל יין לבן אחר של כרמל. הוא בעל אלכוהול רגיל – 11.5%, איננו מורכב ומעולם לא שהה בחבית עץ אלון. בשעת יציאתו לשוק היה טוב כסתם יין לבן וייצג את ארומת השרדונה. לצערי, נסתבר כי חיי המדף שלו היו קצרים להפליא ולאחר שלושה חודשים מיום צאתו לשוק הידרדרה איכותו. כיום שרדונה כרמל דומה ומזכיר את האמרלד־ריזלינג סלקטד של כרמל יותר מאשר שרדונה.

אשר ליין השרדונה של רמת־הגולן: נכון להיום זהו יין שממלא את כל צפיותינו, ואף מעל ומעבר להן. הענבים נבצרו בהבשלה מלאה. היין הוא בעל 12.7% אלכוהול, וככזה הוא נותן תחושה של מתיקות, למרות שהיין יבש לחלוטין. זגי הענבים הושרו בתירוש במשך שמונה שעות למיצוי תמציות וחומרים ארומטיים. היין שהה בחביות עץ אלון שלושה וחצי חודשים, והינו בעל גוף בינוני, עשיר ומורכב מאוד.

ריחותיו, שאנו קולטים באפנו הם ריחות עסיסיים של פרי – ספק פרי הדר ספק תפוח. אנו חשים באפנו את ריח הווניל של החבית, המתעצמת בעת שאנו מגלגלים את היין בתוך פינו. אל התחושות האלה מצטרפות בפה תחושות של טופי־בַּטֶרְסְקוֹץ' וכן תחושה קלילה של לחם קלוי. היין – מפתיע ברעננותו ובמורכבותו הקלאסית, וככל מעשה אמנות מורכבת – קליטתו קשה. זאת בניגוד ליין פשוט בעל תכונה אחת דומיננטית, הכופה עצמה על חובב היין.

•

שני יינות השרדונה הישראלים הועמדו לטעימת דירוג, שנערכה ביום 24.7.88 ב"הילטון" תל־אביב. השתתפו: אבנר און, שרל לואינז'ר, אגרונום ויינן, ד"ר רוני שפירא, מיקרוביולוג, והחתום מטה.

1. ירדן שרדונה 1987: (+) 🍷🍷🍷🍷 – 30 ש"ח.
2. כרמל שרדונה 1987: (+) 🍷🍷 – 29 ש"ח.

ישראל עשהאל

בחזרה לאודיסה

כתבה וצילמה
עפרה ישועה־ליית, בריה"מ

הדוור הפנימית של הבית ברחוב מושקינסקאיה 16 באודיסה (למעלה), המדרגות המפורסמות מסרט הקולנוע "אנית הקרב פוטיומקין" של סרגיי אייזנשטיין (במרכז) ופינה במוזיאון הספרות של אודיסה. אין ביאליק, יש מגדלי מוכרי־ספרים.

המשלחת הקונסולרית הישראלית כבר מתארגנת במוסקווה, ותיירים מצטלמים ליד הכותל המערבי בירושלים. עידן הגלאסנוסט מאפשר לעתונאית ישראלית לצאת למסע חיפוש שורשים באודיסה, להחליף זכרונות על ביטלומאניה לשנות ה־60' עם צעיר ארמני שרוצה ללוס־אנג'לס, ולעקוב אחר ביקור מולדת של זוג יהודים שנשרו בוינה, התבססו באמריקה ושבים לעיר הולדתם של דורים עשירים. ברית־המועצות 88', מציאות חדשה.

בנמל התעופה הפנימי בילקו שעל יד מוסקווה, באוטובוס המוביל אותנו למטוס, התיישב לידי בחור צעיר שנשא רדיו־טייפ אדום גדול מפלאסטיק והפעיל אותו ברעש גדול. מקום מוזר לשמוע בו קסטה חורקת של החיפושיות "בלט איט בי". בסוף הנסיעה הקצרה כיבה הבחור את הרדיו והביט בציפיה בתיירת הזרה שלידו. "ביטלס", אני אומרת, בחיוך נמרץ, "אתה אוהב את הביטלס?" הוא זורח. שפה בינלאומית.

אנחנו ממשיכים את השיחה על הקרקע בעזרת כמה מלות צופן. הוא ארמני, רוצה ללוס־אנג'לס. לא מבין מלה אחת באנגלית. עוברים לפוליטיקה. הוא סבור כנראה שאני אמריקנית, ומתמיא: "רייגן, חרשו צ'לובייק" (בחור טוב).

"וגורבאצ'וב?" אני שואלת. הוא מעוות מיד את פרצופו בבוז. איפה הימים של הבדיחה הידועה על חייל אמריקני שמסביר לעמיתו הרוסי מה זאת דמוקרטיה: "אני יכול להגיד בגלוי מה אני חושב על נשיא ארצות־הברית". הרוסי עונה לו: "גם אני יכול להגיד בגלוי מה אני חושב על נשיא ארצות־הברית". במוסקווה ובאודיסה, בחודש יוני, שמעתי יותר ביקורת על מנהיגים קומוניסטים חיים ומתים ועל ה"שיטה" ממה שהשמיעו באוזני כל האמריקנים שפגשתי בחיי על מולדתם.

קורים דברים במדינה הזאת. ה"חיפושיות" הן יותר מסתם סמל. בטלוויזיה האמריקנית הראו לאחרונה קונצרט רוק ענק של בילי ג'ואל בלנינגרד. הוא זימר "בחזרה לברית המועצות". הם היו באקסטאזה. המסר שלו: אם שנות השישים חזרו לאופנה במערב, ברוסיה הן מתרחשות בעצם הימים האלה. "אתם הסיקסטיז האמיתיים!" צרח ג'ואל, משולהב ומזיע.

•

בטיסה לאודיסה, "בחזרה לברית המועצות" איננו שיר אלא מציאות חדשה: טינה וגרגורי טרגן, תשע שנים אחרי ש"נשרו" בווינה, כמו כולם, חוזרים לאודיסה שאותה עזבו בשנת 1979. מי היה מאמין: ביקור מולדת ראשון, כבר על תקן של דודים עשירים. העסקים בלוס־אנג'לס טובים. גרגורי סוחב מערכת של תיקי יד ענקים חדשים מריקמת גובלן צעקנית. מראם, כחליפת ורוד מוזעז וגופיה שחורה שממנה משתפכים בשרים שופעים, מרדה בעקבים גבוהים ומתלוננת באנגלית במבטא רוסי כבד: "אוף, הארץ הזאת".

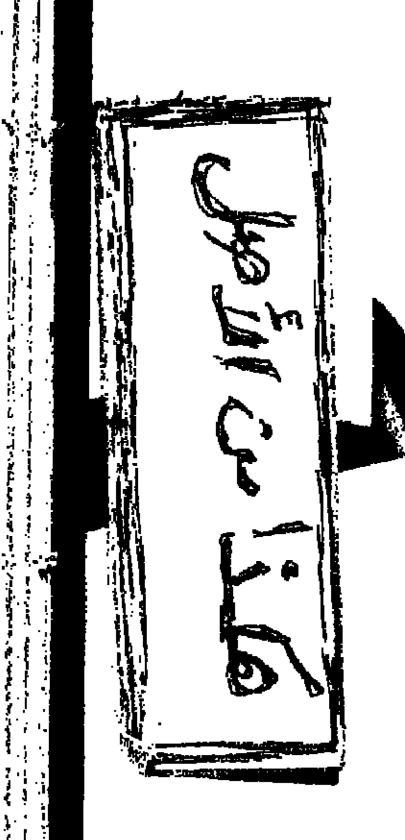
מחירי טיסות פנימיות בברית־המועצות זולים להפליא, אפילו למי שקונה רובלים חוקיים במחיר הבלתי־מציאותי של 59 קופיקות לדולר. אודיסה היא יעד מבוקש בקיץ. ה"טופולב" מפוצץ עד אפס מקום, סלל כיתת ילדים צוהלת בטיול שנתי ושלוש טעניות בבגדי צבעונין המושחות לק על ציפורני התינוקת שזה עתה גמרו להניק.

אחרי הנחיתה, באולם הנוסעים הקטן, בחיק המשפחה הענקית המציפה את האורחים מאמריקה בזרי פרחים וחיבוקים, טינה טרגן כבר מתייפחת ללא מעצורים בזרועות אחיותיה השמנמנות ובנותיהן היפות בשמלות ג'ינס משופשף. האיפור הכבד נוזל עם הדמעות, ומוחק את ההופעה הנובו־רישית לטובת הנפש היהודית־רוסית. רומה שהיא עצמה מופתעת יותר מכולם מכך שהנוסטאלגיה תפסה אותה בגרון בעוצמה כזאת. מולדת יש רק אחת.

סוכנות הנסיעות הממשלתית "אינטוריסט" מחייבת את התייר ה"אינדיווידואלי" לשלם מראש גם בעבור הסעות מיוחדות מן המלון לנמל התעופה ובחזרה, במחיר כפול, כמובן, ממה שהיתה עולה סתם מונית. בשבילי, הבשורה המדאיגה בנמל התעופה באודיסה היא שמחלקת התחבורה לא קיבלה הודעה על בואי. אין מכונית. נא לחכות עד לבירור. ליבי מנבא רעות ואני אסירת תודה להזמנתם של הטרגנים להצטרף אליהם ב"וולגה" החדישה שהגיעה להסיע אותם למלון.

אכן, יש בעיות. במשרד "אינטוריסט" של מלון "צ'ורניה מוריה" (הים השחור) מתברר שבאמת "מוסקווה שכחה" להעביר את הניירת הקשורה בהזמנה שלי. התקווה למנוחה קצרה, נגוזה. אין בכלל חדר פנוי במלון המלא, ומה שגרוע עוד יותר – מודיעים לי מיד שכנראה לא אמצא מקום בטיסה חזרה למוסקווה מחרתיים. "עד סוף השבוע כל הטיסות תפוסות".

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

בידי תלושים המוכיחים שכל הסידורים האלה אורגנו מראש עד הפרט האחרון עוד בוושינגטון. אשרת השהייה שלי באודיסה היא ליומיים בלבד, ואחריהם עלי לעלות על המטוס הביתה, במוסקווה. המצב מעורר הבנה, אבל לא פתרונות. מצטערים מאוד, מוסקווה אשמה. כשסוכנות ענק אחת צריכה לטפל בכל תייר המגיע למרינה, טבעי שכמה ניירות הולכים לאיבוד. "זה פשוט מאוד, את בכלל לא קיימת", משתתפת בצערי מדריכת תיירים מבוגרת מפינלנד המאזינה בסקרנות לשורת בשורות האיוב.

הרחמנות הפינית מגדישה את הסאה. חמישה ימים במוסקווה וחיים שלמים בארץ ישראל לימדו אותי שמול פקידות ממשלתית לא כדאי לקבל תמיד את המלה "לא" כפשוטה. אני דוחה בתוקף את ההצעה לעבור למלון אחר, ומודיעה שלא חשוב אם לא יימצא מקום בטיסה – אני כבר אסע לנמל התעופה בבוקר המיועד ואחכה שיתפנה משהו. בינתיים שיבדקו, אולי בכל זאת אפשר להתגבר על המחדל המוסקוואי ולמצוא חדר לשני לילות באחת־עשרה הקומות של "צ'ורניה מוריה".

ה קשיות עוזרת. בשובי מסיבוב בעיר וארוחת צהרים מתברר ש"התגלה" חדר פנוי ו"סיכוי טוב" שיתפנה גם מקום בטיסה היעודה. יותר מזה: המנהלת אפילו יזמה פיצוי על ה"טראנספורט" שלא קיבלתי בנמל התעופה: אם ארצה, נהג ומכונית יעמדו לרשותי לשעה וחצי של טיול בעיר. תפיסת יוזמה כשטח אמורה להיות עקרון מרכזי ב"עיצוב מחדש" של המשק הרוסי, "פרסטרויקה". אבל, הסבירה לי אחר־כך פקידה אחרת של סוכנות התיור, "זהו אחד הדברים שהאנשים שלנו מתקשים ביותר לבצע". אחרי שבעים שנה של פחד וחשבון, לך תאלף אומה שלמה של פקידים ממשלתיים להתחיל לחשוב ב"ראש גדול" בלי הוראות ממוסקווה.

•

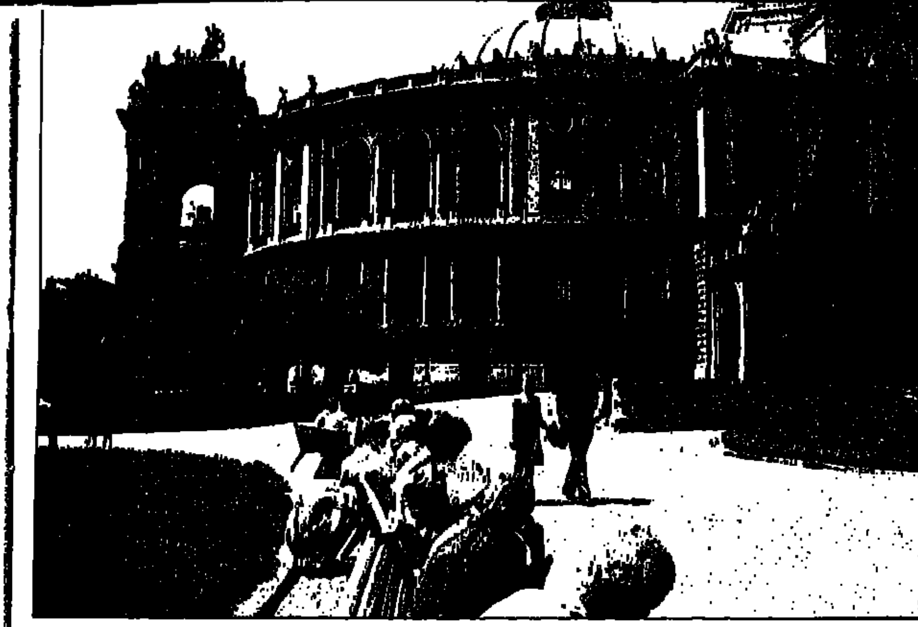
כמו סינה וגרגורי טרגן, גם אני בחרתי באודיסה כיעד לביקור מסיבות משפחתיות. ההבדל הוא שבני משפחתי, ליתר דיוק סבי שמואל יתום (יוסם) ז"ל וסבתי חיה־קלרה צ'סטניה תבדל"א עזבו את המקום הזה לבלי שוב לפני שישים ושלוש שנים, בדרך לפלשתינה־א"י.

בקונצרט רוק של בילי ג'ואל בלנינגרד הוא זימר "בחורה לבריה"מ". הקהל היה באקסטאזה. "אתם הסיקסטיז האמיתיים!" – צרח ג'ואל.

סבתא חיה זוכרת שמשפחתה גרה בפושקינסקאיה 26, בית יפה בן שלוש קומות עם חצר פנימית גדולה. הם גרו שם מאז עברו לאודיסה בילדותה, מהכפר ז'מרינקה. בקומה הראשונה היה למשפחה בית מאפה קטן לעוגיות ודברי מתיקה. ההצטרפות ל"חלוצים" הביאה לנירוי הבת הצעירה והיפה, שמאז 1925 לא שמעה דבר על הוריה הארוקים, שלושת אחיה ואחותה אסתר, לטוב או לרע.

עיר נעימה מאוד, אודיסה. הרבה פינות ירק וגנים ציבוריים. רחובות מתוחים וזויות ישרות, עצים בשולי המדרכות, בתים בני שתיים עד שלוש קומות. קל לדמות שהעיר הזאת עמדה לנגד עיניהם של התל־אביבים הראשונים כשניגשו לתכנן את אחוזת בית: אחרי הכל, רבים מבוני העיר העברית הראשונה עברו באודיסה בדרכם לנמל יפו דרך תורכיה.

היתרון הגדול, כמו בכל הערים המזרח־אירופיות, הוא מספרן המועט של המכוניות הפרטיות. אין גאוי פליטה, אין פקקי תנועה, כל יום כמו שבת בבוקר. חשמליות כתומות מתגלגלות על הכבישים המרוצפים באבנים. על התחבורה הציבורית בבריה"מ, בייחוד ה"מטרו" המוסקוואי, כבר נכתבו שירי הלל רבים. אם יש לרוסים טיפת שכל, הם לא יישמו לעולם את

בית האופרה באודיסה. עיר יפה. יש חיי לילה, אין מחסור במוצרי מזון.

העיקרון הקפיטליסטי של "מכונית לכל פועל" ולא יסדרו לעצמם קטסטרופות כמו גוש דן.

אוליצה פושקינסקאיה (רחוב פושקין) מצוי בקרן הרחוב שבו שוכן המלון שלי, ומבט אחד על מספר 26 משכנע שהסבתא טעתה במספר: זהו בית משרדים אפור בן שתי קומות. בספר הטלפונים של אודיסה אין זכר למשפחה בשם צ'סטניה, או צ'סנו. אבל בפושקינסקאיה 66 גר אחד צ'סנין. יוסם, לעומת זאת, הוא שם כל כך נפוץ כאן עד שאין סיכוי כלשהו לאתר מישהו מן הצד של משפחת הסב.

משה ב. (שמו ושמות אחרים בדויים – בני שיחי היהודים לא הסכימו בשום אופן שאזכיר אפילו את שמותיהם הפרטיים), מהיהודים הבודדים באודיסה שמגלים עניין כלשהו בישראל ובישראלים, מאוד רוצה לעזור לי לחפש את הקרובים. חצי שעה לאחר שהגעתי לביקור בביתו מתברר, בצירוף מקרים מוזר ובלתי־מציאותי, שלאשתו אוולינה יש חברה המתגוררת בפושקינסקאיה 16 ביחד עם אביה הזקן, החי באותו בית זה שבעים שנה. אולי הוא ידע משהו. משה, דובר עברית מחרה שלמד בכוחות עצמו, מצלצל לארון ק.: האם הוא זוכר משפחה ובית מימכר עוגיות ואחים בשם גרשון (גרישה) חיים (ברל) ויענקל?

זוכר, אומר הזקן בטלפון. היתה כאן בבית הזה מאפייה, ועבדו שם שני אחים, גרישה ויענקל. שניהם מתו במלחמה.

"אני מתקשה להאמין למשמע אוזני. משה, שמח בשמחתי, מסדר מיד פגישה. פושקינסקאיה 16 הוא בית כחול נחמד בן שלוש קומות ועם חצר פנימית גדולה. אני מרגישה מיד בבית. סבתא בוודאי טעתה בספרה אחת, קורה. משפחת ק. המורחבת מקבלת אותי בחמימות סביב השולחן הגדול בחדר הרב־שימושי האופייני לדירות ברוסיה. תה חזק מוגש בספלים דקיקים ולצידו עוגת קרם טובה. למרבה הצער, מר ק. העירני ממהר להרוס את התקוות שעורר בעצמו. הפרטים שבידי לא מתאימים. במאפייה הזכורה לו היטב אפו לחם, לא עוגות ולא רחת לקום.

הגרישה והיענקל שהוא הכיר לא יכלו להיות אחיה של הסבתא שלי, מפני שלא היו להם בכלל אחיות. שמם לא היה צ'סנו ולא צ'סטניה, אלא משהו אחר. והם לא באו מז'מרינקה. את הכפר הזה הוא מכיר. שום נערה צעירה לא ניגנה בכינור במספר שש עשרה, ואף אחד לא יצא להצטרף מכאן לחלוצים. בכלל, מהבית הזה, שכולו יהודים, שום דייר לא נסע לפלשתינה בשבעים השנים האחרונות.

ברוך ואנטכי מתחילים להתווכח, מנסים לערער את בטחונו של הארון ק. ולהיתלות בקש זה או אחר של "אולי". אבל הזקן גאה בזכרונו הצלול. הוא זוכר מצויין את כל מי שגר בבית הזה, או בסביבה, וגם ברדיוס של שלושים בתים לא היו יהודים עם בית מאפה לממתקים. לפלשתינה נסעה רק אשה אחת מהשכונה והיא חזרה, כי זה לא מצא חן בעיניה.

חיפוש הקרובים הגיע למבוי סתום. אולי אחרי־כן נתקשר לאדון צ'סנין ממספר 66.

•

עם סיום החלק המשפחתי מתחילים לדבר על מה שמעניין באמת את חבורת המארחים וידידיהם: אמריקה. כמעט כולם כבר הגישו בקשות יציאה מאז החל ה"גל החדש" של פתיחות סובייטית. רבים מידידיהם כבר עזבו. אחרים עדיין מצפים בקוצר־רוח לקבלת "הזמנות מקרובים" באדיבות ממשלת ישראל. מוסרים לי פתקאות עם עוד כמה שמות של יהודים המבקשים "הזמנות" כאלה. גם משה האידיאליסט שאוהב את ארץ ישראל והתחיל לאחרונה לשמור שבת, השלים עם החלטת קרוביו, ובראשם אשתו הנמרצת: אוולינה היא מניקוריסטית־פדיקוריסטית, ובמקצוע הזה עושים הון באמריקה, מה שנכון.

צעירי המארחים מדברים אנגלית רצוצה, אבל נלהבים לקראת הסיכוי "להסתלק מכאן". מאניה, בת חמש־עשרה, מציגה לפני את ציוריה ומבקשת חוות דעת מידית על סיכויי הקריירה שלה בציור תפאורות. "את חושבת שבניו־יורק יקבלו אותי לבית ספר לאמנות?"

"הבעיה היחידה היא שהלימודים בקולג' יקרים מאוד", אני מנסה להבהיל. "רוב הסטודנטים חייבים לעבוד, אם המשפחות לא עשירות".

מ אניה חולמת על עבודה בתיאטרון בובות. כשתגיע לניו־יורק, היא תגלה שם כבר בעצמה את גדודי אנשי התיאטרון מחוסרי העבודה, ותתגעגע לסובסידיות הנדיבות לאמנויות בבריה"מ. סטודנטים סובייטים מקבלים מילגות קיום בגובה 60 עד 70 רובל (כשליש מהשכר הממוצע). הלימודים – חינם.

המבוגרים מבקשים לברר איתי שמועה מבהילה המופצת באחרונה: "הייתכן שישראל מתכוונת לאלץ כל מי שיוצא באשרה ישראלית להגיע לישראל?" הם בטוחים שהק.ג.ב. מפיץ את השקר הזה, להרתיע אנשים מהגשת בקשות.

לפזר את החששות אינני יכולה. זה לא שקר, יש דברים כגו, אני מודה (ההחלטה על הטיסות הישירות מבוקרשט כבר נפלה, אך בעת ביקורי בבריה"מ טרם הוכרז עליה רשמית). הם מזועזעים, זועמים, לא מאמינים. זה לא בסדר, הם תוקפים בתסכול רב, והשיחה כבר פחות נעימה, מפני שעכשיו אני מייצגת בעיניהם את ממשלת ישראל הרשעה.

בסך הכל מנסים להפסיק את השתתפותנו במירמה פשוטה שמרגיזה את מוסקווה, אני מסנגרת, בלי כוונה. אתם רוצים לאמריקה – אז שהאמריקנים יתנו לכם אשרות יציאה ישירות לארצם. עכשיו מותר. והאמנם אין לכם שום עניין אפילו להציץ בישראל?

"יש מילחומה (מלחמה)" בישראל, מסכם הארון ר., מחותנו של ק. הזקן. הזקן השני מצטרף בהסכמה נמרצת. רגע קודם התגאו בפני השנים בשלל המדליות השמורות איתם בקופסאות פח על שירותם בצבא האדום, במלחמת העולם השנייה. כדי להשלים את האבסורד משה מסביר לי ש"לישראל זה טוב שיהיו הרבה יהודים באמריקה, כי אם תהיה מלחמה גדולה, כולם יבואו לעזור".

80 אלף יהודים חיים באודיסה. שיעור הנשירה בין היוצאים ממנה – 99 אחוזים.

חרף השעה המאוחרת אני מתבקשת לבקר ברחיפות בביתו של עוד אחד מידידיו של משה. המכונית הישנה מקרטעת על אבני המרצפת הבולטות ברחובות החשוכים. מישקה, בן 14, בנו של משה, פוצח

(המשך בעמוד 44)

לאכול בחוץ

מה אכל בן־גוריון מול גלי הכנרת

דוד בן־גוריון בעת תופשה (צילום: צבי גלזר), ותתפריט הקבוע שלו במלון "גלי כנרת" בטבריה, שפולה לא הרשתה לאנשי המלון לסטות ממנו. ביצה רכה, ירקות מאודים, רסק פירות עם מיץ פטל.

אמרו לנו שבמלון "גלי־כנרת" בטבריה – מלון שהיה חביב ביותר על דוד בן־גוריון – שמורים עדיין התפריטים המיוחדים שעל פיהם ניזון ראש הממשלה ושר הבטחון בחופשותיו הקצרות אותן עשה על חוף הכנרת.

תיפשנו את רינה, מנהלת המשק של המלון הקטן והיוקרתי הזה, הנושק ממש לקו המים. רינה, אשה באמצע שנות הארבעים שלה, נחשבת ליילידת המלון: אמה היתה הטבחית של "גלי־כנרת". כשסיימה רינה את בית־הספר נכנסה לעבוד במלון סטודנית, בעוד אמה ממשיכה לחלוש על המטבח.

רינה זוכרת, כמובן, את בן־גוריון, את פולה ואת המפליה שהיתה נלווית אליהם. היא זוכרת את פולה מכינה במו־ידיה את הקקאו, מערבבת השבה־קמח וטוענת כי שתיית קקאו היא סגולה לאריכות ימים. היא זוכרת אותה משגיחה במטבח על אלברטו הטבח שיכין את האוכל בדיוק ככתוב בתפריט שנמסר לידו, ושלא "יפקשש" חלילה עם הסלט.

שאלנו אותה על התפריט. אלברטו שמר עליו, ענתה לנו, אם תהיה פה עד בצהריים, תוכל לפגוש אותו. ניקשנו ממנה להושיב אותנו בחדר־האוכל בשולחן בו נהגו להושיב את בן־גוריון. הוליכו אותנו לשם ואמרו כי כאן ישב, כשפניו אל הכנרת, אף כי את רוב ארוחותיו היו מעלים לו לחדרו.

ישבנו במקום בו ישב ומבעד לשמשות הרחבות נשקפו אלינו האקליפטוסים הגדולים והזקנים המצילים על מרשאות המלון. נשקפה אלינו הכנרת בכל יפעתה. נשקפו הרי־הגולן, כשישב כאן דוד בן־גוריון, אל השולחן הזה, עדיין היה חופה המזרחי של הכנרת, מצפון לעין־גב, בתחום שליטתה של סוריה. על רכס הגולן שמעל הכנרת היו כפרים ערביים דלים, שבתיהם בזלת כהה ועצובה, ובין הכפרים פזורים מוצבים ומחנות של הצבא הסורי. כשאכל כאן בן־גוריון את הירקות המאודים שהכינו לו ואת מרק הפירות עם מיץ הפטל – האם חשב שיום יבוא ומאותו מקום עצמו ייראה רכס הגולן זרוע באורות ישובים עבריים?

אנחנו, מהשולחן בו ישב, ראינו את הגולן הזוהר ואת אורות חופי־השעשוע שהוקמו מצפון לעין־גב. היות שאכלנו לפי תפריט ליל־שבת של המלון ולא על־פי התפריט שהכתיבה פולה לאנשי המלון (ראה צילום), קיבלנו לפתיחה רג אטון ברוטב תריימי מאוד מתון, אך עדיין פיקנטי. אחרי־כן מרק עוף עם קניידלאך, שלא דמה למרקים השבתיים של הרבה מלונות ישראליים – הוא היה טעמי־ביתי והכופתאות שבו רכות, עסיסיות וטעימות.

אחרי־כן הגיעה המנה העיקרית שלא ביישה את קודמותיה – לשון בקר ברוטב יין. מולנו, במקום בו ישבה בכל הנראה פולה, משגיחה על ארוחתו של ה"זקן", קיבלנו נתח עוף עשוי ברוטב דובדבנים. אל המנות העיקריות נילווה, בין היתר, סלט חסה ברוטב תפוזים – מתקתק ומשתלב יפה עם טעמה הצנוע של החסה. לסיום – מנת הקינוח ה"קלאסית" של המלון הזה מזה עשרות שנים, שקוראים לה "שרלוטה" והיא עשויה מפירות התוכים, קצפת צמחית וג'לטין.

למחרת נפרש בחדר־האוכל של "גלי־כנרת" המזנון השבתי – תצוגה מרהיבה (כרובה טעימה) של למעלה מתריסר סלטים שונים, חמישה מיני בשרים קרים, דגים ממולאים, כבד קצוץ, קיגל איטריות, ארבעה מיני ירקות ממולאים ומגש ענקי ועליו הר של חמין. חמין יפה למראה, שתפודיו שלמים וטעמו מצויין חרף הכמות "המסחרית" הנדרשת למסעדתו של מלון. לקינוח הוצבו שם פירות העונה וכן עוגת גלידה ענקית, מצופה בשוקולד.

ובעוד אנו מתמודדים עם המזנון החופשי המגוון הזה הופיע הטבח של המלון, אלברטו, גבר בן 54, שעלה ארצה ממרוקו הספרדית לפני כ־35 שנה והוא בחור ישיבה. יום אחד ראה בעתון שהתגלגל לידיו מודעה המבשרת על פתיחת הקורס הראשון לטבחים במלון "תדמור". וכך, מנער־ישיבה נהפך אלברטו לשוליית טבחים ועד מהרה הגיע ל"גלי־כנרת", התקדם במהירות עד שהיה כאן לטבח ראשי.

במלון הוא מבשל. בבית הוא מצייר וכותב שירים. לפני שנים, כשנתן אלתרמן התארח כאן, הראה לו אלברטו כמה משיריו. אלתרמן קרא ושיגר לו מכתב ובו התייחסות לשירים שקרא ומלות הערכה חמות. את המכתב הזה ואת התפריט שעל פיו הכין את ארוחותיו של בן־גוריון, נוצר אלברטו כמזכרות מרגשות. יום־יום, אומר לנו אלברטו, אכל בן־גוריון אותו אוכל. ללא כל שינוי. רציתי שהוא יטעם משהו אחר, שיגוון קצת, אבל פחדתי מפולה ולא הצעתי לו. אבל למען האמת, הוא לא נראה סובל מהאוכל המשעמם והחד־גוני שקיבל שלוש פעמים ביום.

לא ידוע לנו בכמה חייבו את חשבונו של בן־גוריון בעד כל ארוחת "משעממת" שהוגשה לו במלון הזה. אנחנו כן יודעים שמחירה של ארוחת מזנון שבתי, כמו זו שאנו אכלנו וממנה נהנינו למדי, הוא שלושים וכמה שקלים, לא כולל מסים.

מאוי"ל

אבו

פולחן השמש היה עד לא כל כך מזמן תגיגה אחת גדולה. אנשים התמרחו בשמן כזה או אחר, וחשבו שהם מוגנים. עד שקמו המדענים והרופאים והחדירו בנו את הפחד מכל הדברים הרעים שהשמש יכולה לעשות לעור. עכשיו זה קורה גם לעיניים. האנשים שמטפלים בעיניים התעוררו, ואומרים לנו שקרני השמש לא רק גורמות לקמטוטים בצידי עיניים ממצמצות. קרני השמש, הם מזהירים, יכולות לגרום נזקים רציניים לעיניים, אפילו כוויות, ממש כמו לעור, ושמשקפי שמש יכולות למנוע את הצרות האלה או להקטין את הנזק.

אז מעכשיו אל תסתכלו במשקפי השמש כעל שתי עדשות כהות שמעמעמות קצת את אור השמש, או כפריט אופנתי צבעוני שמתאים או לא מתאים למבנה הפנים ולבגדים. הצעד הבא יהיה סימון של מקדם הסינון על המשקפיים כמו המספרים של מקדם הסינון על תכשירי השיזוף.

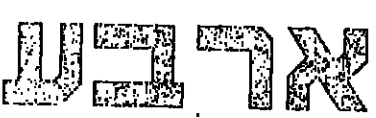
כמו בכל מה שקשור בשנים האחרונות במודעות לבריאות, היו האמריקנים הראשונים שגילו את מה שהיה ידוע מזמן, שהשמש מסוכנת לעיניים. כמו בעניין העישון וצרות אחרות, הם נכנסו ללחץ רציני, עם הרבה "אקשן". פתאום התברר להם שחלק גדול מעדשות המשקפיים, אפילו היקרות מאוד, הן סתם תפאורה יפה, מסננות קצת את האור אבל אינן מגינות בפני הנזק שגורמות הקרנים האולטרה־סגולות.

השבועון "טיים", פירסם באחרונה כתבה בה הוא מצטט רופאי עיניים שאומרים כי ייתכן שחלק מהמקרים של ערפול הקרנית, קטרקטים, ובעיות ראיה שנחלשת, מהן סובלים 15% מהאוכלוסיה בגיל 65 פלוס, נגרמות בגלל החשיפה לשמש שיכולה להרוס את התאים של העדשה והרשתית בעין. תחשבו על זה בפעם הבאה כשאתם שוכבים על החוף ותופסים צבע, אפילו בעיניים עצומות.

רק עדשות של משקפי שמש שעברו טיפול בפיגמנט שקולט את הקרניים המזיקות, מגינות בפני השמש. החוקרים האמריקנים אומרים, שמוטב לצאת לשמש בלי משקפי שמש אם אינן מסננות את הקרניים האולטרה סגולות, כי אז הטבע שומר על העין במצמוץ וכיווץ העיניים ומאפשר רק לכמות קטנה יותר של קרניים מזיקות לחדור לעיניים. ככה, אחרי שנים של חשיפה יש הרבה קמטים – אבל פחות שיבושים.

יצרני משקפי השמש בארצות הברית כבר התנדבו לסמן את מידת הסינון על המשקפיים, בתווית שאומרת "עומד בדרישות מכון התקנים"; אבל ה"פוד אנד דראג ארמיניסטריישן" אינו מסתפק בכך. הם יוזמים הצעה שתחייב כל יצרן לסמן כמה קרניים העדשות מסננות. כמו בתכשירי השיזוף, שממוספרים במספר מקדם שיזוף שהתקבלו כתקן בינלאומי. אז אם תראו בקרוב מספרים גם על המשקפיים, תדעו למה.

ארבע

"המודעות לנושא חדשה יחסית", אומר אברהם סידוב, אופטומטריסט, "ולמרות שנזקי השמש ידועים כבר מזה זמן רב, אין תקן למשקפי שמש, לא בארץ ולא בעולם. רק בשנה האחרונה התעוררו לנושא ולצורך לסמן את מידת הסינון על העדשות. בינתיים יש סימון כזה רק אצל יצרנים בודדים". "סרנג'ט" מארצות הברית מתמחים במשקפי שמש בעלות עדשות מיוחדות לנהגים עם דרגות סינון שונות המסומנות על תווית המוצמדת לעדשות. ל"אמריקן אופטיקל" ול"ריי־באן", עדשות מלוטשות באיכות טובה, אך אין ציון של דרגת הסינון. גם ל"וורנה" הצרפתית, חסימה גבוהה של קרני השמש המזיקות.

היצרנים האחרים ירדו מהעדשות הבהירות או המדורגות ומייצרים עדשות כהות עד כהות מאוד. איך יודעים כמה מסננות משקפי השמש? יש מכשיר מדידה פשוט. לפני שקונים משקפי שמש, אפשר לבקש בדיקת סינון במכשיר כזה יש אצל אופטומטריסטים רבים, והמחוג מגלה הכל בצורה פשוטה וברורה. כשקונים משקפי שמש בדוכן בשוק אי אפשר לצפות להרבה. זוג עדשות מלוטשות עולות לפחות ארבעים ש"ח, בלי מסגרת. משקפיים עם מקדם סינון טוב עולות בין 200־100 ש"ח.

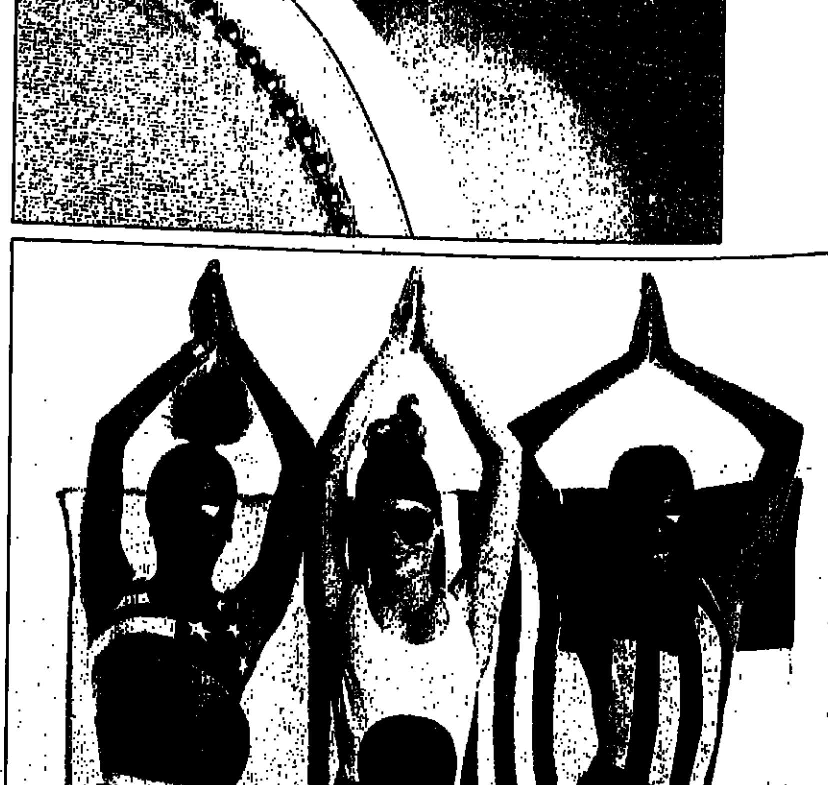
כל שנה משקיעים יותר בעיצוב – כבר שכנעו אותנו שמשקפי שמש זה פריט אופנתי חם, כמו בגד או נעליים ושאי אפשר להסתפק בזוג אחד בלבד. משקפי שמש ממשיכים לתוך שעות הלילה ואור הירח. כדי להעביר את המסר הזה, הריצו דוגמניות ממושקפות לאור הזרקורים על מסלול תצוגות האופנה בפאריס, מילאנו וניו־יורק.

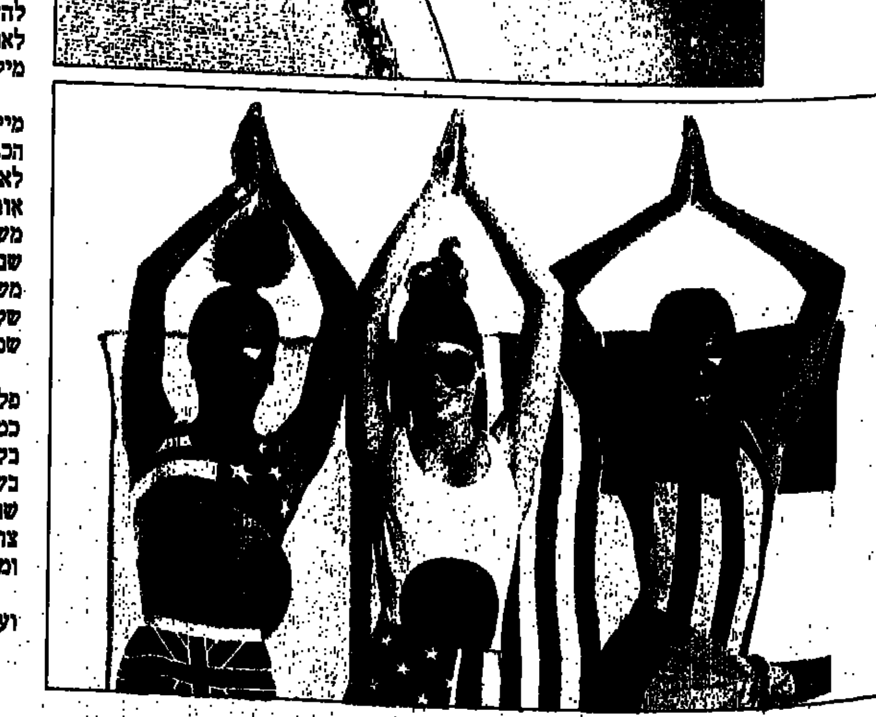
לא רק היצרנים המסורתיים של עדשות אופטיות מייצרים אותם. כל מעצב אופנה שרוצה להגדיל את הכנסותיו, שם את שמו עליהם. מפייר קארדן, קארל לאגרפלד, קלוד מונטנה, ז'אן פול גוטייה ועד גדעון אוברזון. גם יצרנים של בגדים רוצים למכור לנו משקפי שמש בסגנון הבגדים שלהם. יש אפילו דגם שנושא את שם מכונית היוקרה "פורשה". יצרנים של משקפים קלאסיות כ"ריי־באן", שלא שינו את העיצוב שלהם שנים רבות, יצאו השנה עם סדרה של משקפי שמש במסגרות צבעוניות.

כמו בבגדים, כל האופציות פתוחות: מסגרות פלסטיק ומתכת. גדולות וקטנות. ישרות ואלכסוניות, כמו עיני חתול. עדשות ומסגרות כהות כמו של האחים בלוז, שהופיעו בתרגום המקומי של קושניר ודטנר בשיר הבטלנים. משקפיים עתידניים, עם עדשות שנראות כמו ראי חד־סטרי. מסגרות מפלסטיק בצבעים צועקים, מסגרות א־סימטריות, מצויירות בציורי יד ומשובצות ביהלומים מזכוכית ופנינים מפלסטיק.

המחירים: מ־15 ש"ח למסגרת פלסטיק צבעונית ועד 290 ש"ח, לעדשות עם שם של מעצב.

יהודית חנוך

ארום בחוץ, כהה בפנים ("מונדי", מימין למעלה).
ועד אדום, שאי אפשר להתעלם ממנו (בתצלום הגדול למעלה).
פלסטיק לבן ועדשות כמו ראי (מימין למטה).
דק ועדין ומוזהב ("פלייר", משמאל למטה).
בעמוד השמאלי, מלמעלה למטה:
אטום וצבעוני ומסנוור; עם חותמת מכובדת,
של מעצב ("דיור");
פלסטיק גדול וספורטיבי.

שיפודים

משהו:
כשהתחילה הטלוויזיה, קמה זעקה גדולה שהנה – בגללה יפסיקו לקרוא. באו אנשי יחסי הציבור של הוצאות הספרים והראו לנו שבדיוק להיפך.

איך להיות בחו"ל ולהשאר בארץ

נסענו לניצה. יציאה מרומא בשש בבוקר שארפ. לא, זה היה סוני הפעם. לפני הכניסה למכונית עשינו להקשיב ליומן הבוקר, כי בארץ השעה שבע. אנטנה שלוף – ושומעים ברור כל־כך, שבפעם הראשונה כל אחד מתפלא.

אחרי דקה של חדשות הבוקר זה מתחיל. הפרעות הרוסיות. מעצמת־העל טורחת להפריע ליומני החדשות של קול ישראל. אי־אפשר להאמין, ועד היום אני נדהם כל פעם מחדש כשאני שומע.

תמיד ביומני החדשות. של הבוקר, של הצהריים ושל הערב. לפעמים הם מתנפלים ישר בהתחלה. רעש של טחינה וציפצופים מעורב בנהמת תאואים של קול ישראל ברשת ג' בגלים קצרים, וממסך.

יש לומר שלפעמים, אולי תלוי במזג־האוויר, קול ישראל מנצח, ושומעים אפילו דרך מיסוך הגדול. לרוב לא.

קשה להעלות על הדעת שמעצמה אדירה ושוחרת ועידות בינלאומיות וגלסנוסטים תתעסק נאכוריות כזו כהפרעה לרדיו של מדינה עברית אחת נורדת. זה גם עולה להם טוב־טוב. וזה לא סתם כפתור הפועל מעצמו, זה מצריך עבודה יסודית. המבחן שלי היה כששעון ישראל התחלף לשעון קיץ. כזכור, מטעמים בהגיים משלנו איננו עושים זאת אוטומטית עם שאר העולם. הקשבתי. נשמה החדשה, דקה אחרי שהתחיל יומן הצהריים, שוב ציק ציק ציק טררר קץ קץ טררר.

צריך להתעצבן שלוש פעמים ביום על רעש ההפרעה המרושעת חסרת ההגיון כדי להבין מה היא ברית־המועצות.

באיזשהו עיתון קראתי שלאחרונה הפסיקו את ההפרעות לקול אמריקה ולרדיו הוואתיקן, ואילו ההפרעות לקול ישראל נמשכות.

באמת אין לזה שום הסבר הגיוני. הרי היום למעשה כמעט כל שעות השידור הן יומן חדשות אחד גדול. והם לא מפריעים ל"כל צבעי הרשת", או ל"עושים עניין" ול"יומן חצות" כשהיו, ולא ליומן הכלכלה ולא לחדשות כל שעה ולא לאלף תוכניות המלל האחרות. על היומנים הם מסתערים. ממש צחוק.

החיים עם קול ישראל

כשנשלחתי באופן זמני לרומא תמהתי איך אשמור על קשר. שידורי רשת ב' עושים את זה קל. הישראלים שכאן מחוברים קבוע לטרנזיסטור ושומעים הכל. כל הסכם עם הרופאים, כל הפסקת חשמל וכל עלייה בטמפרטורה. שלא לדבר על הביעור (מישהי תירגמה לי כך אינתיפאדה).

יצאנו בשש לדרך עם חדשות הבוקר שהודיעו על בחירת השביעיות הצפוייה ב"חרות". בקאראראה ברום ההרים שבהם חוצבים את השיש לסלון של גברת. כך מראשל"צ – שמענו שיש דחייה בספירת התוצאות. באוטוסטראדה מרובת המינהרות שבין גנואה וצרפת עצרנו במפרצוני כביש בכל פעם שהשעון על היד ציין שעת מלאה. (ולא קולטים גלים קצרים בנסיעה). בחמש הם אמרו שעוד אין דברים ברורים, והבטיחו להשחיל דיווחים בשידור ישיר ביומן הכלכלה. שעה אחרי־כן, בסאן־רמו, שמענו: מקום ראשון לוי, שני שרון, שלישי ארנס והתחילו הראיונות עם המנצחים ועם תעסה גלור ורוני מילוא.

למלון בניצה הגענו בערך בתשע וחצי בערב. בעשר קורא לי אבי, שהרדיו אצלו בחדר: תשמע מה זה, יש "חפש את המטמון" והמטמונאי הוא עודד בן־חור.

שנינו מכירים את עודד. אבי ממשרד החוץ, ואני ממקומות פחות מכובדים, ואנחנו מחזיקים לו אצבעות שיפענח את כתב החידה. דן אשכל מווינה מצלצל ומוכר לו תשובה, ובחוץ יורד הלילה על הקוט ד'אזור.

טלוויזיית חוצות

היתה איתנו גם טלוויזיה קטנה, בגודל של חצי קווארטו ובעובי של ספר למנויים. באחת העצירות צפינו בחדשות בטלוויזיה. לא להגזים, את ישראל עדיין לא קולטים, וצריך, מה נורא, לחכות לקאסטות וידיאו שמגיעות מהארץ רק למחרת.

(והרי ידיעה שהגיעה זה עתה: החל מהשבוע משדרים את "מבט לחדשות" ברשת ב').

דיווח על באלאגאן והרוגים בארמניה, ועל רצח קיצי קל בספינה ביוון. הסתיימה מהדורת החדשות, וישראל לא הופיעה. התפעלנו נוכח חידושי האלקטרוניקה שאינם יודעים גבולות. תארו לעצמכם, הצליחו לפתח טלוויזיה חרישה כל־כך שהיא כבר לא מתעסקת בכל אפצ'י בישראל.

מטקות

יש על חוף הים משחק אחד, אשר ככל שידיעתי מגעת הוא יחיד ומיוחד לישראל: מטקות. אנא, גלו סבלנות למטקאים, והפסיקו לשנוא אותם. ראשית טוב לאהוב את אחיך, אפילו אם הוא מעיף לך כדור בעין. שנית, תנו כבוד למשחק הזה. כל משחק אחר בעולם הוא משחק של אדם נגד אדם. מטקות הוא המשחק היחיד שבו שני אנשים משחקים נגד הכדור.

למה דווקא בישראל? כל תופעה של חיינו מוסברת משלוש צורות: מזווית פסיכו־חברתית, מזווית שמאלנית ומזווית ישרה (אה, ליבלכתי, רק שאני לא אוהב לומר "ימני").

הסבר פסיכו־חברתי

המטקות הן משחק מפני שהן שונות מהמציאות. הישראלים כרגיל הם תוקפניים האחד נגד השני. זו המציאות. הפעולה בצוותא, בעזרה ובאדיבות, היא המשחק. בני עמים אחרים אריבים זה לזה כל הזמן, ובמשחק – נגיח טניס – הם אגרסיביים, אכזריים, שתמטים ורעים. אחרי תום המשחק הם לוחצים ידיים ומשלימים שוב מלים של אדיבות.

אצל הישראלי זה הפוך. משחק הוא לעזור אחד לשני. אך שהמשחק נגמר, המטקות נכנסות לשקית הניילון והשחקנים מתנהגים שוב בגסות האחד אל משנהו.

הסבר ימני

הישראלי מוצא ביטוי במשחק המטקות, בגלל הרגשת המצור. הכדור שהוא משחק נגדו מסמל את כדור הארץ. הכוונה התת־הכרתית במשחק היא ששני ישראלים יצליחו להעיף את כדור הארץ מצד לצד, ולגבור עליו ביחד.

הסבר שמאלני

המשחק של הישראלי במטקות הוא דוגמה להשחתת אופיו בגלל הכיבוש – סמל להתעללותו בעם הפלשתיני. כל מה שהכדור רוצה הוא לנוח על האדמה, אבל שני הישראלים, בדרך־כלל צ'חים, מפיקים הנאה מהעינוי שהם לא נותנים לו להגיע לחול. שעות הם חובטים בו בצחוק של הנאה עד שכל אדם ישר מזדעזע ויורד מן הארץ ונלחם נגדה.

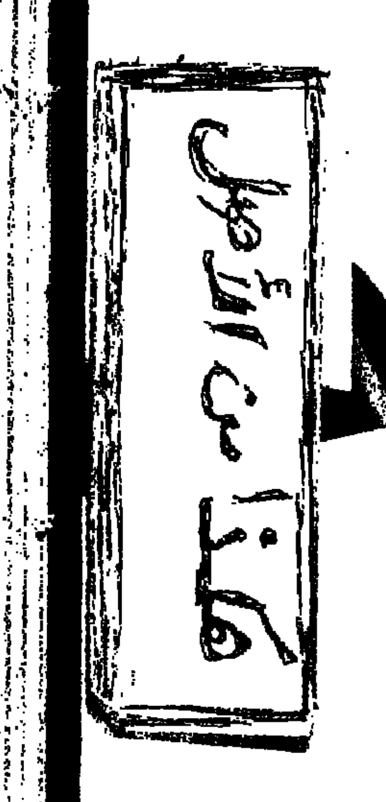
עז

בין ניצה למונטה־קרלו נמצאת כפר פלאים בראש צוק שנראה כמו ציור של וולט דיסני יותר מאשר מקום שבו בני־אדם חיים. שם הכפר, בכתיב צרפתי: EZE.

מראש ויתרנו על אפשרות לבטא איזה שם צרפתי נכון. את רוב הישובים בדרכנו כינינו בקיצור ריק ויק ויק. לכן קראנו את הכפר הזה בצחוק: עז.

כמה פעמים עברנו לידו. יום אחד עצרנו במקום רחוק שממנו נראה משהו שנראה לנו כמו אותו כפר. רצינו להיות בטוחים, לכן שאלנו מוכר פירות בדרך מה שם המקום. עכשיו, חשבנו, גם נשמע איך מבטאים את זה נכון. חשבתי יגיד אואהאזזזזת. אמר עז. עז. יותר עז מזה לא יכול להיות.

מאיר עוזיאל

יגאל לב

האיקס הנעלם

כשאורי רוצה להציג כיצד הולך ופוחת הדור בגלל עורף משמעת, הוא מספר את סיפור יצחק שלקח את כל ספרי המופת, דוסטוייבסקי, טולסטוי, תומאס מאן, גיטה, ואמר לעמוס בנו, לעולם אל תעיז לגעת בספרים האלה. הניח את הספרים במדף העליון, הרחק מהישג ידו של הבן. וזאת היתה כמובן הדרך הבדוקה ביותר שעמוס יקרא את כל הספרות הקלאסית, יבלע אותה כמי שבולע פירות אסורים ויתענג עליה כעל מים גנובים.

כאשר בגר עמוס והיה גם הוא לאב, ניסה לנקוט באותה שיטה. הצרה היא שבן הדור השלישי היה צייתן וממושמע. הוא לא קרא אף אחד מהספרים...

רינה יכולה להביא כמה הוכחות לכך מקרב הבנים הלומדים איתה בשביעית...

השביעית היא אולי השנה הקשה ביותר. ניר למד זאת על בשרו. מהשישית לשביעית עבר את המשבר הקשה. ציוניו היו למטה מבינוניים. זה היה רגע שבו לקח את עצמו בידיים. רגע שבו, בחדרו הקטן, הבין שאם עכשיו לא יעשה משהו, הוא עתיד להיגרר לבגרות עם ציונים בינוניים שלא יאפשרו לו אחר כך ללמוד משפטים או כל מקצוע תחרותי אחר. כיום מקבלים למשפטים בציון של 9.3 כלומר ציון מטורף המצריך ציונים־מעולים בלבד. ברגע מסויים בחייו הבין ניר שגורל לימודיו בעתיד, גורל השכלתו האקדמית תלוי בכורח "לקחת את עצמו בידיים".

והוא עשה זאת. אורי לא החביא את הספרים מבניו, להיפך – דירבן אותם לקרוא. לא פעם אמר ניר כי "את השיחות הטובות ביותר עם אבא אני מקיים בקריאת ספרים. את ההצעות הנבונות ביותר הוא נתן לי בדוגמה האישית שבה הוא יושב וממלא כל רגע פנאי בקריאה". כשאתה גדל בבית כזה, הספר הופך מובן מאליו. וכמו שאורי אומר, "יש שתי דרכים לרכוש ידע: הרחוב והספרים. את הספרים יותר קל לקחת הביתה".

רינה גדלה בבית תחרותי. הישגיו של ניר, אפילו היתה מבטלת אותם בצחוק בשעת מריבה איתו, שימשו לה דוגמה. גם היא, עברה את משבר השישית־שביעית. גם היא שיפרה את ציוניה לא רק כתוצאה משיחות עם הוריה, אלא כמרגשה שכאן צפון מפתח לכמה חלומות שהיא מבקשת להגשים.

אורי צחק שאם צריך היה כיום לעבור את בחינות הכניסה לפאקולטה למשפטים לא היה מתקבל. "אני חושב שלא רק אני, אלא טובי עורכי הדין שלנו היו נכשלים".

אבל החברה הישראלית של סוף שנות ה־80 הפכה הישגית יותר, תחרותית יותר. דורשת מנעריה המתבגרים לעמוד במערכת לחצים שהוריהם ואחיהם הבכירים לא חלמו עליהם.

לפעמים, בשיחות עם כמה ידידיו השופטים, ניסה אורי לבחון אם הסלקציה הקפדנית מציעה לשוק עורכי דין טובים יותר ומקפידים יותר על כללי האתיקה, רהבי אופקים יותר, וכמובן מוכשרים יותר.

אבל, רוב השופטים אמרו כי היין של הבציר האחרון, לא שונה מהיינות בני 10, 20 או 30 שנה".

להיות בשביעית פירושו להיות ילד וגבר גם יחד. רגל אחת כבר נמצאת בעולם הבחרות, נושמת את ריח הפסגות של הסיכויים ואתה חש על הכתפיים את המשא הנושך של רתמות האחריות, ואילו החצי השני הוא ילד המבקש לצעוק: "שברו את הכלים ולא משחקים", ילד שאין לו רצון להיכנס למשחק של התחרות על ההישגים, האחריות. עדיין מושך אותו מגרש המשחקים יותר מחדר הלימודים. מכשיר הטלוויזיה יותר מספרי הקריאה. שנדמה לו כי המחר פירושו אינסוף של זמן. ומחברת שלא הכינו בה שיעורים יכולה להתמלא במגע קסם למחרת היום. ראש ריק מכל ידע, יכול להתמלא אחר שינה טובה גם בלי לשקוד ולשנן את החומר.

רינה כבר עקרה את הרגל השניה השרויה בעולם הילדות ופסעה כרצינות שהדאיגה את גליה ואורי אל עולם האחריות הבוגרת.

ואילו אחרים מבני הכיתה שלה דישרשו בשטח ההפקר של ספק. מזנקים בכל רגע פנוי אל מגרש הכדורסל, ועוסקים בהטבעות הכדור, במקום בפתרון מישוואות. בשיחות, בשעת ההפסקה או במסיבות יום שישי, עלה נושא הבחינות כמו רע הכרחי הממתין איישם באופק. אבל תמיד קיימת הרגשה שהמרחק בינם לבין האסון הזה איננו מתקצר, בניגוד לכל כללי הזמן, המרחב ומועדי הבחינות גם יחד.

צעירים שבגרו בסוף שנות ה־80, מוצאים את עצמם חגים בתוך משפחה אמביציונית המצפה מהם להישגים. הישגים מוכנים מאליהם, או הישגים כפיצוי על כך שההורים לא רכשו השכלה אקדמית והבנים צריכים להגשים את כל חלומותיהם האבודים.

רינה חשה עד כמה משא החלומות אבודים מעיק על ידידיה. לא לאכזב את ההורים. לא לגרום שיערכו חשבון נפש עגום, הישגיהם הדלים מול התקוות שהם תולים בך. לא לגרום לאמא לספוק כפיה ולאבא לשבת קודר בכורסה כאשר הוא מקבל את תוצאות המבחנים.

במשפחות לוחצות כאלה יש שתי אפשרויות: לשבת וללמוד, כמו שעשתה רינה, או לנסות לדלג על פני הפער הגדול שבין מגרש הלימודים ומגרש המשחקים באמצעות...

בחינת המגן במתמטיקה, הכניסה את הכיתה למתח. החופשה שקיבלו מבית הספר כדי להתכונן לבחינה, הריצה אותם לשבת מול המחשבים, ספרי הלימוד, המחברות, השרטוטים, לנסות לבנות נדבך אחר נדבך את ההבנה הבסיסית ברזי המתמטיקה שאין בה קפיצת דרך, ואם חסרה לך אפילו חוליה אחת, השרשרת כולה מתפוררת. אם אתה לומד את הנוסחאות כתוכי, ברגע שבו אתה צריך לפתור בעיה שונה במקצת, אתה מתבונן בנייר כתרנגולת בקו הגיר, מהופנטת ואיננה יודעת איך להיפטר מחקו הארוך.

כאשר ישבה רינה סגורה בחדרה כונסת את רגליה מתחת לחצאית, ומנסה לצלול אל ים־הנוסחאות, ניסו שלושה מידידיה לפתור את הבעיה המתמטית בדרך מקורית.

זו היתה שעת לילה מאוחרת כאשר שני אנשי המשמר האזרחי ששוטטו סמוך לשער בית הספר, ראו לפתע אור דולק. פתחו את השער ומצאו את עצמם פוסעים במסדרון הארוך לעבר חדר המורים. חדרו של המנהל ובפינה, מצד ימין, חדר השיכפול הנעול תמיד. חדר שבו מחזיקים אחר בריח את הבחינות, ומוציאים אותן מתוכו רק בבוקר המבחן. את מבחני המגן מכין אחד המורים למתמטיקה. הפעם מורה מחליף, זמני, והם משמשים כמובן אמצעי לבדוק את רמתם של התלמידים ורשת בטחון למי שציוניו עתידים לצנוח מטה מטה בבחינות הבגרות.

האור בקע מחדר השיכפול. רחש מוזר. אנשי המשמר האזרחי שאינם אמונים על הסתערות, חזיתית, וחיים בחברה שבה נזרקים בקבוקי תבערה מגג הדיזנגוף־סנטר, והמושג מחבלים הוא לחם־חוק, נחפזו להזעיק את ניידת המשטרה שעברה במקום. השוטרים שפרצו למסדרון, פתחו בסערה את הדלת בנשק שלוף, מצאו שלושה צעירים חיוורים, מבולבלים, שעסקו בקדחתנות בחיפוש אחר משהו שנעלם מהם.

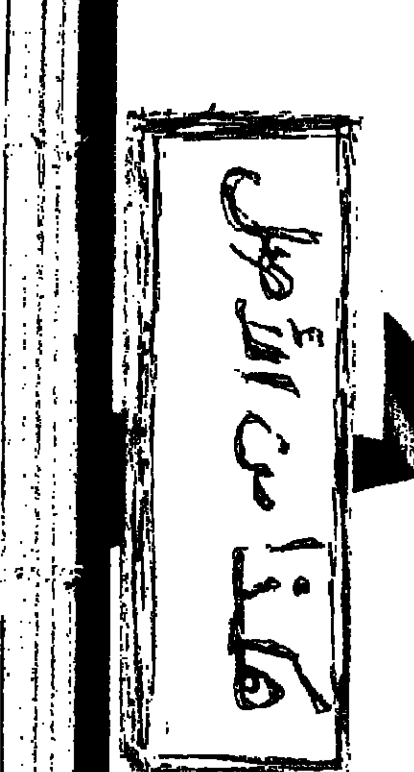
לכל הרוחות, המורה למתמטיקה היטיב להחביא את בחינות המגן. על פי תצפיות שערכו, הבחינות צריכות היו להיות בארון הברזל הנעול של חדר השיכפול, והם הכינו מפתחות שיפתחו את מנעולי החדר, ואת מנעולי דלת הברזל. פשוט סחבו את המפתחות וקפצו לחנות סמוכה לשיכפול מפתחות... אבל לכל הרוחות, העסק השתבש. המורה למתמטיקה היה מתוחכם ופריצה שהיתה צריכה להימשך דקות ספורות, ואחר־כך נסיגה מהירה עם הבחינות, הפכה לחיטוט קדחתני אחר המטמון ותמהון אם לכל הרוחות המורה למתמטיקה לא חשד כי כמה מתלמידיו ינסו לפלח את הבחינות, לפתור אותן ולגשת מוכנים.

אותו לילה הזעיקו את הוריהם למשטרה. ההורים המבוהלים, שחשבו כי הבנים הסתבכו בתאונת דרכים, מצאו את עצמם בתחנה מול נערים מבוהלים ונבוכים ומנהל שהזמין אותם לשיחה.

ההורים נטלו את משא האשם על עצמם. לחצים מדי. דרשו מהבנים הישגים. לא הבינו אותם. שכחו שבגיל צעיר אדם מבקש לפרוק את כמות האנרגיה העצורה בו בתעלולי נעורים ואין לו ברייק ראש למחשבה מה יהיה כשיהיה גדול. ציפו להגשים עצמם בילדיהם והילדים, שלא רצו לאכזב את ההורים, ולהגיש להם ציונים מעולים, בחרו בפתרון הארור של הפריצה.

לזרוק את השלושה מבית הספר זה פתרון קל מדי. להשאיר אותם מסתובבים עם אות קין על המצח, לומרים למרות את הקין הזה, מנסים להגיע להישגים למרות המכשול, זוהי הדרך שבחר בה המנהל.

למחרת בבוקר התכנסו התלמידים בכיתה. הבחינה לא התקיימה. כשהלכו להוציא את הבחינות מחדר השיכפול גילו שהמורה למתמטיקה שכח לכתוב את הבחינה...

חיים ואוהבים

קליפורניה, חזרתי אליך שנית

סנטה־מוניקה

שעת ערביים בסנטה מוניקה על המים. ליתר דיוק – אנחנו על המזח (pier) המפורסם. מסבאה־מסעדה, מקום מפגש המוני. מלא בפנים ובחוץ. אל החוף החולי והמולע ואל המים הצוננים אין איש יורד. כל היפים והשת של הסביבה מגיעים לשם לכוסית משקה, ונשירות עצמי נוטלים חופן בוטנים בקליפתם. את הסתלנט של האוקינוס, את הוויסקי בקרח והקליפות של השולחן – מצליחה לקלקל חברתי האמריקנית שחוסמת לי את הראש: "אז למה אתם מוכרים עוזי לרוזים אפריקה ולמה אתם נראים כל־כך רע בטלוויזיה. נהפכתם להיות האנשים הרעים של המזרח התיכון... ולמה ראש הממשלה שלכם כל כך לא נחש, ולמה פרס, ולמה..." – ואני מתבוננת באוקינוס ומה לרגע שקט.

סצינה שניה: למחרת יוצאים להפלגה קצרה. עוד לא הספקנו לצאת מן התחום של מרינה דל־ריי אל הים הפתוח – והספן, פסיכיאטור בן שמונים פלוס הפליא ביכולתו, מתיישב לידינו לאחר פרישת המפרשים: מה יהיה אתכם? אתם נראים כל־כך רע בטלוויזיה. והפלשתינים למדו את כל השטיקים של יחסי ציבור...

מכר ישראלי היושב כאן מאז תום מלחמת העצמאות והוא מסוג היורדים שאצלם בבית זו ישראל הקטנה והיפה אבל אלינו לא ישובו עוד – פותח בהרצאה מקיפה על חסרונות המדינה הפלשתינית. ונפרדים אכלתי עם ישראלים (שילדיהם אינם מוכנים לבוא להילחם כאן) שהטיפו לי "אף שעל"... אני מנסה להתאפק – אבל איך אפשר? מרוע אין אנחנו יכולים להתעסק בשטויות כמו כל האנשים השזופים כשוקולד שישבו אתמול על המים בסנטה מוניקה? מדוע הפלשתינים נגררו אחרינו עד כאן?

אבל אם את באמת מבקשת לברוח – תלכי לשוח טוויאו דרייב. שם, בין חנויות ג'ורג'יו וגוצ'י, בין אלישת הגברים האיטלקיות האפורות ובגדי השיראין כאור־לבן – איש לא יעשה לך אמבוש עם השאלה:

או מה יהיה הסוף אתכם? שם את משתקת כנדמה לי, שואלת מחירים, לא מגלה תדהמה, מורדת מקטורן פרחוני משגע, מחזירה לקולב ויוצאת הלאה מהחנות במסע קניות רמיוני כאילו היה לך חשבון הוצאות פתוח מטעם חברת יוניברסל.

מזג־האוויר מפוייס, כרגיל, ובשורת הקדילאקים הכסופים המחליקה אל ומן החניון ברודיאו דרייב, את מצפה לגלות לפחות כוכבת קולנוע אחת. איפה. הכוכבים – או שהם עובדים או שהם נופשים או שהם ספונים בביתם. אף כוכב לא גיליתי גם לא בסופר־מרקט הכי מפואר בלוס־אנג'לס המיועד למי שאינו מוכן לשום טיפת מאמץ במטבח. התהלכתי בין הרוכנים כמעט באותה התפעמות שתקפה אותי לראשונה במוזיאון המטרופוליטן. איזה שפע של מוצגים – ומכל העולם, ומכל עונות השנה. והאסתטיקה, הה, של כל מה שניתן להעלות על הדעת, מתצוגת הפירות הטרופיים ועד לבשר הלווייתנים ופירות ים נדירים.

בדוכן האוכל המוכן המשתרע לאורך כחמישים מטרים – אתם יכולים, אם אינכם סופרים את מעותיכם, לקנות ולערוך סעודה לכבוד נשיא ארה"ב. דוכן הגבינות הוא מלאכת מחשבת של ארכיטקט. כנ"ל ביחס למחלקת הבשר, הדגים, העופות. והנה המלה האחרונה שאפילו המארחת שלנו, שבעת פינוקים וחידושים, עדיין מתפעלת מהרעיון ועוד יותר מן הביצוע: דוכן רחב של סלט עשה־זאת־בעצמך. מוצע לך למלא לתוך קעריות פלסטיק שקופות, בגדלים שונים, כל מיני מרכיבי סלט – החל בפירות ים מבושלים, פאסטה מתובלת וצבעונית, פרוסות קצוצות של בשר מעושן, פטריות, קיווי, מאנגו, טונה ועוד שלושה תריסרי מרכיבים – גם חסה, מלפפון ירוק ועגבניה. יוצקים על הסלט את הרוטב הרצוי, קופסת הסלט נסגרת ונשקלת. המחיר: 2.25 דולר ל־1 פאונד. זה מוצר "יאפי" טיפוסי. אפילו סלט אין אשת הקריירה/ אשת התענוגות צריכה להכין בערב. והגבירות עם קופסות הסלט יוצאות למגרש החניה, למכוניות המרצדס והרולס־רויס – ובידיהן ריבועי הפלסטיק עם הסלט הטרי לארוחת ערב. זה, בתוספת פרוסת דג סלמון על הגריל הנמכר עטוף כאילו היה חבילת מתנה – ואין צורך לטרוח בערב.

המארחת שלי היא אשה־עובדת־קשה, יועצת לחברות גדולות ביחסי ציבור ומשתכרת משכורת של חמישה אפסים לשנה. היא בשלנית מעולה, אבל מזה שנים אינה מבשלת. אוכלים בחוץ, קונים מוכן, והעוזרת מבשלת ל"ילדים" היוצאים ונכנסים הביתה כרצונם. הבית הוא צריף מסוגנן ועתיק משנת 1910, התקופה שסנטה־מוניקה היתה עיירת נופש. יש בו בסך הכל חדר מגורים רחב ידיים המחובר למטבח, חצר פנימית קטנה ובקומה השניה חדר שינה לה ולבעלה. ובחוץ צריף נוח עם שני חדרי אורחים. הבריכה המרוצפת באבני קרמיקה ארמנית ולבנים אדומות שרופות – אינה אלא ליופי ולשיזוף. מחיר הצריף המסוגנן הנ"ל, כן: 800 אלף דולר. ויש עליו קופצים.

•

הגיע הזמן להיפרד מקליפורניה ומהביקורים אצל הרופא הישראלי שלי שכה השתדל שאזכור אותו לטובה למרות האסוציאציות... החלפתי את כרטיס הטיסה שהיה לי לחברה "זרה" וחזרתי הביתה: ל"אל על" – ולא היה איכפת לי הפעם גם להוסיף לצורך זה 125 דולר.

מתי ידעתי כי הגעתי לטריטוריה ישראלית? כבר כשהייתי במרחק של אלפי מילים ממנה. בנמל התעופה קנדי, בתור למטוס, כאשר דיילת מקומית של "אל־על" בעלת מבטא ברוקליני, צרחה במשך שעה תמימה על קהל הנוסעים שהגיע ל"טרנזיט" מלוס־אנג'לס: "כל מי שיש לו חבילה גדולה מכדי לתחוב אותה מתחת למושב – לא יעלה למטוס. זו פקודת הקברניט". והתחילה מהומה וסחר־מכר ותחנונים וצעקות – שוק הכרמל כפול ווליום.

ומתי הרגשתי לקראת מה אני נוסעת? כאשר ארבעה החבר'ה שישבו לידי (אני אומרת "חבר'ה" אבל הם לא) הגיבו למקרא הכותרת בעתון על הצתת היערות:

בחור מס' 1: "אתם יודעים מה הייתי עושה לערבים שאתפוש שורפים יער? דבר ראשון מפסיק להם את המים לכפר. ואם יש הסלמה – מפסיק מיד את החשמל". בחור מס' 2: "ואני גם הייתי מפסיק להם את הבנזין. שילכו ברגל". בחור מס' 3: "ואני הייתי נכנס לכפר וקוצר 50 ערבים". בחור מס' 4, בכיוון אלי: "סליחה, גברת. מה את, החברה של יוסי שריד? תביטו עליה".

תמר אבידר

תיבת דואר / אנחנו הנמושות

קראתי את ראיונך על הרופאים הישראלים בק"ק לוס־אנג'לס ("סופשבוע" 8.7.88), ונזכרתי גם אני ברופא־אמית שפרש לשם. הוא גר בקהילתנו, ובנוסף להיותו רופא מעולה, בעל עמדה בכירה ביותר בבי"ח, היה מעורה בחיי הקהילה. אבל לא איש כמוהו ימשיך להשאר בדפנות בלב לבה של הביצה. בוקר בהיר אחד ב־1980 יצא לחפש את המזל בלוס־אנג'לס. בשפה מקצועית־רפואית קוראים לזה "השתלמות" או "משתלם". דוקטורנו בלוס־אנג'לס ויושב כמו שרוח לקחו כל רופא באיזור ירושלים) – על פליון ורבע דולר לשנה. אמנם, כאשר באים חברים משלנו לבקר בלוס־אנג'לס, הוא אף פעם אינו בבית. ביום, בלילה, בחגים ובשבתות הוא עסוק בלהוכיח לעצמו ולכולם כמה הוא באמת שווה.

ב־1980, כאשר בא להיפרד מאיתנו לפני צאתו, העזתי ואמרתי: הרי אתה לא חושב שאנחנו מאמינים לסיפור ה"השתלמות". אתה נוסע ללוס־אנג'לס להשתקע שם ולהצליח מבחינה כלכלית" (כי מבחינה מקצועית כבר היה בעמדה בכירה גם בארץ).

תשובתו זכורה לי עד עצם היום הזה: "תדאי, לישראל תמיד אוכל לחזור – אם יהיה לי רע". ואז הבנתי פתאום: על תקן מה אנחנו יושבים במזרח התיכון: עלינו העודה בנוטה לכל אלה שהמשו אמריקה, לכל גולת הנמושות. או שמא באמת אנחנו הנמושות הממשיכות לשלם מסים גבוהים על משכורות זמוכות. בעלי, אגב, משרת במילואים 50 יום בשנה.

ד"ר ש. פולק, אלון שבות

בחורה לאודיסה

(המשך מעמוד 36)

לפתע בשירת "עם ישראל חי" שלמד מהקסטות של אבא. הוא מפציר בי להצטרף עם המלים שאיננו מבין. מתברר שהילד החיוור הזה הוא היחידי שנדבק בחיידק הציוני של אביו, רוצה בכל מאודו להיות חייל בצה"ל.

הידיד, סאשה, הוא מהמאושרים שהיתר היציאה כבר בידיו. עבר את כל מדורי הביורוקרטיה, בשבוע הבא ייסע למוסקווה ויקבל את אשרת היציאה הישראלית בקונסוליה ההולנדית. משם לווינה, למחנה הפליטים ברומא, לאמריקה. דירת השיכון הקטנה ריקה מרהיטים. בהתחשב בכך שסאשה מציג את עצמו כסייד־טייח, מפתיע כמה שהקירות מוזנחים ומקולפים. במחשבה שניה, אולי הוא מכר גם את הטפטים.

המשפחה והאורחים מתיישבים על המזרון המוצע לשינה, מציעים לי את הכסא היחיד בבית. סאשה אינו מסתיר שיש לו פרפרים בבטן לקראת הנסיעה לארץ האפשרויות הבלתי־מוגבלות. למעשה, זומנתי לכאן מפני שמאמינים שאוכל לו להיות לתועלת בעולם החדש, שכן אני מתגוררת שם באופן זמני.

סאשה שמע שניו־יורק, לשם מגיעים רוב היוצאים מברית המועצות, היא מקום לא כל כך טוב. אין איכות חיים. חקירותיו העלו שסן־פרנציסקו מקום יותר יפה, יותר נקי, יותר טוב, על יד הים. הוא רגיל באודיסה לחיות על יד הים. אבל כדי שיסדרו לו להגיע לסן־פרנציסקו, הכל צריך להיות מסודר לפני שהוא יגיע לרומא. אז שארשום את השם שלו, בבקשה, וכשאחזור לוושינגטון, אצלצל לאן שצריך ואבקש שיסדרו לו את העיר של גשר הזהב.

אני קצת המומה, מנסה לשכנע שבאמריקה הממשלה לא קובעת היכן תגור, וכל אחד יכול לנסוע מניו־יורק לסן־פרנציסקו אם רק חסך די כסף לכרטיסים. טענתי שאין לי השפעה על מסדרי הסידורים במשרד ההגירה האמריקני מתקבלת באכזבה רבה. שיהיה בהצלחה, אנחנו לוחצים ידיים, ואני מוסעת בחזרה למלון ברממה.

●

ב"צ'ורנאיה מוריה", בשעת חצות של מוצאי שבת, החגיגה רק מתחילה. המסעדות והבארים גרושים במקומיים שהפרוטה – ככל הנראה גם במטבע זר – מצויה בכיסם. ריחות המאכלים והסטייקים מציפים את הלובי. אם יש מחסור במצרכי מזון במדינה הזאת, הוא אינו חל על אודיסה. מבט שטחי קובע שכאן מתלבשים טוב יותר מאשר במוסקווה.

מאז ומתמיד היתה אודיסה אחד הנמלים החשובים של המדינה. לאודיסאים יש שם של נהנתנים וחומרנים, מסבירה לי למחרת יילנה גרגורינה, המדריכה הצעירה במוזיאון הספרות. סוחרים, מבריחים, ספקולנטים, נוכלים וסתם עבריינים קטנים וגדולים. "הנוף האנושי של אודיסה היה ההשראה לדמויות כמו מנחם מנדל של שלום עליכם, ולגיבורים האופייניים לאיזאק באבל – כמו ביניה קריק – בשולי העולם התחתון", אומרת המדריכה הצעירה. גוגול כתב כאן את "נפשות מתות" ואת "רביזור". כיום אין סופרים באודיסה – היו כמה כותבי סאטירות, אבל כולם כבר עברו למוסקווה.

המוזיאון הוא פנינה מטופחת היטב בארמונו המשוחזר של הנסיך גאגארין, מי שהיה פטרונו האודיסאי של המשורר הלאומי אלכסנדר פושקין. פושקין, כמו גוגול אחריו, הוגלה לאודיסה על ידי הצארים שזעמו על חוצפת הסאטירות שלהם. אודיסה היתה במשך שנים רבות עיר לא רוסית, שנבנתה כמושבה צרפתית. גאוות מוזיאון הספרות האודיסאי על הקוסמופוליטיות של האוסף המקומי שלו.

"מנדלי מוכר ספרים" ו"שולם עליכם" הם בנים נכבדים באודיסה. רחובות מרכזיים על שמם מצטלבים עם רחוב פושקין. יילנה מתמצאת היטב בתולדותיהם. אותיות מרובעות מתנוססות על כמה מן המוצגים במוזיאון. אבל רק באידיש. אין אף מלה בעברית.

מלכתחילה הרגשתי באוזני המדריכה שבאתי לחפש סופרים עבריים. קרוב לסוף הסיבוב המלומד עדיין לא גיליתי זכר למי שחיפשתי. היא מפציצה אותי בשמות: בונין, קופרינין, נאטצאניקה, בגריצקי יורי אליישה – כולם "יברייר", שברוסית פירושו "יהודי".

"אבל מה עם ביאליק? השם ביאליק בכלל מוכר לך" אני שואלת לבסוף. יילנה גריגורינה שמעה את השם הזה, לא יודעת למה הוא לא כלול במוזיאון, לא ידעה שהוא חשוב. בארמונו של הרוזן גאגארין לא נמצא מקום גם לרבניצקי, פינסקר או אחד העם. הוצאות הספרים העבריות של "תור הזהב" האודיסאי בספרותנו החדשה יונצחו במקום אחר, או אולי בתקופה אחרת. בינתיים הוציאו מהנפתלין לפחות את יצחק באבל. המחזה "שקיעה" זכה להופעת בכורה מחודשת לא מזמן באודיסה, כמעט חמישים שנה אחרי רצח הסופר היהודי בפקודת סטאלין. על "פשעי סטאלין" מדברת יילנה בתופשיות רבה.

על "פשעי לנין", לעומת זאת, עוד לא נהוג כל־כך לדבר. בימי ביקורי בברית־המועצות אמנם נזרקה האבן הפומבית הראשונה גם בקדוש האחרון הזה של הקומוניזם הרוסי: במאמר ב"נובי מיר" נקבע לראשונה שלנין בעצם הגה ויצר את ה"שיטה" הקטלנית שסטאלין רק שיכלל למימדי רצח טיטני.

תמונת לנין, בינתיים, ממשיכה להתנוסס על השלטים הענקיים. במורד רחוב פושקינסקאיה, ליד הטיילת, כרזה אופיינית מגוחכת: "לנין – גם היום, יותר חי מכל החיים". אולי כתובות כאלה ממריצות את הרוסים לעמוד בתור שעות בכיכר האדומה במוסקוויה כדי להציץ בפניו החנוטים של המנהיג המת, שגופתו שמורה במאוזוליאום שלו מתחת למכסה זכוכית.

"יהדות אין לנו, ועכשיו רוצים לקחת מאיתנו גם את הסוציאליזם?" שאלה מורה צעירה מודאגת באחד מה"מכתבים למערכת" המרתקים לעתון רוסי, שפורסם גם ב"ניו־יורק טיימס". הדת לא בדיוק נעלמה מן הארץ. ביציאה ממוזיאון הספרות מגלה התקהלות קטנה של הולכי בטל אשה זקנה מרקדת ומחוללת מול כרזה מסוג אחר: חגיגות 1000 השנים לנצרות ברוסיה. היא מזמרת שיר תהילה ל"אדוננו הטוב והמיטיב". עוד יהודי שהטביע את חותמו על הארץ הגדולה הזאת. נראה שגם בעוד אלף שנה עוד ירקדו כאן לכבוד ישו הנוצרי, שנים הרבה אחרי שהארץ תימחה את זכרם של לנין, סטאלין, ואפילו גורבי הטוב.

●

האתר הידוע ביותר באודיסה הוא המדרגות המפורסמות היורדות אל הים שעשו הסטוריה בסרט "אנית הקרב פוטיומקין" של סרגיי אייזנשטיין. סצנת עגלת התינוק המידרדרת מהן אל הים היפנטה חמישה דורות של שוחרי קולנוע. במציאות זהו סתם טור מדרגות בטון ישנות, מלוכלכות בגביעי גלידה ריקים, שאפילו לא יורדות ישר אל הים אלא מסתיימות בכביש לאורך הטיילת.

לא מצאתי אנדרטה כלשהי בסביבה לאנית הקרב ההירואית על מלחיה המורדים, שלא לדבר על הבמאי הגאון (היהודי) ולסרט הקלאסי. הפסל היחיד בראש "מדרגות פוטיומקין" הוא דמות המושל הצרפתי רישלייה מהמאה השמונה־עשרה. נדמה לי שבאודיסה לא מתפעלים כל כך ממהפכנות פרוליטארית.

אל האדון צ'סנין ממספר 66 לא התקשרתי. הסיכוי הקלוש שהסבתא שלי והסבא שלו באו מאותו הכפר לא הבטיח שום גילוי מלהיב. עוד יהודי שרוצה לסן־פרנציסקו, או אולי סתם אוקראיני אנטישמי. המים הקרים של הים השחור, בחוף הרחצה הנטוש מאדם, הרחובות השקטים והעצים שופעי הירק של אודיסה סיפקו לחלוטין את סקרנותי הנוסטאלגית למקום שבו התגוררו פעם סבי, סבתי, וחיים נחמן ביאליק. במה שנוגע לבני משפחה, די לי באלה שהגיעו לתל־אביב.

עפרה ישועה־ליית

תחזית לשבוע שבין 5 ל־11 באוגוסט

אריה
(23 ביולי עד 22 באוגוסט)
מוטב להניח לפי שעה בעיות הקשורות בקריירה. אין לערב עכשיו עסקים עם בילויים. ילד יזדקק לתשומת־לב מיוחדת בימים אלה. בתחום תרומנטי העניינים די מבולבלים, אך חדשות טובות יגיעו מידי־דים.

בתולה
(23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
קרוב משפחה מבוגר עלול להזדקק תש־בוע לעזרתכם. לא כדאי לצאת עכשיו לטיול, שכן יותר מדי דברים מעסיקים אתכם. ביחסים עם המחותנים עלולה לתיווצר מתיחות. צפויה הזדמנות בתחום הקריירה.

מאזניים
(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
השבוע עלול לחול עיכוב במשא ומתן בענייני עסקים. לפני שאתם מתחייבים למשהו, הקפידו לוודא שאתם מסוגלים לעמוד בהתחייבות. בימים אלה תוכלו לשאוב הנאה מטיולים, במיוחד בחברת ידידים.

עקרב
(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
עדיין לא מומלץ לערוך עכשיו קניות חשובות, ומוצרים שתקנו עלולים להיות פגומים. שותפים ובני זוג יתבעו בימים אלה תשומת־לב מיוחדת. התפתחויות בתחום העבודה יהיו מסעירות, וצפוי רווח כספי.

קשת
(22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
אתם חסרי מנוחה עכשיו, והריכוז שלכם אינו במיטבו, כך שלא תצליחו להשיג את ההתקדמות הרצויה בעבודה. יש להיזהר השבוע מפני בעיות בריאותיות ולנוח הי־טב. פגנים ומזוזות עשויים לפגוש מישהו מעניין.

גדי
(22 בדצמבר עד 19 בינואר)
יש לכם עכשיו רגשות מעורבים בקשר לי־ציאות לבילוי – ייתכן שאתם מתקשים להירגע ולשכוח מן הבעיות המטרידות אתכם. מוטב להקדיש זמן למנוחה. בתחום העבודה עשויה לצוץ הזדמנות חדשה.

דלי
(20 בינואר עד 18 בפברואר)
אורחים בלתי־צפויים עלולים להגיע בי־מים אלה, דווקא ברגעים הבלתי־נוחים ביותר. ידידים יבקשו את עזרתכם, ולא יהיה לכם פנאי לעצמכם ולמשפחה. עם זאת, תיתכן עכשיו תחילתו של רומן מס־עיר.

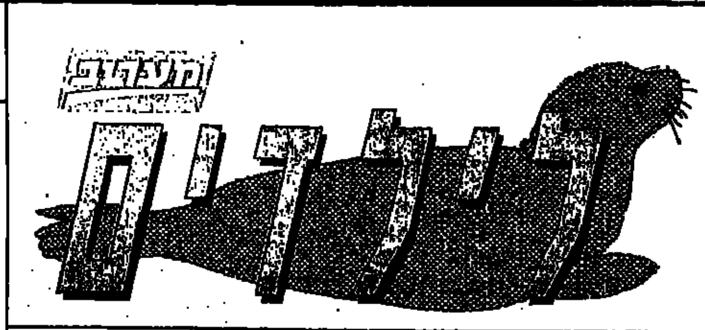
דגים
(19 בפברואר עד 20 במארס)
אתם מאוד עצבניים וחסרי־סבלנות עכ־שיו, מצב המפריע להתקדמות. מוטב שתתמקדו בימים אלה בהישגים חקיי־מים. אין זה זמן טוב לנסות לשכנע את־רים ברעיונות שלכם. לעומת זאת, תוכלו להצליח בקניות.

טלה
(21 במארס עד 19 באפריל)
בתחום העסקים יהיה עליכם להיזהר עכ־שיו מפני צעדים בלתי נבונים. תכנית לנ־סיעה או לטיול תהיה יקרה מכפי שחשב־תם. זה הזמן לדאוג לחסכונות. אתם במצב־רוח יצירתי השבוע, ומצב־הרוח שלכם משופר.

שור
(20 באפריל עד 20 במאי)
אתם מתקשים להביע עכשיו רגשות, וג־טים להיות עצורים. כסף שצריך להגיע אליכם עלול להתעכב, ומוטב להיזהר בשימוש בכרטיס אשראי. עם זאת, הש־בוע כדאי לערוך קניות לבית ולעשות תכ־ניות לטיול.

תאומים
(21 במאי עד 20 ביוני)
ייתכן שתצטרכו השבוע ליטול על עצמ־כם אחריות נוספת, אולי בתחום השותפו־ות. יהיה עליכם להיזהר עכשיו מפני הצ־עות פיננסיות מפוקפקות. הדגש בימים אלה צריך להיות על בילויים, לא על עבו־דה.

סרטן
(21 ביוני עד 22 ביולי)
אם ברצונכם להשיג עכשיו התקדמות, תצטרכו להקפיד לעמוד בכל התחייבו־ת במקום העבודה. חיי החברה יידחקו השבוע למקום השני, כעת אתם עשויים למצוא תשובות לבעיות שמטרידות את־כם מזמן.

5 באוגוסט 1988 כ"ב באב תשמ"ח גליון 347

עריכה בת דורה בר עריכה גראפית חוה עילם

אֲנִי אוֹהֶבֶת את הַקַּיִץ

אֲנִי אוֹהֶבֶת את הַקַּיִץ
אֶת הַחֹפֶשׁ הַגָּדוֹל,
אֶת הַשָּׁמַיִם בְּכָחֹל,
גְּלִידוֹת בְּלִי סוֹף,
וְתִירָס חַם,
אֶת הַחוֹל וְהַחוֹף
וְאֶת הַיָּם,
אֶת הַקְּפִיצוֹת בַּבְּרֵכָה
וְאֶת חֲלוּקַת פֶּרֶק
בְּגַנֵּי הַמַּעֲרוּכָה,
וְכִיּוּפִים וְטִיּוּלִים
וּפְעוּלוֹת וּפַעֲלוּלִים,
כָּאֵלֶּה שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת
רַק בַּקַּיִץ.

אֲבָל –
כְּשֶׁהַחַזַּאי מוֹדִיעַ
עַל "יָבֵשׁ וְהָבִיל
וּמַעֲלוֹת מֵעַל לָרָגִיל"
וּבָא אֵיזֶה גַּל־חֹם,
לֹא סְתָם חֹם.
שָׁרָב לוֹהֵט
מַחְסִין אָיוֹם
וּמַזִּיעָה
כָּל הַיּוֹם
בְּפָנִים וְעַל הָעֹרֶף –
אֲנִי חוֹשֶׁבֶת
שֶׁאֲנִי, בְּעֶצֶם, יוֹתֵר אוֹהֶבֶת
אֶת הַגֶּשֶׁם בַּחֹרֶף...

דבורה קוזינר

מה הולך

יַכְטָה מַקִּיפָה אֶת כַּדּוּר הָאָרֶץ

קיי קוֹטִי, אוֹסְטְרָלִית בַּת 34, הִקִּיפָה אֶת כַּדּוּר הָאָרֶץ בְּיַכְטָה שֶׁלָּהּ, שֶׁאָרְכָּהּ 12 מֶטֶר.

קוֹטִי, שֶׁמִּקְצוֹעָהּ בּוֹנַת אֳנִיּוֹת, הִשְׁלִימָה אֶת הַמַּסָּע שֶׁלָּהּ שֶׁנִּמְשַׁךְ שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּהַגִּיעָהּ לִנְמַל סִידְנִי שֶׁבְּאוֹסְטְרַלְיָה בְּלִוּוּי צִי שֶׁל אֳנִיּוֹת קְטַנּוֹת.

מֵאָז פָּתְחָה בְּמַסָּעָהּ בַּיַּכְטָה, ב־29 בְּנוֹבֶמְבֶּר 1987 וְעַד לְסִיּוּמוֹ, לִפְנֵי מִסְפַּר שָׁבוּעוֹת, לֹא הָיָה לָהּ כָּל מַגָּע עִם סְפִינָה אוֹ אָדָם אַחֵר.

בְּמַהֲלַךְ הַמַּסָּע עָמְדָה קוֹטִי בְּמִבְחָנִים רַבִּים, כְּשֶׁגְּשָׁמִים סוֹעֵר וְרוּחוֹת סְעָרָה מְטַלְטְלוֹת אֶת כְּלִי הַשַּׁיִט.

בְּהֶתְאֵם לַתַּקָּנוֹת, שֶׁנִּקְבְּעוּ עַל יְדֵי סֵפֶר הַשִּׂיאִים שֶׁל גִּינֶס, לְמַסָּע בּוֹדֵד מֵעֵין זֶה, הָיָה עַל הַיַּכְטָה לַחֲצוֹת אֶת קַו הַמַּשְׁוֶה וּלְהִסְתַּדֵּר לַחֲצִי הַכַּדּוּר הַצְּפוֹנִי.

כַּאֲשֶׁר הִגִּיעָה הַיַּכְטָה שֶׁל קוֹטִי לְסִידְנִי, בְּתֹם מַסָּע שֶׁל 190 יוֹם, שֶׁבּוֹ עָבְרָה כ־17,000 קִלוֹמֶטְרִים, הִיא נִתְקַבְּלָה עַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ שֶׁל רֹאשׁ הַמֶּמְשָׁלָה וְעַל יְדֵי מֵאוֹת בַּעֲלֵי יַכְטוֹת שֶׁהִפְעִילוּ אֶת צוֹפְרֵיהֶן.

היאכמה

הַתְקָפוֹת לִוְיָתָנִים נְדִירוֹת מְאֹד וּמַסָּע אַחֵר בְּיַכְטָה הִסְתַּיֵּם כִּמְעַט בְּאָסוֹן.

סַפָּן בְּרִיטִי אֲשֶׁר הִשְׁתַּתֵּף בְּמֵרוֹץ יַכְטוֹת בָּאוֹקְיָנוֹס הָאַטְלַנְטִי הֻתְקַף עַל יְדֵי 50 לִוְיָתָנִים, שֶׁתָּקְפוּ אֶת הַיַּכְטָה וְהִטְבִּיעוּ אוֹתָהּ.

הָאִישׁ, דֵּיוִויד סְלִינְגְס, מָסַר עַל הַרְפַּתְקָאוֹתָיו לְסוֹכְנוּת הַיְּדִיעוֹת הַבְּרִיטִית בְּקֶשֶׁר רַדְיוֹ־טֶלֶפוֹנִי מֵאֳנִיַּת מַשָּׂא גֶּרְמָנִית שֶׁהִצִּילָה אוֹתוֹ.

סְלִינְגְס אָמַר כִּי הַסְּפִינָה שֶׁלּוֹ "הַיְּקָאפּ" טָבְעָה תּוֹךְ שְׁנִיּוֹת סְפוּרוֹת לְאַחַר שֶׁסְּלִוְיָתָן הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר פָּרַץ חוֹר גָּדוֹל בְּצִדָּהּ. הוּא עוֹד הִסְפִּיק לְשַׁדֵּר קְרִיאַת הַצָּלָה וּלְהִכָּנֵס לְסִירַת הַצָּלָה.

אַנְשֵׁי מִשְׁמַר הַחוֹפִים הַבְּרִיטִי אָמְרוּ כִּי הַתְקָפוֹת לִוְיָתָנִים הֵן נְדִירוֹת מְאֹד, אֲבָל יִתָּכֵן כִּי הַתּוֹקְפִים חָשְׁשׁוּ שֶׁהַסְּפִינָה מְהַוָּה אִיּוּם לַוְּלָדוֹת בְּתוֹךְ הַלַּהֲקָה.

רחל שי

הַתֵּבָה הָאֲדֻמָּה

תֵּבַת מִשְׂחָקִים לִי הָיְתָה, אֲדֻמָּה,
וּבָהּ הִכְנַסְתִּי אֶת אוֹצְרוֹתַי
הַתֵּבָה הִיא גְּדוּשָׁה, מְלֵאָה עַד תֻּמָּהּ,
וּבָהּ שָׁמַרְתִּי כָּל צַעֲצוּעַי.
קֻפִּיּוֹת מִגְדָּל, וְשָׁעוֹן צְלִילָה,
גֻּלְגַּלִּים, מִפְתֵּחַ לַעֲגָלָה,
בֻּבּוֹתַיִם שְׁתַּיִם, זִבּוֹן וְכַדּוּר,
אַבְנֵי חָמֵשׁ, גַּם טַנְס הַדּוּר.
תֵּבַת מִשְׂחָקִים לִי הָיְתָה, כֹּה יָפָה,
שֶׁלִּי הָיְתָה בִּלְבַד – עוֹלָם עָמוּס
וְאִישׁ זוּלָתִי לֹא פָּתַח וְרָאָה,
וַאֲנִי שָׁמַרְתִּי עַל סוֹד כָּמוּס.

תמר קוריון־שחר

היומן המטריף שלי

זְהִירוּת – נָחָשׁ!!

"יוֹאָבִי, בּוֹא, מַהֵר, מָצָאתִי צִנּוֹר שָׁחוֹר אָרֹךְ קְצָת, שֶׁגַּם יָכוֹל לָזוּז". לִיאוֹר הַזְּלָהָב מְנַפְנֵף בְּיָדָיו וּמַצְבִּיעַ עַל עֲרֵמַת הָאֲבָנִים שֶׁבִּקְצֵה הֶחָצֵר, הֵיכָן שֶׁאַבָּא בּוֹנֶה אֶת בְּרֵכַת הַדָּגִים הַחֲדָשָׁה.

"צִנּוֹר שָׁחוֹר שֶׁזָּז? אֲנִי תָּמֵהַּ, אֵין דָּבָר כָּזֶה".

"וַדַּאי שֶׁיֵּשׁ. בּוֹא וְתִרְאֶה". הוּא מִתְעַקֵּשׁ.

הָלַכְנוּ לִרְאוֹת.

"הֵי, יוֹאָבִי, הַצִּנּוֹר הָיָה מוּנָח כָּאן, בֵּין הָאֲבָנִים", אוֹמֵר לִיאוֹר הַמְאֻכְזָב, כְּשֶׁהוּא מְגַלֶּה שֶׁה"מְּצִיאָה" שֶׁלּוֹ נֶעֶלְמָה. "רֶגַע, הִנֵּה, שָׁם, מִתְפַּתֵּל לְעֵץ, אַתָּה רוֹאֶה?"

אֱלֹהִים אַדִּירִים. אֵיזֶה טִפְּשׁ.

"רֶגַע, לִיאוֹר", אֲנִי צוֹעֵק, "אַל תִּתְקָרֵב, זֶה נָחָשׁ! נָחָשׁ! אַתָּה מֵבִין?" לִיאוֹר נִבְהָל, וְגַם אֲנִי לֹא הָכִי רָגוּעַ.

נָחָשׁ בֶּחָצֵר! כָּל כָּךְ שָׁחוֹר! כָּל כָּךְ גָּדוֹל! מָה עוֹשִׂים?

"אֲנִי אֶתְפֹּס אוֹתוֹ בַּזָּנָב, וְאַתָּה תָּבִיא קֻפְסָה", אוֹמֵר לִיאוֹר, "וְיִהְיֶה לָנוּ נָחָשׁ".

"טִמְבֵּל, הַנָּחָשׁ יָכוֹל לְהַכִּישׁ אוֹתְךָ. אַתָּה רוֹצֶה לָמוּת?"

לִיאוֹר נֶעֱצָר וּמִתְבּוֹנֵן בְּגוּף הָאָרֹךְ, הַמִּתְפַּתֵּל, הַמַּצִּיץ חֶלְקִית מִבֵּין הֶעָלִים, שָׁם, לְיַד הַגֶּזַע, בְּמַבָּט חָדָשׁ.

"לֵךְ לִקְרֹא לְאַבָּא", אֲנִי פּוֹקֵד עָלָיו, "בֵּינְתַיִם אֶשָּׁאֵר כָּאן, וְאֶשְׁמֹר עָלָיו, שֶׁלֹּא יִתְקַדֵּם".

אֲנִי דַּוְקָא יוֹדֵעַ מְעַט עַל נְחָשִׁים. אֲנִי אֲפִלּוּ יוֹדֵעַ, שֶׁנָּחָשׁ שָׁחוֹר אֵינֶנּוּ אַרְסִי, וְהוּא אַף מְסַיֵּעַ לִבְנֵי הָאָדָם, כִּי הוּא זוֹלֵל עַכְבָּרִים וְחוֹלְדִים מַזִּיקִים אֲחֵרִים.

אֲבָל הוּא כָּל כָּךְ שָׁחוֹר, הַנָּחָשׁ הַזֶּה, וְאָרֹךְ, עַד שֶׁאֵינִי יוֹדֵעַ...

לְפֶתַע, לְלֹא הוֹדָעָה מֻקְדֶּמֶת, מַתְחִיל הַנָּחָשׁ לָנוּעַ, כְּשֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֶת דַּרְכּוֹ הַחוּצָה, לְעֵבֶר רֶשֶׁת הַגָּדֵר.

יָהּ, אֵיזֶה פַּחַד! כָּל כָּךְ מַהֵר הוּא נָע, הַנָּחָשׁ, וּכְבָר הוּא הִתְפַּתֵּל, וְנֶעְלַם מֵעַבְרָהּ הַשֵּׁנִי שֶׁל הַגָּדֵר, בְּכִוּוּן הַפַּרְדֵּס.

"אֵיפֹה יֵשׁ נָחָשׁ?" שׁוֹאֵל אַבָּא, שֶׁמַּגִּיעַ בְּרִיצָה עִם לִיאוֹר, הָאוֹחֵז בְּיָדוֹ בְּהִתְרַגְּשׁוּת.

"זֶה בְּסֵדֶר". אֲנִי מַרְגִּיעַ אוֹתָם, "כְּבָר גֵּרַשְׁתִּי אוֹתוֹ".

אַבָּא עוֹד מְבֻלְבָּל, מַצִּיץ לַצְּדָדִים, וַאֲנִי מַסְבִּיר: "זֶה הָיָה נָחָשׁ שָׁחוֹר, אַבָּא".

אַבָּא מְסַנְוֵר בְּרֹאשׁוֹ, פּוֹרֵעַ אֶת שְׂעָרוֹתַי, וְאוֹמֵר: "טוֹב, יְלָדִים. אֲנִי חוֹזֵר לַעֲבוֹדָה. הֱיוּ זְהִירִים, הָאֵז?"

"וַדַּאי", אֲנִי אוֹמֵר, "וַאֲנִי אֶשְׁמֹר עַל לִיאוֹר".

"כְּשֶׁאֲנִי אֶהְיֶה גָּדוֹל", אוֹמֵר לִי לִיאוֹר, מְאֻחָר יוֹתֵר, "גַּם אֲנִי אֶצְבֹּר נְחָשִׁים. כָּמוֹךָ".

סיפר יואב רשם: איתן אבירם

משתעשעים

זוּגוֹת מִלִּים

לְפָנֵיכֶם שְׁתֵּי רְשִׁימוֹת שֶׁל מִלִּים. הִתְבּוֹנְנוּ בָּהֶן הֵיטֵב וְנַסּוּ לִמְצֹא קֶשֶׁר בֵּין כָּל מִלָּה שֶׁבָּרְשִׁימָה הָאַחַת לְמִלָּה בָּרְשִׁימָה הַשְּׁנִיָּה.

1. מן	א. מַכְתֵּשׁ
2. קֻפְסָה	ב. רֹאשׁ
3. נוֹגֵעַ	ג. קֶשֶׁת
4. כְּלִי	ד. יָד
5. גַּת	ה. נַעַל
6. שְׂרוֹךְ	ו. עָצִיץ

מִלָּה?... וְעוֹד מִלָּה

לְפָנֵיכֶם הַגְדָּרוֹת לְמִלִּים אֲשֶׁר אִם תּוֹסִיפוּ לְכָל אַחַת מֵהֶן תּוֹסֶפֶת (בַּת שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת), שֶׁהַפַּעַם לֹא נְגַלֶּה מַהִי – תְּקַבְּלוּ מִלָּה חֲדָשָׁה שֶׁגַּם הַגְדָּרָתָהּ נְתוּנָה.

לְאַחַר שֶׁתִּמְצְאוּ אֶת הַמִּלִּים – וְאֶת הַמִּלִּים הַחֲדָשׁוֹת תְּגַלּוּ גַּם אֶת הַתּוֹסֶפֶת הַמְּשֻׁתֶּפֶת לְכָל הַמִּלִּים.

1. א. מִשְׁקָלוֹ מוּעָט – ב. בִּזָּיוֹן, בּוּשָׁה.
2. א. צוֹנֵן – ב. רַבִּים כָּמוֹהוּ מְצוּיִים בִּבְרֵכָה.
3. א. אֶחָד הַצְּבָעִים – ב. אֶרֶץ שְׁכֵנָה.
4. א. כְּלִי חֲפִירָה – ב. נְקֵבַת הַחֲמוֹר.
5. א. נִדּוּי – ב. הַר בַּצָּפוֹן.
6. א. אֶרֶץ קְדוּמָה – ב. הֵיכָל.

הוֹסֵף ה'

לְפָנֵיכֶם הַגְדָּרוֹת לְמִלִּים אֲשֶׁר אִם תּוֹסִיפוּ לָהֶן אֶת הָאוֹת ה' בַּהַתְחָלָה, בָּאֶמְצַע אוֹ בַּסּוֹף, תְּקַבְּלוּ מִלָּה חֲדָשָׁה שֶׁגַּם הַגְדָּרָתָהּ נְתוּנָה.

(וְהָרֵי הַהַגְדָּרוֹת:) 1. שְׂפַת נַחַל – אוֹתָהּ קוֹרְאִים בְּלֵיל הַסֵּדֶר
2. יָצְרָה יֵשׁ מֵאַיִן – הַחֶלְמָה
3. קוֹדֶמֶת לְשֵׁם הוֹלַנְדִּי – כֶּסֶף רַב
4. דָּד – אֵם יִשְׁמָעֵאל
5. נַחַל אַכְזָב – יִשּׁוּב לְיַד רַמְלָה
6. כִּנּוּי – אֶבֶן שְׁחוֹרָה יְקָרָה
7. לֹא אוֹכֵל וְלֹא שׁוֹתֶה – צוּרַת קְלִיעָה שֶׁל שְׂעַר הָרֹאשׁ
8. נָכְרִי – הָאִיר בְּאוֹר יְקָרוֹת
9. חָכָם – לֹא קַל
10. אָדוֹן – חִישׁ

ממספר למספר השלם התמונה

פתרונות נא לשלוח ל"מעריב לילדים" ת.ד 20044 ת"א

מימי

בין הפותרים יוגרל מחשב כיס

מדע ומידע

לֹא כְּלִי טַיִס, אֲבָל מְרַחֵף

נַסּוּ לַחְשֹׁב עַל כְּלִי תַּחְבּוּרָה שֶׁאֵינֶנּוּ כְּלִי טַיִס וּבְכָל זֹאת הוּא מְרַחֵף.

הִצְלַחְתֶּם? וּבְכֵן זוֹהִי הָרַחֶפֶת. הָרַחֶפֶת הִיא כְּלִי רֶכֶב הַנָּע מֵעַל פְּנֵי הַקַּרְקַע אוֹ מֵעַל פְּנֵי הַמַּיִם, בְּגֹבַהּ שֶׁל סֶנְטִימֶטְרִים סְפוּרִים. הִיא אָמְנָם מְרַחֶפֶת בָּאֲוִיר אוּלָם גָּבְהָהּ כֹּה נָמוּךְ עַד שֶׁאֵינָהּ נֶחְשֶׁבֶת לִכְלִי טַיִס.

מַה מַּחֲזִיק אֶת הָרַחֶפֶת בָּאֲוִיר? אֲוִיר. בְּאֶמְצָעוּת מָנוֹעַ מֻזְרָם אֲוִיר בְּעָצְמָה גְּדוֹלָה מִתַּחְתִּיתָהּ שֶׁל הָרַחֶפֶת כְּלַפֵּי מַטָּה, אֶל עֵבֶר שֶׁטַח הַפָּנִים מֵעָלָיו הִיא מְרַחֶפֶת. זְרִימַת הָאֲוִיר כֹּה עַזָּה, עַד שֶׁהִיא מַצְלִיחָה לְהַחֲזִיק אֶת הָרַחֶפֶת תְּלוּיָה בָּאֲוִיר בְּגֹבַהּ שֶׁל כַּמָּה סֶנְטִימֶטְרִים מֵעַל פְּנֵי הַשֶּׁטַח. כְּדֵי לְהַגְבִּיר אֶת יְעִילוּתוֹ שֶׁל זֶרֶם הָאֲוִיר הַנּוֹשֵׂא אֶת הָרַחֶפֶת מַקִּיפִים אֶת תַּחְתִּיתָהּ שֶׁל הָרַחֶפֶת בְּמֵעֵין "שִׂמְלָה" – אָרִיג הַסּוֹבֵב סָבִיב הַקֻּפָּה שֶׁל הָרַחֶפֶת וּמְצַמְצֵם אֶת בְּרִיחַת הָאֲוִיר הַמֻּזְרָם.

כֵּיצַד נָעָה הָרַחֶפֶת? בְּאֶמְצָעוּת פְּרוֹפֶּלוֹרִים (מַדְחֲפִים), בְּדוֹמֶה לְמָטוֹס בּוּכְנָה. כַּאֲשֶׁר מִסְתּוֹבְבִים הַמַּדְחֲפִים נָעָה הָרַחֶפֶת וְהִיא מְסֻגֶּלֶת לְהָאֵט וּלְהַגְבִּיר אֶת מְהִירוּת תְּנוּעָתָהּ ע"י הַחְלָשַׁת וְהַגְבָּרַת עָצְמַת סִבּוּבָם שֶׁל הַמַּדְחֲפִים הַלָּלוּ.

לָרַחֶפֶת יִתְרוֹנוֹת חֲשׁוּבִים. לְמָשָׁל, הִיא מְסֻגֶּלֶת לָנוּעַ מֵעַל כָּל שֶׁטַח – קַרְקַע מְחֻסְפֶּסֶת, דְּיוּנוֹת חוֹל, מַיִם, שִׁטְחֵי בִּצּוֹת. כָּל אֵלֶּה הֵם שְׁטָחִים בִּלְתִּי עֲבִירִים לַחֲלוּטִין לִמְכוֹנִיּוֹת, אוֹ כִּמְעַט בִּלְתִּי עֲבִירִים וְהָרַחֶפֶת, לְעֻמַּת זֹאת, מְסֻגֶּלֶת לָנוּעַ מֵעֲלֵיהֶם בְּלִי כָּל קֹשִׁי. הָרִחוּף מֵעַל פְּנֵי הַשֶּׁטַח מְאַפְשֵׁר גַּם נְסִיעָה חֲלָקָה הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בְּמִקְרֶה שֶׁיֵּשׁ מַגָּע פִיזִי עִם פְּנֵי הַשֶּׁטַח וְגוֹרֵם גַּם חִסָּכוֹן בְּדֶלֶק, מֵאַחַר שֶׁאֵין צֹרֶךְ לְהִתְגַּבֵּר עַל הַחִכּוּךְ עִם הַמִּשְׁטָח שֶׁמֵּעָלָיו נוֹסְעִים.

הַנְּסִיעָה בָּרַחֶפֶת נִשְׁמַעַת בֶּאֱמֶת כְּמַשֶּׁהוּ נֶחְמָד וּמַבְטִיחַ. כְּדַאי לָכֶם לְנַסּוֹת.

יורם אורעד

יוצרים

שֶׁיִּהְיֶה מְעַנְיֵן לַדָּגִים

אִם יֵשׁ לָכֶם אַקְוַרְיוּם אַתֶּם מַכִּירִים בְּוַדַּאי אֶת מַרְאֵה הַדָּגִים הַשָּׁטִים בּוֹ לְכָאן וּלְשָׁם, לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְשׁוּב לְכָאן וּלְשָׁם... אֵיזֶה שִׁעֲמוּם! בּוֹאוּ וּ"נְרַהֵט" אֶת הָאַקְוַרְיוּם בְּמַשֶּׁהוּ שֶׁיַּכְנִיס קְצָת עִנְיָן וּמֶתַח לְחַיִּים הַסְּתַגְרָנִיִּים הָאֵלֶּה. חֲבָל וְנִבְנֶה לַדָּגִים מְעָרָה סוֹדִית וּמִסְתּוֹרִית מִתַּחַת לַמַּיִם.

נֶאֱסֹף צְדָפִים לָרֹב עַל שְׂפַת הַיָּם וְנַקְפִּיד שֶׁיִּהְיוּ בַּעֲלֵי צוּרוֹת מְעַנְיְנוֹת, אוֹ לְכָל הַפָּחוֹת – בַּעֲלֵי גְּדָלִים שׁוֹנִים. בַּבַּיִת נִשְׁטֹף אוֹתָם הֵיטֵב וּנְיַבֵּשׁ. אַחַר נָכִין מְכַל רֵיק שֶׁל יוֹגוּרְט (גַּם אוֹתוֹ נִשְׁטֹף וּנְיַבֵּשׁ. בִּזְהִירוּת רַבָּה נִגְזֹר פֶּתַח בַּמְּכַל וְאָז נַתְחִיל לְהַדְבִּיק!

נַדְבִּיק צְדָפִים וַאֲבָנִים קְטַנּוֹת סָבִיב הַמְּכַל. אָנוּ לֹא נִשְׁתַּדֵּל לְהַדְבִּיק אוֹתָם בְּסֵדֶר קַפְּדָנִי. לְהֶפֶךְ, וְנַעֲצֹב לָנוּ מֵעֵין מְעָרָה מְכֻסָּה צְדָפִים וַאֲבָנִים, דּוֹמָה לִמְעָרוֹת הַנּוֹצָרוֹת בְּאֹפֶן טִבְעִי בְּלֵב יָם.

עַתָּה נָשִׂים בִּזְהִירוּת אֶת הַמִּבְנֶה בְּתוֹךְ הָאַקְוַרְיוּם וְנִתְבּוֹנֵן – הִנֵּה הַדָּגִיגִים שֶׁלָּנוּ שָׁטִים לִבְחֹן אֶת הַתּוֹסֶפֶת הַמְעַנְיֶנֶת שֶׁצָּמְחָה לָהּ פִּתְאֹם בִּסְבִיבַת מְגוּרֵיהֶם. הִיא כֹּה אֲפֵלָה וּמְסַקְרֶנֶת... מְעַנְיֵן מַה נִּמְצָא בְּתוֹכָהּ...?

דוני לרגר

כוכב שביט פרק 42 כתב וצייר אורי פינק

סוף